This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

J 2068

Digitized by Google

J2068

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186187730

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J2068

SLIKE

iz

domaćega života slavonskog naroda
i iz prirode,

s' dodatkom

SLAVONSKE PUČKE SIGRE.

Od

Mijata Stojanovića.

53

Digitized by Google

SLIKE

iz domaćega

ŽIVOTA SLAVONSKOG NARODA I IZ PRIRODE,

s dodatkom:

SLAVONSKE PUČKE SIGRE.

193570.

Od

Mijata Stojanovića,

zemunskog c. k. nadučitelja, člana gospodarskog družtva i poslujućeg člana družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah.

ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ
БЕОГРАД

U ZEMUNU.
Tiskarnicom Ignjata Karla Soprona.

1858.

Digitized by Google

J21068

DAROVÁNO
Slovenským ústavom
s výhradou dohody č. 690/32.

Digitized by Google

PREDGOVOR.

Bilo je prije njekoliko godinah, kad sam, odgovarajući na pitanja stavljena po g. Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, kao predsjedniku našega u Zagrebu obstojećega družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah, počeo zanimati se opisivanjem naših pučkih, slavonsko-sriemskih običajah. Moji dotični odgovori biahu uvaženi i izidjoše na svjetlost stranom u prvoj knjigi *Arkiva za povjestnicu jugoslavensku*, god. 1851. pod naslovom „*Nješto o našoj povjestnici*" (vidi Arkiv knj. I. strana 216.), stranom u listu „*Gospodarske Novine*" od god. 1854., najposle većom stranom u „*Arkivu,*" knjigi II. od god. 1852. (strana 344. itd.).

Naši domaći književnici pohvališe one moje na pučki život odnoseće se članke, i tako se probudi u meni živa želja, predstaviti u slikami život našega slavonskoga naroda. U tu svrhu pokušam sreću i napišem desetak slikah pod naslovom, koj sam dao i ovoj knjigi: **„Slike iz života našega slavonskoga naroda."** Ove biahu prve, koje napisah: Kolievka.

Digitized by Google

Gusčar, Lutkarka, Čobančad, Prelja, Tkalja i Vezilja, Volar, Konjar, Kopači, Žeteoci, Kosci, Sijač, Težak i Momak.

Iste slike pošaljem uredničtvu zabavno-poučnoga lista „Nevena“ u Zagreb godine 1856. Uredničtvo Nevena primi ih s' veseljem u svoj list i pohvali moje revno nastojanje oko slikovanja pučkoga života nazvavši moje slike — čistim u zlatnom okviru zrcalom narodnjega života.

U dotičnom svome dopisu na mene od 25. Svibnja 1856. izreče se spomenuto Uredničtvo vrhu istih mojih slikah ovako: „*Svi smo vam zahvalni na toli neumornom trudu u sakupljivanju i ukusnom nizanju narodnih dragocienostih, te smo sretni, da možemo crpiti nasladah, i srknuti nam milinah iz čistih izvorah života narodnjeg, štono nam ih vješto odkriva Vaša ruka.*“

Takva pohvala mojih slikah, netajim, obodrila me je silno i spotaknula, da nastavim započeti posao, i tako kroz dvie godine napišem više od sto slikah, od kojih su njih 40 dosad izišle u Nevenu na svjetlost, a ostale leže mi u rukopisu čekajući srećnu sgodu, da ugledaju bieli (i šareni) sviet.

Pokušao sam ja naslikati i tako u slikami na

Digitized by Google

zabavan i poučan način predstaviti cieli život našega slavonskoga naroda: Kako on živi i posluje, kako boravi i provodi danke svoga života; kakva je vrla značaja, milokrvna srdca, vesele ćudi u svojih nevinih zabavah uz svoje liepe pučke običaje; kako je oštra, hitra, pronicateljna uma, pun tjelesne jedrine, duševne snage i sposobnosti, iz čega će mu, kad se bude jednoč dovoljno izobrazio, proizteći za cielo izvori napredka, sreće i blagostanja.

Kad bi bio uzeo sve moje slike iz pučkoga života u jednu knjigu, ova bi bila narastla prevelika, te budavši skupa nebi se mogla razprodati kao knjižurina, kad već i knjižice kod nas prolaze s' kuburom i velikim nategom. Zato sam mislio, da će biti najbolje, ako izdavao budem kroz više godinah moje slike iz života i prirode u manjimi knjižicami — po 10 — 12 tabakah. — I tako evo s' ovom knjigom počimam u ime božje izdavanje mojih Slikah, pak ako ove godine stečem podporu od strane čitajućeg rodoljubivog obćinstva za moje književno poduzetje, na godinu ću opet izdati drugu knjigu oboje vrsti Slikah sa dodatkom budi pučkih po izbor pjesamah, budi pučkih pripovjedkih, od kojih imam poveliku sbirku.

Digitized by Google

U ovu knjigu namienjenu cielomu jugoslavenskomu Rodu, staru i mladu, i svakoj rodoljubivoj duši, kojugod zanimaju život i pučki običaji našega miloga roda, uzeo sam 20 slikah iz pučkoga života sa osobitim obzirom na mladež, da se ova čitajući moje slike i poučiti i koristno zabaviti može.

Osim slikah iz života pučkoga sadržaje ova knjiga 27 Slikah iz prirode (naravi), od kojih je izišlo njekoliko u ovogodišnjemu gospodarskom Listu.

U ovimi Slikami pokušao sam predstaviti najznamenitija pojavljenja u prirodi, najvažnije u njoj predmete: Bielu, bisernu *Zoru* u njezinoj ljepoti; čarobno *Jutro* u njegovoj krasoti i uzoritoj nježnosti; krepko *Podne* u njegovoj snažnoj divoti; pokojnu *Večer* u dražestnoj milini; ozbiljnu *Noć* sa svečanim, ugodnim njezinim pokojem i mirom; žarko *Sunce,* kralja biela danka u njegovom silnom veličanstvu; *Ljepotu* u najznamenitijoj njezinoj važnosti; sjajnoga *Mjeseca* u njegovoj čarobnosti; jasne *Zviezde* u veličajnom njihovom čaru; *Zemlju* kao važno za nas u svemiru tielo u njezinoj sliki; razna, poglavita *Pojavljenja u uzduhu* sa njihovimi mnogovrstnimi i značajnimi slikami; čudnovati *Život bilinah* kao dokaz božje mudrosti i milosti, dobrote i svemo-

Digitized by Google

gućnosti; raznolično *Kopno zemlje* sa najvažnijimi predmeti njegova povrhšja; divotno *Jutro na dunavskoj obali* u njegovoj krasnoj milini; za nas neobhodno potrebiti *Uzduh (zrak)* sa njegovimi vlastitostmi; ognjevitu, hitru, blištajuću se *Munju* i silni *Grom* u njihovoj užasnoj krasoti; čudnovatu *Djelateljnost prirode;* osobitu *Pobožnost u šumi;* važno za nas *Drvo*; značajni *Dolazak jeseni;* liepu, krasnu, uzoritu, dražestnu, čarobnu, milu i dragu, veličanstvenu i nedosižnu, sladku *Prirodu* u obće; *Vodopad* u njegovoj čudnovatoj ljepoti; zabitnu *Baru* sa njezinimi brezbrojnimi žitelji; mile *Ptice pjevačice;* čarobnu *Večer na kršnoj Fruškojgori;* dunavske *Talase* u njihovoj promjeni i nestalnosti.

Upotrebio sam svako od ovih pojavljenjah, svaki od ovih predmetah u prirodi na ćudoredno poučenje, na okrepu uma, duha i srdca, i nastojao iz sviuh svojih slabačkih silah okolo toga, da se čitatelj mojih Slikah i koristno zabavi i ugodno okriepi u vjeri krstjanskoj, u vjeri Jsusovoj, u vjeri prave i čiste ljubavi, u ovom izvoru prave zemne sreće; u sladkom ufanju, ovom izvoru stalnog zadovoljstva, i obodri na čistu, djetinju ljubav prama Stvoritelja prirode.

Dodao sam ovom svemu u zabavu mladeži „Pu-

Digitized by Google

ke slavonske sigre," od kojih su mnoge važne za mladež u gimnastičkom obziru, i koje kao što treba valjano i umjereno rabljene (upotrebljavane), mogu silno kriepiti i promicati tjelesno zdravlje, do koga nam je u odhranjenju mladeži mile mnogo stalo, budući znamo jamačno, da samo u podpuno zdravomu tielu nalazit se može jak, krepak, snažan, veseo i zdrav duh.

Ljubezni i Rodoljubivi Čitatelji! svršujući predgovor velim Vam ono isto, što običavaju reći pjevači naših narodnih pjesamah dopjevajući koju pjesmu: „*Od me pjesma, a od Boga zdravje!* I ja tako velim: *Od mene Slike, od Boga Vam zdravlje i veselje i duševni napredak!*

Dao Bog, te do godine opet sastali se na istomu polju; pak će tako i one moje Slike izići na svietlost, koje iz gore već navedenog uzroka nisam mogo ovom prilikom odpraviti u sviet.

U sriemskih Karlovcih na Badnjak 1857.

Mijat Stojanović.

Digitized by Google

I.

SLIKE IZ ŽIVOTA.

Digitized by Google

SLIKE

iz domaćega života našega slavonskoga naroda.

I. Guščar (dječak čuvajuć guščiće).

Ledina se pruža uz potočić kao zelen ćilim vezen rudicom razne boje. Po ledini mladjana sitna travica izkitjena žutimi iskricami, bielimi i rumenčastimi zviezdicami bokvice, lepuška, okana i divjeg žutog kao zlato nevenka, modro-sivog netega i drugimi cvjetići. Seoske kuće okrečene biele se kao obieljeno platno, i poredane gredom uz potočić kao biserni djerdan nanizan u razmak oko biela grla, liepo je viditi; nu okrenimo se zasad od kućah, i pogledajmo po prostoru ledine izpred sela. Trava se po ledini umila bisernom rosom juternjom, i sunce joj jarko obasjalo lice i s' njeg upilo žarkimi svojimi blagotvornimi zrakami svu rosu, kao kad majka umivenom čedu svome nježnom rukom materinom a mekanim ubrusom (otarkom, otiraćem) obriše mokro lišce, i ovo sine u novoj čistoći i ljepoti. Otvaraju se vrata na dvorištih od seoskih kućah, i iz svakog dvorišta izilaze žamoreća i gaćeća jata bielih kao labudi gusakah sa gomilami žutih kao žute tunje žužorećih guščićah; iz dvorišta žure se leptajuć krilima, gaktajuć i sikajuć, a brižljivo hlebdeć nad gus-

Digitized by Google

čići na ledinu. Pastir njihov, gusčar, mali dječak u dugoj platnenoj košulji brez gaćah, opasan vunenim modro-crvenim pojasom, sa dugačkom šibom u ruci, s' kojom se brani od pakostnih i svadljivih gúsakah. Imade takav gusčar preko ramena svoga svoju malu kožnu torbicu na oširokom kaišu; torbica je sva odozgor napulańa, t. j. izkitjena žutimi i bielimi puceti (dugmeti), a kadšto i remen (kaiš). U torbici ima gusčar komadić hleba (kruha) ili pogače i grudvicu sira za užinu; svoje liepo i gladko izdjelane klipiće za sigranje carićah ili klipićah; svoju malenu pudalj-ku, s' kojom prudiće (šljunčiće) baca preko potočića; svoju malu od bazovine (zovina drveta) napravljenu sviralku ili dudučić sa pet jamicah, na koje svirajuć prstaci prebira dočim gusaci u njegovom jatu od veselja nad gusčići tapkaju i plešu; svoju kuljicu (nožić), s' kojom sieče hleb i djelucka male koturke i osovinice iz vrbovine ili jagnjedovine praveć si maušna kolica, na kojimi jedva može voziti jednog puža, kad ga gdjegod u koprivi nadje uz plot u vrtu ili kiticu cvietja kad nabere po ledini; svoj tanak remenčić, na koji naniže svako putašce (dugmence) kojegod nadje ili od roditeljah i drugovah svojih dobije, i drugih sitnarijah i dječijih sigračkah, s' kojimi se gusčar zabavja po ledini pazeć na svoje guske i gusčiće, dočim gusaci sikaju a guske gaktaju i gagore te hlebde nad svojimi mladenci; gusčići pako žužore i čupkajuć mladjanu po le-

Digitized by Google

dini travicu za guskami trčkaju. Koliko putah potegne gusče travicu i odkine vršičicu travke, toliko putah udari stražnjičicom o ledinu, leputne kreljuticami, makne repičem, pruži vratak, poleti k' materi i žužori kao da se majki svojoj pohvali kako je snažno, te več može samo otrči travku. Oko podne povrati se guščar sa svojim jatom doma, da se nahrane gusčiči mečom kukuruzna brašna ili kukuruznom kašom. Roditelji pohvale malog pastira ako mu je sve stado živo i čitavo, a on se doma naruča mleka, kaše ili vrhnjem začinjene tarane, pak pjevajuč ode veselo sa svojim jatom opet na ledine.

Kadšto dogodi se guščaru nesreča, te izgubi koje gusče: ili ga ugrabi koja grabežljiva ptica, ili se guske potuku sa susjedskimi guskami, pak u boju pogine gusče smlatjeno udarci krilah, ili bude pogaženo. Tad guščar ljuto plače i proljeva gorke suze kao da je štetovao plug volovah, ili kao da su mu potonule galije na moru, i po dva tri dana izza nesrečna dogadjaja niti pjeva, niti svira, nit se sigra, sve dok opet počmu gusaci plesati, onda i on maša se za svoju svirku, da neplešu brez muzike; i tako guščaru prolaze dani ponajviše u nevinoj radosti, u srečnom zadovoljstvu. Majka ga njegova jutrom i večerom uči molit se Bogu i pozdravljat Majku božju, Gospu, a pjevat se uči od djevojakah u kuči, djeluckati nauči se od otca, od stricah i dzugih ukučanah, kleti i proklinjati od džandrljivih

babah, a kadšto i psovati od razpuštene derišćadi i od pijanîh bećarah ili od drugih surovih ljudih. Dobri i valjani roditelji sad već dobro paze, da sačuvaju diete svoje od zločestih izgledah i primjerah u kući i izvan kuće, i razumno zadovoljavaju ljubopitnosti svoje djece, koja u toj dobi rado zapitkuju svoje roditelje za sve, što jih okružava u domu i izvan doma u prirodi, štogod vide i čuju, štogod kušaju i osjetjaju. Sad trebaju djeca pametna i razumna rukovoditelja u majci svojoj; jerbo sad se svaki primjer rado liepi kao tutkal mladjana njihova srdašca, i što se u ovoj dobi pokvari ili zanemari (prenebregne), to se jedva ikad više, ili riedko i s' težkom mukom u zrelijoj života dobi dade popraviti i izpraviti. Tad je mekano dječije srdce kao vosak i svaki vanjski utisak duboko zasieca u njeg i ostaje neizbrisiv bio dobar ili zločest; a zločest obično dublje zasieca već zato što je dječja ćud takva, da rado hlebdi za onim, što nije za djecu, nego za odrastle ljude.

Sigre dječaka guščara ove su:

Jaši na drvenomu konju, kotura obruč, valja na lozi skroz probušenu bundevu; vuče kolica na koturih ili saoničice, puca kučinami iz bozove pucalke, štrca vodu iz štrcaljke, puca iz topićah napravljenih od blata, pravi svirke iz trubeljike i barniće vitorogе u vodi od iste trave, pravi vodenice i vjetrenjače iz vrbovine i od baklje žestilove; gradi koljebice

Digitized by Google

od trske, od češljugovine, od šiblja ili od daščicah; plete male bičeve i kandžije iz lanenih povjesamah, baca lopticu, tepe firiza ili čvorka ili čvaru kolačom sa drugovih u polju, sigra se žmirka (sliepe babe), sakrivanja, vukovah, zecevah, carićah, priskakivanja, zagonetanja, svatovah, titranja na žir, makarisanja na orahe ili lješnike, kockanja na puceta (dugmeta) izpod kape; pravi sebi i ogradjuje vrtlić u vrtu za kućom, bere cvjetiće u polju za vjenčiće i kitice, hvata pod kapu leptire, miluje mačiće i kučiće, gusčiće, jagnjiće i prasce, sgrtje prah po drumu, a kad pada kiša gazi po baružicah vodu; pravi lulice od kukuruznih batuljicah, (haidamakah) i kamiše od orahovih šibah; pravi puške od kukuruznog stabarja ili iz vezane u snopić site, pravi haljine i suknje od zelena šaša, hoda na hodaćicah od pedlja i od dva visokih, kotrlja se kao klupko po ledini sunovratce, stoji na glavi, skače na jednoj nogi, zviždi na prst, pucka prstima, graktje kao gavran, kuka kao kukavica, sika kao gúsak, kukuriče kao pjetlić, krnjauče kao mače, lajucka kao štene, blekctje kao jagnje, bleči kao tele, hrži i višti kao konjic, ili nagadja sliediti glasom drugu živinu, sve u nevinosti i dječjoj prokšiji.

Digitized by Google

2. Djevojčica lutkarka.

U prostranoj prostoj sobi stoji mali tronogi nizki stolčić uz furunu. Na njemu sjedi mala djevojčica okruglih, punih, jedrih, rumenih obrazčićah kao nerazvijen pupoljak rumene ruže; oči joj se krese kao dvie iskrice gorećeg ognja; ustašca joj smijom malko razvučena, žuti kao zrelo zlatno žitno klasje šišati pramci tek bi dosizali do ramenah, da nisu kuštri i kudravi. Odjevena djevojčica u bielu platnenu košuljicu, od koje su skutići i rukavci vezeni modrim i crvenim pamučkom (tivtikom), a po šavovih sastavljena razpletkom i lozičavim sastavkom, opasana vunenom šaranom tkanicom, i pripasana vunenom, rojticami urešenom, keceljicom ili modro-bielim zaprežkom, obuvena u opančiće pletenke. Na furunskoj klupčici pred njom stoje poredjane lutke, posteljina od lutakah i odjetja, a uz nju vidi se lutkina kolievka maušna, sigra se djevojčica lutakah: sad ih svlači il oblači, sad ih gizda, resi i kiti, sad jim stere posteljicu, sad ih ziblje (ljulja) i pjesmicami uspavljuje, sad se s' njimi razgovara, sad ih miluje, cubka u naručaju i t. d.

Drugi pút sigra se mala djevojčica (kevica vele na njekojih mjestih u Slavoniji, n. p. u Lukačevu Šamcu u brodskoj krajini) sa svojimi drugaricami kuvanja: pravi od hleba (kruha) i od voća u malih

Digitized by Google

lončarskih posudicah, u lončićih, u šerpinjicah i t. d. svakojake jestvine, a kadšto miesi od blata kolače i peče ih na suncu ili pri vatri. Ovakve male djevojčice počimaju i presti na maloj presličici kučine ili češljanice (kratka vlasa kudelju); pomažu materam odmatati predju ili konce na klupko sa raška; čuvaju oprano žito od živadi i utrvenu taranu na prasunju od vrabacah i sinicah. Uviek su ovakve djevojčice oko svojih materah, kad' su ove kod kuće, i gledaju kako ove kao reduše rade po kući, ili kako predu, tkaju, kudelju opravljaju, šivaju, vezu, razpletju šavove i t. d., kako metu, čiste i spremaju po kući i po sobi.

Kad već malko odrastu, moraju u svačemu materami biti pri ruci i pomagati po mogućnosti, da se u svakom takovom poslu upute; osobito paze matere slavonske na to, da im kćerke postanu vješte i vriedne prelje, tkalje i vezilje, zato već od malenih noguh pritežu svoje lutkarice na takve poslove, i kud sreća da u istoj nježnoj dobi onako brižljivo počmu se starati za duševno izobraženje svoje ženske djece, koja će vremenom biti matere budućeg narastjaja, da ih počmu dobrim svojim primjerom naputjivati k' uztrpljivosti, krotkosti, postidnosti, blagosti i t. d., koje kreposti sposobnom čine svaku žensku glavu, da postane čestita i vjerna supruga, valjana mati, vriedna i pomnjiva, vješta i umna kućanica, a prie svega sdušna i bogoljubna kr-

1735-C

Digitized by Google

stjanka, koja u važnom, premda uzkom svome djelokrugu kao supruga, mati i domaćica predstojeć unutarnjem kućanstva svoga doma cielu svoju obitelj usrećava više, nego je u tom obziru ikoji muž kadar učiniti, bio on koliko mu drago vješt, uman i raden.

---

3. Kopači.

Gizdav je mjesec Svibanj. Poljane su zelene, livade šarene, gajevi, dubrave i šume listnate i cvietom urešene, a vrti cvietjem svakojekim; ciela je priroda u odgodnjem (svečanom) uresu, nebo vedro, sunce sija toplo, ptice pjevaju, usjevi po njivah vlataju, blag duše vjetrié i provodi svoje šale sa kitnjastimi hvojami stabalah. Njekoje su poljane zastrte mladim kukuruzom kao tamno-zelenom svilom, ili kao da su zasadjene miomirisnim cvietjem Gjurgjicom. Kopnja je kukuruzna. Mlado kukuruzno stabarje tek je od dva pera; kiša kupa mladu bilinu kao majka milo čedo, rosica ju umiva, blagotvorna toplina jarka sunca snaži i krepi, a tusta (djubrevna) žemlja hrani. Kad jutrom utrišu sunčane blage zrake bisernu rosicu sa kukuruznog perja, pokažu se kopači na njivi s' motikami, da okopaju kukuruz i očiste od trave i od suvišnih zamladakah. Kopač lati svoju motiku i stupivši na slog sagne se i obkopa svaki stabar kukuruzni i obaspè marljivo

Digitized by Google

zemljom, te tom prilikom i uništi travurinu s' njive izmedju kukuruza porastlu i razriedi zemljište okolo svakog stabara, da mlado korenje od stabarah može se širiti i koren vatati. Znatno napreduje okopan kukuruz i ako mu izza kopanja kiša ili debele rose skoro ugode, za malo vremena naraste stabarje kopaču do pojasa od prvog do drugog kopanja, da ga je milina pogledati. Kopači su u Slavoniji muževi i žene, momci i djevojke, samo starci, bake i djeca nekopaju, jerbo kopanje je težak posao, za koji treba snage i zdravlja. Kopači kad će kopati, uzmu svaki po slog na njivi preda se, pak teraju uzduž njive provodeć uz kopanje razgovore i šale svakojake i osobito ženske kopajuć pjevaju svakojake pjesmice. Sunašce ih toplo grije, vjetrić svibanjski razgaljuje, a srdce im se veseli uspjehom posla i unapred raduju se plodu, koga će u jesen pobirati. Kad se utrude kopajuć onda sjednu na njivske uvratine pod kakvo listnato stablo, ili pod voćku urešenu kitnjastim cvietom, iz koga će o beritbi kukuruznoj biti zrela voća, jabukah ili krušakah, ženske pjevajuć predu, vezu ili šivaju, a muški štogod djeluckaju ili sviraju. Ručkonoša donese u povezanih loncih užinu, kad već sunce premaši poldnevicu, a oko zahoda sunca zametnu na ramena svoje motike, i odu pjevajuć doma ili na stan, pak utrudjeni od težka posla spavaju preko noć sladko, a kad opet danak svane, a oni opet na kopanje,

Digitized by Google

dok okopaju sve kukuruze. Osim kukuruza okopavaju slavonski kopači vinograde i vrtlove, u kojih obkapaju: grah (pasulj), krumpir, kupus, bundeve, bostan i drugo povrtalje. Kadšto na jednoj poljani zasijanoj kukuruzom kopa po mnogo gomilah kopačah, ponajviše momakah, djevojakah, mladih ljudih i ženah, i tad se ore pjesme po poljani na sve strane kano da se kopačice nadpjevaju sa pticami u gajevih, koji okružavaju poljane.

---

4. Žeteoci.

Žarko sunce rano ràni, ljetni bo su dugi dani, a staza mu posried neba na visoko opružena, koju mu valja proći od iztoka do zapada. Žarko sunce toplo grije; jerbo mu valja blagotvornimi zrakami pozlatiti plodne njive zasijane bjelicom pšenicom, da sazrije svaki vlatak, a na vlatku svaki klasak, i na klasu svako zrnce; da sazrije plod loze u gori i plod voća svakoga u sadu, i u vrtlu zelje svakojako, po poljanah sve biline, po gajevih i po šumah, po dubravah i bregovih sve rastline, što cvjetaše u gizdavom pramaletju, po livadah bujne trave, hrana blagu (marvi) svake vrsti: tegletjem i dojatjemu.

Pune njive zlatnog klasja: pšenice, raži, ječma, pira, zobi. Oj ljepote, bacit okom po širokom po-

Digitized by Google

lju i pogledat njive okitjene: slog do sloga kao zlatne razastrte vrbce, a na slogu stabar do stabara, svi stabari kolinčasti, uz koljence svakog stabarka uzan listak odugačak poput vrbce žute svile, a vršika od stabarka ukrašena okitjenom vlatju, posred vlatja zlatan klasak pun je zrnja zdrava i jedra, težko zrnje puno hrane; sve se klasje poklonilo sa glavicom k' crnoj zemlji, kano da se stabarje žitno klanja pred ljetnim žarkim suncem, kraljem biela danka; tihi vjetar tiho stere hitra svoja po poljani krila, tiho niše po njivi stabarjem, stabar pada po stabaru, vlatje šušti dotičuć se vlatja, klas sad pada po klasju, sad se diže u visinu, ciela njiva reko bi niše se i talasa kao talasi kakvoga jezera kada duhne vjetrić po površju vode.

Istom sunce ogranulo, još upilo nije bisernu rosu sa stabarja, sa vjatja i klasja, a žeteoci došli sa oštrimi srpovi na njivu, da nažanju za rose stabarja žitnog za gužve (uzice, povezače), s' kojimi valja povezati požeto žito u snopove. Pred žeteoci prše i uzletaju sad ovdje sad ondje po slogovih iz žita poplašene prepelice pućpurikajuć i padajuć na udaljene slogove; sad opet skoči izmedju slogovah zec plašljivi i plaho se mutolasne ostavivši noćnu ležaju kao opružena strielja po razoru, i dok ga smotri žeteoc na jednom kraju njive, on je već na drugom; tako i poljski miš spazivši žeteoce proviri iz jame svoje i poplašen brzo uvuče se u nju unu-

Digitized by Google

tra, ili skokne preko sloga izmedju noguh žeteocah, i dok ga ovi tek spaze on je već izčeznuo i zamakao u jamu. Skakavci, pod imenom konjici, zrikavci i druge bube, leptiri i kornjaši gamze, gmižu, skakotaju, lepeše, zrikaju i cvrkutaju, plaže i šuškaju po žitnom stabarju ili po slogovih izpod žitnih stabarah, ptice lete po zraku i pjevaju, i kudgod čovjek svrne pogled svuda vidi zivih stvorovah i čuje ih.

Kad žarko sunce odskočivši na nebu upije rosu sa zlatnih njivah, zastupe žeteoci na slogove i žanju žito uzimajuć lievom rukom rukovet po rukovet žitnog stabarja, desnom ih srpom žanju i obodviema polažu za sebe na slog u snop. Naslažu snopove po slogu u razmak na njekoliko korakah, i kad nažanju dosta snopovah, dodju vezači i povežu zamašne snopove žitnimi gužvami (uzicami) i izprave svaki snop stúbkom, da sunce snopove još bolje osuši od rose. Povezano snoplje sadije se u krstačje na požetoj njivi.

Žeteoci kao i kopači pri težkom i trudnom svojem poslu, osobito žetelice, vesele se i pjevaju, i što više ima žetve i što je težje i punije žitno klasje, srdce im je veselije.

Kad pripeče poldnevno sunce i od jorosti sunčane omarica kao tanana magla zadimi se u zraku, te se od vrućine znojećim žeteocem žmirci stanu vrtit pred očima, prestanu žeti i potraže sjenast hlad,

Digitized by Google

da odpočinu za koj časak od trudna djela, te založe hleba i smoka, i napiju se izvor vode, pak opet nastave svoje trudno djelo i do mrklog žanju mraka.

Kad dožanju žetelice sve žito, izpletu vience od žitnog klasja pjevajuć:

Dieva Marica žito dožela,
Žito dožela tri vienca splela,
Žitom jih splela, vinom zalila.
Prvog je splela žita pšenice,
Drugog je splela vina lozice,
Trećeg je splela zdravlja veselja.
Koga je splela žita pšenice,
Onog nosite u naše polje,
Nebil l' nam polje rodilo bolje!
Koga je plela vina lozice,
Onog nosite u naše brdo,
Nek' naše brdo vinom uredi!
Koga je plela zdravlja veselja,
Onog nosite u naše selo,
Nek nam je selo zdravo veselo!

---

5. Kosci.

Liepa su zlatna polja, grede i brežuljci sa teretnimi njivami, gdje smo vidili žeteoce kako žanju žito svakojako; ali šarene sjenokoše (livade, čaere) po nizinah uz bare, potoke i rieke sa bujnom svo-

Digitized by Google

jom travom, rekao bi još su gizdavije. Po njih raste debela djeteljina, sitna vlasulja, lozičava, zubra i slakovina, listnata bokvica, granati kiseljak, vlasnata mekuša, veliki okan, žuta iskrica, nizka poputnica, kruta konjogriz, divja kunica i bokvica, smiljak i ruzmarinak, šiljasta iglica, granata metlica, slez modri i bieli, okrugli kopitnjak, divlji bosiljčak i čubrak sa stotinami drugih travah, od kojih svaka cvjeta ili crvenim, jasno crvenim, tavno crvenim, ili modrim, bielim, žutim, ili šarenim cvietom: Sunce je ljetno obasjalo gizdavo nakitjenu, cvatećom bujno uzrastlom travom livadu; pčelice zuje okolo cvietja, šareni leptiri treptju povrh cvietja, bubice, mravi, kornjaši (kornjavi zglavkari), konjici i drugi mnogi živi stvorovi miču se po travi; Travarke, Crvenke, Krunke, Brzelji, Poljanke, Plotarke, Žujke, Sinice i druge male ptičice, koje ponajviše viju si gnjezda po travi ili po grmlju u livadskih medjah, žubore i pjevaju mile svoje pjesni od uranka do mrkloga mraka; sve je živo u prirodi, sve se miče i pojavlja; tihi vjetrić tiho duše i raznosi miris cvietja po livadi na sve strane.

Kad se jutrom skupe kosci na livadu da ju kose, odkuju i naoštre kose, pripašu preda se drvene vodire, u kojih nalazi se gladilica (oštrilica) i mazalo u vodi za pooštrivanje kose. Najpouzdaniji kosac bude kosbaša (prednjak), i on kosi napred, a ostali za njim sve po na tri koraka u razmak.

Digitized by Google

Kadšto se vidi na livadi povorka od 15—20 i više kosacah; svi mahaju u jedan mah; kose zvižde kao ljute guje kroz zelenu, bujnu travu, i koliko putah mahnu kosami, ove se zablieštaju, kao da se krese hitre munje i šumetje praskanje i brazganje trave čuje se daleko; odkos trave pada na lievo, i po širini odkosa pozna se dobar kosač i pouzdana kosa. Kosci se uglédaju na svoga kosbašu, i kad on prestane kosom mahati, prestaju i oni, a to obično biva da prestaju kad pokose po odkos uzduž ili prieko livade, kako kad počmu kositi. Čim prestane kosač mahati kosom, već ju okretje, oštarje k' sebi a kosište osloni na zemlju, pak onda nakvasi iz vodira kvasilicom, pooštri kosu gladilicom da sve bronji i odjekuje *kosi kosa! kosi kosa! kosi kosa! kosi kosa!* hitro što se brže može. Tako kosač oštri svoju britku kosu izza svakog srušenog odkosa, i kad svaki kosač odkosi po njekoliko odkosah, doručkuju: hleba, slanine ili šunke, i napiju se rakije, pak hajd opet za poslom veselo pjevajuć, pocikujuć i šaleć se.

Kosci su veseli druzi i po cieli dan ori se livada, na kojoj su kosci, od pjesamah, pocikivanja, šale i razgovora, od oštrenja kosah, i kad za koj čas prestanu kositi, eto zapište napirene diple ili gajde, uvati se junačko kolo, da se pod njim zemlja trese. Kosci nisu nikad gladni ni žedni, jerbo domaćin vodi o tom brigu, da svaki dobije dosta

Digitized by Google

jesti i piti. Tikva s' rakijom ide često od ruke do ruke, ili čutura s' vinom, ili čobanja s' moštom il' šerbetom (medenicom) zareda izmedju kosačah.

Svaki je kosač zdrav i snazan; odjeven je prosto: široke, vezene ili barem ozdol razpletene ima gaće i prieko koljena dugačku košulju, opasanu pojasom ili tkanicom vunenom ili kožnim čemerom, u kom se skoro svagda nalazi po njekoliko komadah novacah, na pleći mu prusluk (kamizol) modra ili crvena sukna sa kovnimi dugmeti (puceti), na glavi okrugli šešir sa širokim obodom; na nogami mu platneni obojci i putranci ili pletenci opanci; o plećih visi biela ili mrka sukna kabanica, koju radeć skine sa sebe; za pojasom rubac (otarčić), s' kojim utriše s' čela znoj pri poslu. Osim toga imadu mnogi za pojasom nož u nožnici, a u torbi, koju nose o ramenu, imade svaki svoju kašiku (žlicu) drvenu ili limenu, svoje kresivo i masat, kremen i gubu (trud), burgiju, šilo, duvankesu, probojac, iglenjak, klubašce konacah, kamenčak nišadora za marvu u slučaju bolesti, svoju lulu i drugih sitnariah: oputre, kaišakah (remenčićah), podlogah kožnih za opanke, kanapa, tikvicu za vodu sa drvenom oblučicom, na kojoj visi o torbi; komadić hleba i smoka, drveni slanik sa malo soli i t. d.

6. Sijač.

Njiva je uzorana, položena i potrećaćena sve na slogove i razore; vrieme je ugodno; zemljište je snažno i odmorno, a nit je suvo nit odviše vlažno. Po uzoranih brazdah padaju svrake, vrane, čavke, gavrani i druge ptice, te pobiraju izorane crve, mrave, bube i pužiće; Ševe, Bregunice, Lastavice, Zebe i Žune, Vuge i Krunke lepetju se nad oranjem i popjevajući, kano da se rugaju graktajućim vranim gavranom, gakajućim sivim vranam i krečećim šarenim dugorepim svrakam, koje skačuć i preletajuć po oranju kadšto se svojim pojavljuju hrapavim glasom. Orači (ratari, težaci) njivu su doorali ili su već došli blizu poslednje jedinice (brazde); a sjedoglavi starac, koj je prošo već sve stepene poljodjelskih poslovah, koi je najprije bio gusčar, zatim čoban, po tom kopač, kosač, težak te najkašnje sad u starosti postao sijač častni, koj je obično skupa i otac svoje obitelji i gospodar svoga doma, — sijač, rekoh, došo je na uvratine poorane njive i sprema se za svoj važni posao: skida sa sebe kabanicu, uzima prtaću torbu čistu i bielu kao snieg, u ovu iz džakovah (vrećah) utresa žito, koje kani sijati; torbu sa žitom uprtami premetne si preko desnog ramena tako, da mu torba sgodno stoji pod lievom rukom, te da tako desnom može mašat se u nju i žito lako grabiti. Sad zastupi sijač na slog,

Digitized by Google

skine najprije kapu ili šešir sa siede glave i privati pod pazuho, pogleda k' nebu pouzdanim i veselim pogledom, prekrsti se častnim krstom, i u kratkoj ali srdačnoj i toploj motitvi zazove Boga u pomoć i počme sijati stupajuć korak za korakom po slogu. Kad zasije jedan slog, stupi na drugi i t. d. dok zasije cielu njivu.

Za sijačem dodju kućani sa drljaćom i zadrljavaju (zazubljuju) posijanu njivu, da sjeme dospie pod zemlju. Za ovim dodju orači s' plugom i razoru drljanjem ponajviše zasute razore od slogovah, i ako je podvodna, nizka njiva, po najnižoj njezinoj strani prooru priorice t. j. oduboke razore, koje poslje motikami pročiste, da voda u jesen ili u proletje iz slogovnih razorah sljevati se može u priorice ili u obližnje bare ili potoke.

Sijač u Slavoniji onaj dan, kad počme sijati, posti kruto, i pri svome važnom poslu često zaziva Boga u pomoć, da mu trud njegov dobrim urodi plodom. Sijač poznaje dobro i zemljiše, i vrst žita, i vrieme kad sije, i sjeme s kojim sije, te po ovih okolnostih ravna se sijući.

Zasijano polje nakvasi blaga kiša, i domalo iza ove proklije žito, i poljana zastre se zelenim ćilimom mlada usjeva; sijač sjedoglavi dodje poštapajuć se na čvornjastu svoju drenovu palicu, da vidi početak uspjeha svoga posla, i kad baci oko po njivi, oči mu se zakrese od radosti, lice mu se razvedri

Digitized by Google

sladkom nadom i srdce ohrabri ufanjem u buduću obilnu žetvu. Opet podiže oči k' nebu i zahvaljuje Bogu na uspjehu; ide gore dole po uvratinah i sa sviuh stranah obilazi njivu, te od miline nemože se dosta nagledati svoga usjeva. Kad u proljetje okopni snieg, opet sijaš pregleda svoje njive i usjeve skoro svakog praznika posle službe božje, i svaki pút opažava veći i bolji uspjeh. Žito domalo uzraste bujno i razvije se u kolenca, izvlata se oko Gjurgjeva, u Lipnju požuti, u Srpnju je već zlatno od zrelosti i čeka britka srpa, da ga požanje.

---

7. Težak (ratar, orač).

U svakoj dobi godine: i kad se počme probudjivati priroda iza zimnog sna; kad stabla cvjetaju, vrtlovi cvietjem okite, poljane zelenilom zastru, livade travom ukrase, gajevi i šume izlistaju, ptice gnjezda viju, i kad proljetni cviet počme dozrievati u plod, kad motika, srp i kosa po polju se nose; i o berbi i kukuruznom trganju; najposlje i onda još, kad priroda poljane zastre bielim pokrivačem mraza i sniega, kad se bare i potoci pokriju mostom leda: uviek imade težak posla oko svoga pluga, oko svoje marve, oko svojih njivah; sad pravi ornice, gredelj za lemeš (raonik) i crtalo, otku,

Digitized by Google

gužvu gredeljnu, jarmove, iglice, petlje, krpelje, bičeve; sad ore, polaže, trećači, priara, proara, zaorava usjev, sad hrani i timari, ili pase volove. Težaka sunce grije, kiša pere, rosa umiva, vjetar suši i razgaljuje mu znojno i vruće od posla lice, mjesec ga i zviezde noću prate, i iz ovih poznaje točno dobu noći; travica mu je zelena u polju blazina i posteljina; stabla i voćke u polju u proletje vesele ga cvjetajuć, u ljetu ga razgaljuju kad sjedeć u sjenki njihovoj počiva od težka posla, u jesen ga hrane svojim sladkim plodom, ili njega, ili njegovo blago, a u zimi griju ga svojim drvetom i daju mu gradivo za njegovo pokućstvo i orudje; marva njegova olakšava mu njegov težki posao, i ako je raden, vriedan i priliežan a uz to uman i vješt poslenik, plug njegov ne samo da hrani njega, nego i crvka i mravka okolo njega, brez pluga bo neima hleba, a brez hleba neima hrane. Težaci su slavonski veseli pjevači i vješti svirači. Sviraju u dvojnice, i duduk, u sviralu, u diple i gajde, i u svakom su pogledu dobroćudni, bezazleni i mirni, krotki i pošteni ljudi; samo u jednom pogledu zaslužuju zamašan ukor, a to zato, što još i sad, kad mnogi od njih premda su u svomu djetinstvu polazili pučku školu i u njoj naučili se čitati i pisati, sad kad su odrastli sasvim zanemaruju čitanje, i riedko je viditi da koj od njih po praznicih uzme knjigu u ruke. Mi imademo knjigah i časopisah, iz kojih bi

Digitized by Google

se težaci mogli mnogo koješta naučiti, što bi jim liepo uprlo u kola i od velike pomoći bilo pri njihovom poslu, a mnogo je toga, što bi valjalo da naši zemljodjelci (težaci) poprave u oranju, sijanju i kopanju, u gospodarstvu poljskom i domaćem, ako žele, da jim rode dobrim i obilnim plodom njive, vrtli i vinogradi, a livade bujnom travom.

---

8. D o m.

Prostrano dvorište zastrlo liepim ćilimom zelene travice, ogradjeno sa prostrana sokaka tarabom iz hrastovine, sa stranah plotom hrastovim, žestilovim pleterom opletenim, a od zada prostire se uz dvorište vrt, do ovog šljivik. Pri jednoj strani dvorišta od sokaka stoji kuća uzduž dvorišta. Kuća je vrlo dugačka naprama svoje širine; podzidana je opekami do pocjekah, drvena je i omazanih duvarah i okrečenih, daskami hrastovimi pokrivena. U kući je samo jedna velika soba i kuhinja sa smočnicom i pivnicom. Ognjište je sasma nizko i na njemu gori vatra na hrastovom ili jasenovom uzglavnju, kuhinjski su duvari čadjavi od dima i ormar kuhinjski cakli se od istog dima i starosti; soba je mnogo dulja nego širja, sljeme ili tetivo je pružito izpod gredah i tavanicah i usried sobe poduprto stupcem ugladjenim i našaranim šarom svakojakom; duvari

Digitized by Google

su sobni okrećeni, i uz nje stoje mnoge postelje uzduž svojom dužinom namjestjene, a peć sobna sa svojim zapećkom, sa svojom širokom klupcom, sa svojim trouglastim čivilukom, na koj se vješa zimi mokra obuća na sušenje, zauzima dobar komad sobe, dugački stol pako jednu stranu sredine. Druge strane dvorišta zauzimaju ove sgrade: hambar drveni, koja je sgrada razdieljena na okna, u koja se spremaju razne vrsti žita: pšenica, raž, ječam, zob, proso, sitan, u zrnu kukuruz, brašno i t. d.; kiljeri (kućari, ajati) drveni za svaki par ljudih u kući po jedan, gdje muž i žena ljeti sa svojom djecom spavaju, i tu drže svu svojinu, što nepripada na cielu kuću; štale konjska i govedska, ovčarnica, kozara, svinjara i kokošinjak; rakidžinica (pecara), kolnica i koš za kukuruz u klipovih. U jednom kutu dvorišta bunar je sa djermom i valovom, iz kog se napaja marva; drvotnik je u drugom zabitnom kutu, a dvorište ukrašeno je sa njekoliko stabalah: dudovah, jabukah, orašjah, sa kojom lipom ili kojim bagremom, tunjom i lomačom od vinove loze. U kući gori veselo vatra, oko koje pristavljeni kuvaju veliki lonci kupusa, tarane, kaše, ošapa, i drugih jestbinah, a viseći o verigi kotao ključa pun vode; kuvarica ili reduša nastoji oko ručka i pjevajuć spotiče vatru; u sobi žamore djeca, po dvorištu šetju se guske, patke i kokoši, u štali hrže konji i riču krave, a bleče teoci, bleje ovce i koze meketju; po hambaru

štropotje i skače mačka, te vata miševe, pod kolnicom djelucka domaćin i opravlja kola; na plot uzlietje pieto (oroz), lepetje krilima i kukuriče, a nedaleko od njega kreketje svraka i mukajti gdje je kokošje gnjezdo u dvorištu, da može kako iz njega ukrasti sneśeno jaje; ćuran (puran) opustio sopolj po kljunu, razširio kao lepezu zakovrčen rep i nakostrušio perje, pak pućka i balokotje, blobotje tapajuć oko ćurkah; guske gaču i sikaju, kokoši se rakolje i kokodaču, kvočke kvoktju, pilići piskaju, patke paktju i po kaljugi oko bunara brbotju po kalnoj vodi; u vrtu raste kupus po lijah, krumpir, krastavci, bundeve, tikve, luk, grah (pasulj), salata, metlina, i od cvietja: ruža, karanfilj, neven, božidrvac, kaloper, bosilje, čubar, rutvica, metvica, vratić, neteg, broć; za liek: pelin, kunica, slez, razpunčak, kopitnjak, zubra, majkina dušica, žalvia (žalfia), turjak itd. U smočnici ima: suva svinjska mesa, i to: butovah, kulenovah, kobasicah, slanine, sala za žežanje u meću i za mazanje kolah; suva sira, sirenja u čabrici, brašna, masla, vrhnja, mlieka, kaše, tarane itd.; na tavanu je kukuruz, grah, bundevsko sjeme osušeno, mak i ošap u stublikah; u pivnici je pitje: rakija, šljivovica, jabukovača, kruškovica; vino i mošt; u jednom kutu u kuhinji sirćetnica sa sirćetom (octom); u svinjari (poižari) hrane se bravci (poižci) za zaklenje. Kad večer, skupi se mnogo čeljadi u kući:

muževi, žene, momci, djevojke, dječaci, djevojčice (keve) i djeca, — i to je dom slavonski.

Njekoč je i za mene takav dom bio cieli sviet, jerbo mi u njemu biahu otac i majka i sve slasti i milosti nevinog djetinstva, zato mi je i sad i viekom će mi biti rieč mila domovina, koja me rieč opominja na mili dom, u kome sam užio najsladje i najnevinije radosti zemnog ovog života. Oj nevina mladosti, al' si puna radosti! Prosta kuća teb' su sjajni dvori, puni srebra, zlata i bisera, ako u njoj samo hlebca ima, homad hlebca i grudvica sira, čanak kaše kukuruzne, ili činija (zdjela) sladkoga ošapa (suva kuvana voća).

Oko ovakva doma slavonskog domovi su susjedah, koljenovićah, kumovah, prijateljah, sprežnikah, ketušah i rodjakah, i crkva seoska nije daleko, sa koje tornja svako jutro, podne i večer glasa se zvono, i poziva ljude na pozdravljenje Gospino. Nije daleko ni potok od doma, gdje se hvataju ribe, ni poljane i njive, gdje se žanje i kopa, ni gajevi, gdje jata pticah pjevaju, ni šuma, gdje se žire svinje i drva sieku, ni livade sa šarenom travom i sladkimi jagodami, ni sadi i voćnjaci sa voćem svakojakim, ni brežuljci sa vinogradi, gdjeno rodi 'rujno vince, ni planine vrletine, gdje se kopa krečni kamen, ni pašnici sa čordami rogate marve, ni čistine šumske, po kojih skitaju se hergele konjah, ni vodenica po-

Digitized by Google

točnjara nije daleko, s' koje se donosi doma brašno, sve je to blizu doma slavonskoga.

---

9. Stan.

Na brežuljastoj gredi usried široke poljane okružene grmljastimi i kršnimi gajevi i šikarjem, a opasane sadovi, voćnjaci, vrtlovi i šumom stoljetnih hrastovah, jasenah, cerićah, bukvićah, grabovah, klenovah i drugih šumskih stabalah, jedan je brežuljak uz potok, koji kao srebrena tkanica pruža se po poljanah izmedju njivah, šumah, gajevah i dubravah, i u koj se sa sviuh stranah slieva odviša voda. Na brežuljku je drvena koliba sa malimi prozorci, kroz koje jedva može odrastao čovjek pomoliti glavu. Koliba je u zasjeku sadradjena iz debelih jasenovih brvanah, a hrastovimi daskami pokrivena. Mjesto dimnjaka prosječena je nad kuhinjom u krovu luknja, kroz koju izilazi dim iz kuhinje. Mnoge kolebe imadu u novije vrieme sagradjene i prave dimnjake, nu ja govorim o kolebi sadradjenoj po starom načinu. Iz kuhinje, u kojoj ima nizko odnjište, žličnjak drveni viseći na čadjavom duvaru, prosta polica za kuhinjsko posudje, verige obješene na veriżnjak prislonjen do ognjišta uz duvar, udje se u sobu, koja je nizka i maušna, ali čista. Tu je stol sa klupami u jednom kutu, postelj sa tronogi stol-

Digitized by Google

čići u drugom, a u trećem ovelika peć napravljena iz mazi poput piramide; na duvaru propetje i posudica sa s. vodokrstnom vodom i patrice, u posljednjem kutu vrata i čiviluk za odjetju i svakojako orudje za mužke i ženske poslove. Uz kolibu prislonjen je mliečnjak, u kojem se drži bieli smok: mlieko, sir, vrhnje (skorup, kajmak), maslo itd. Pred kolibom je dvorište zasadjeno voćkami razne vrsti. Malko dalje stoje uz kolibu štala za marvu, okol (tor), štaglji za sieno i slamu, plievnjak za pljevu, telićak za teoce, kočanje za dojeće krmače, kotćaci za živad, sve u dvorištu, koje je ogradjeno plotom. S' druge strane je vrt kod kolibe za povrtalje i voćnjak, gdje rode: jabuke, kruške, šljive, tunje, mušmule, oskoruše, orasi, breskve, kajsije, zerdelije, oskorušice, drenjine itd. U vrtu je i trap (rov), u koj se spremi pred zimu povrtalje (povrtje), koje bi inače smrznulo. Oko kolibe ljeti zeleni se trava, cvjetaju i listaju stabla, zrije voće i povrtje, pjevaju ptičice, riču goveda, vište konji, bleje ovce, meketju koze, gaču guske, pijukaju i kauču (kaukaju) pure (ćurke), rakolje se i kokodaču kokoši, kukurikaju pietli, roje se i zuje pčele i sabiraju med u košnice (trnke, uljišta), koje su u pčelinjaku (kovanluku, slujici) nedaleko od kolibe na livadi. To je slavonski stan, na kome žive stanar i stanarica sa čobanih razne marve. Proljetje i jesen dvie su one godišnje dobe, kad je najugodnije živiti na sla-

Digitized by Google

vonskom stanu. U proljetje kudgod baciš okom na stanu, vidiš ljepotu, krasotu, divotu, uzoritost i milinu: stabla puna cvieta, livada puna mladjane bujne zelene trave, gaj i dubrave puni pticah pjevačicah, lúg pun listja, vrt pun zelenja i cvietja, dvorište pumo guščićah, pilićah, ćurićah, pačićah, pašnik pun telićah, jagnjićah, kozlićah i ždrebadi, njiva puna mlada usjeva, srdce puno afanja i sladke nade. U jesen kudgod pogledaš na stanu, svud je puno božjeg blagosova: štaglji i guvna puni žita, sienaci puni siena, okoli puni marve, dvorište puno odrastle živadi, stabla puna zrela voća, vrt pun dozrela zelenja i raznog povrtja, mliečnjak pun bielog smoka, srdca stanarah puna utjehe i zadovoljstva.

Slavonci sa stana izdržavaju dom, i tko ima čestit stan i dom mu je dobar.

Imade više slavonskih stanovah, na kojih i oko kojih dali bi se svi predieli bolje obdjelati, i u njive plodonosne, u livade, u voćnjake i vrtlove obraditi, a ona plodna zemlja naplatila bi svaki trúd stostrukim plodom.

---

10. Božić.

Za božićni veseli praznik, za god taj pun najuzvišenije vjerozakonske poezie, kad se slavi uspomena onog dana, u kom je Bog svemogući i neiz-

Digitized by Google

mjerni gospodar svemira u sliki djetešca na sviet došao, u štalici porodio se, u jasle marvinske na oštru slamicu položen, i kao sunce svjetlosti nebeske prosvietlio tminu zemaljskoga kruga naukom i primjerom one čiste i savršene ljubavi, koja je jedina kadra čovječansku narav učiniti angjeoskom, boguslićnom; sunce pravde i vjekovite istine, spasitelj rodio se svietu: za Božić sprema se u Slavoniji svatko kroz cielo ljeto; sprema se i obavlja i postavlja, štedi i čuva bielo pšenično brašno za božićni hlebac — badnjaču i ljetnjaču, od kojih hlebovah onaj predstavlja stari po Mojsiji očitovani zakon, ovaj pako novi, zakon Isusov; sprema se čisto maslo, suh, frižak i počinjen sir, sirenje, tusta zaoblica (pečenka), najljepše voće, najčistiji vosak i med, najbolje pitje. U duševnom i ćudorednom obziru pripravlja se slavonski púk za blagdan ovaj doćim kroz vrieme Adventa ili prišastja Gospodnjeg, naime od s. Andrije do Božića prestaje svako bučno i pirno veselje, svako javno sviranje i pjevanje, i pobožnija strana puka marljivo polazi kroz vrieme Adventa svaki dan zornice (mise), na kojih se svaki dan tumači nauka vjerozakonska i u prodikah opisuje život Isusa Krsta i život Svetih, život božjih ugodnikah.

Pred Božić pune su ruke posla u slavonskoj kući, osobito na tucindan (dan u oći badnjeg dana). Žene su u kući sve pokućstvo i posudje očistile, sve je spremljeno i uredjeno; ljudi (muževi) su

Digitized by Google

dovezli dreva za ogriev i gorivo i glavnju, koja će goreti na badnjak i preko blagdana na domaćem ognjištu i ražanj drveni pouzdan, na kom će se peći zaoblica; starac domaćin pripravio je pritopak čista voska, iz koga će baka domaćica na badnji dan napraviti tri božićne svietje, prvu štipanu, drugu sa dva, a treću sa tri voštana obručka, koje će svietje privezat se na granćicu borovu, jelovu ili smrekovu i zadjenuti pod gredu ili tetivo u sobi nad stolom; djevojke su pripravile cvietja: bosilja, ružmarina, rutvice, bršljana, smilja i kovilja, mlada žita i kukuruza, koje su oko s' Lucie u lonce posijale, da im za Bòžić za kitnju naraste, i tim se kite iduć u crkvu na polnoćnu misu; žene su umiesile i izpekle hleb božićni: badnjicu i ljetnicu, od kojih posljednjih pleten u troje kolač kitjen je zviezdami, viencem, plugom itd. iz istog tiesta; izpekli su druge kolače, i sve je gotovo, a djeca, kad već vide da je na badnji dan dovežena sa stana slama domà, po kojoj će se u sobi preko božićnih danah valjati, neznaju od radosti mjesta naći u kući, te nestrpljivo čekaju da prodje dan i s' večerom dodje slama u sobu, i da jim djedo i baka kažu: „Bogo se rodi!“

Kad na badnji dan u večer suton večernji razastre tmastu svoju koprenu po zemlji i nebo se okiti zvierdami da tamu razsvietli ponješto i svod nebeski ukrasi, a zvono se oglasi sa tornja seoske

crkve na Gospino pozdravljenje, sva se domaća družina skupi u sobu, svietja se lojanica mjesto meća i baklje upali, slama božićna u sobu unese i po sobi prostre u znak, da je Spasitelj svieta ležao u jaslicah betlemskih na slami, kleknu svi na slamu stari i mladi, muževi, žene i djeca i pozdrave Gospu, i u mnogih kućah izpjevaju pjesmicu: „*Porodio se kralj nebeski.*“ Tad se donese na stol prostrt bielim stolnjakom: badnji kolač, u lončiću zrnja svakojakog žita, pšenice, raži, ječma, zobi, prosa, kukuruza; čanak meda, suv sir, počinjen sir, jabukah, krušakah, mušmulah, tunjah, sviuh vrstih voća, suvih šljivah i ošapa, orahah i lješnjakah. Tu bude na stolu za jelo takodjer: ribe friške i suve, graha (pasulja) kuhana i pribrana, ugnjeckana, pite sa orasi i medom, trganacah s' makom, kuhana ošapa i šljivah, vina, rakije, šerbeta, mošta, mlieka.

Prije nego će se sjesti za večeru dohvati domaćin badnji kolač ovelik i s' njim pokrije čanak na stolu, u kom je prvo jelo kuhano na stol donešeno, maši se pod gredu ili tetivo, odsieće sa grane vоštanu svietju sa dva obručka, upali ju, prekrsti se i veli: „*Isus se rodi!*“ Družina mu odgovara: „*U istinu rodi se!*“ Tada dade on svakom manjem dietetu u kući redom istu goruću svietju, koju diete uzme u ručice i stojeći na klupi okretje se k' svim u kući i triput govori: „*Hvaljen Isus! — Bogo se rodi!*“ Svi u glas odgovaraju djetetu: „*Uviek Isus*

Digitized by Google

hvaljen budi, *i ti bio* (bila, ako je žensko) *živ i zdrav*, (živa i zdrava)." I tad sjednu blagovati, pokle još izmole kratku molitvu prije jela.

Po večeri diele se djeci jabuke, šljive, orasi i lješnjaci izsušeni u korpici, što ju zavu Jež, i dade im se piti šerbeta i mošta, kadšto i po koja kap sladka vina i djeca se igraju po slami do njeke dobe noći, dok ih savlada san, i tako svale se na slamu i zaspu, a odrastla čeljad pokratjuju si vrieme pripoviedanjem, pjevanjem, igranjem makarisanja na orahe — pitajuć zaklopivši ruke i u njih držeć po njekoliko orahah: „Jél' par ili nepar?" Ako tko pogodi, mora mu se dati, što je bilo u ruci, akol' nepogodi, platja on pitaču onoliko komadah, koliko je držao u ruci, i tad pita onaj, koj je pogodio, ili nepogodio, i tako sve po dvoje pitaju se, te gdjekoj dobije od drugih mnogo orahah ili lješnjakah, a drugi opet sve što ima proigra, pri čemu bude šale i smeja.

Tko zabavljajuć se ogladni ili ožedni na stolu stoji jele i pitje, pak svatko po volji uzima i časti se, a kad poslje jedanaeste ure noći zazvoni zvono na polnoćnu službu božju, odustanu svi od igre i zabave, te se svatko sprema za poći u crkvu. Prije nego podju u crkvu ode koji muž iz kuće i natrpa pred marvu u štali pune jasle, da ni marva negladuje na blag-dan. U svakoj kući gori svietja cielu s. noć božićnu, i kad podju u crkvu, samo stari,

Digitized by Google

slabi i nemoćni ostanu sa malom djecom doma, a svi ostali idu na polnoćnicu. Ako je pomrčina, svatko upali fenjer, a često i baklju stučena i izsušena mlada rastića i s' tim si svietle po sokaku do crkve i od crkve kući. Crkva je tom prilikom obično svagdje dubkom puna, jerbo se u nju slegnu isti godišnjaci i odgodnjaci (t. j. ljudi, koji obično polaze crkvu samo po godovih i velikih praznicih preko godine), i često bude takvom prilikom nereda od nestašne mladeži i od odrastlih, koji dodju s' težkom glavom od puna stola neizspavani u crkvu, i koji bi bolje učinili, da onakvi neidu u crkvu, gdje se tada slavi prevažna uspomena porodjenja sina božjega, uspomena onog velevažnog časa, kad se je u betlemskoj štaliei rodilo sunce pravde usried noći tavne, da progna tmine laži sa lica zemlje.

Povrativši se sa polnočke malo tko legne, da do zornice (mise) prospava malko, nego većom stranom mladež osobito nastavi pjevanje božićnih pjesamah, pripoviedanje i sigranje na orahe, dok opet oko pet satih u jutru zvono zazvoni na zornicu. Kad se i sa ove povrate kući u svanutje, tad dodje u kuću i položenik (položaj), koj čim stupi na kućni prag, žene ga dočekaju i pospu žitom, on pako lati pripravno za taj posao novo žarilo i prokreše vatru na ognjištu govoreći: „*Ljetos vam se, kao što se ove iskre u vatri prosipaju, krave telile, ovce jagnjile, koze kozile, kobile ždrebile, krmače prasile,*

Digitized by Google

pčele rojile, guske, patke, ćurke, i kokoši legle, njive i livade rodile, voćke nosile, i svi zdravi i veseli bili! — Čestit vam Bog i Božić, i hvaljen Isus!" Svi mu odgovaraju: „*I ti žio i zdrav bio!*" Pa ga tad žene posade u sobi na jastuk, gdje mora podugo mirno sjediti, obdare ga položnikovim kolačem, suvim sirom, peškirom ili otarkom, jabukami, orasi, šlivami, duvanom, i bude im gost cieli onaj dan.

Prije objeda potlje treće božićne mise, koja se drži na prvi dan Božića, upali domaćin drugu voštanu svietju sa tri obručića, moli se Bogu, dočim se čanak prvi na stol donešen ljetnjicom (kolačem božićnim) pokrije. Poslje molitve sjednu objedovati, položenik sjedi na častnom mjestu za stolom, goretju voštanu svietju ugase dočim ju domaćin hitro okrene i turne u onaj lončić na stolu, u kom se nalazi izmiešano zrnje svakojakog žita, i kad izvadi napolje, gledaju od koje vrsti zrnja najviše se uhvatilo za svietju te gataju, da će dojdućeg ljeta one vrsti žita ponajviše uroditi, od koje se najviše prilјepilo za svietju. Sad dodju na astal mrsne jestvine i zaoblica, i tako se slavi Božić do treći dan, kad se do zore slama iznese iz sobe, a na mladi Božić, ili novo ljeto treća izpod grede upali voštana svietja, i tako se dokonča ova velevažna svetkovina.

Digitized by Google

II. Vodokrstje.

U oči svetkovine Bogojavljenja, ili s. Trih-Kraljah vidi se pod večer pred svakom katoličkom erkvom u Slavoniji bačva ili kada velika i puna čiste vode. Domalo zazvoni svetčano zvono u crkvenom tornju i pozove pobožni puk na večernju i vodokrstje. Iz svake kuće dodje u crkvu po njekoliko čeljadi sa posudami za vodu, i kad svetjenik osveti vodu, spominjajući i vodu jordansku, u kojoj se Spasitelj krstiti dao po Ivanu krstitelju, i vodu protekavšu u pustinji iz kamena, po komu udari na zapovied božju Mojsija šibom, i vodu gorku, koju osolivši Eliseo prorok ozdravi i pitkom učini, i vodu olujom uzburkanu, kad Isus u ladjici spavaše, koja se na rieč njegovu utiša i umiri, i vodu mora crvenog, po kojoj Bog svemogući prevede suvom nogom puk izraelski u obećanu zemlju, i vodu silnu obćeg potopa, koja sbrisa s' lica zemlje svu izopačenu pùt, i pučinu neizmjernu vode, nad kojom se u početku nosaše duh Gospodnji, koji po tom razdieli vodu od kopna i zagradi more u obale svoje, i vodu, koju učini izvirati Gospodin iz gorah, planinah i bregovah, da natapa i oplodjava lice zemlje itd., — kad, nekoh, osveti svetjenik vodu, svako čeljade zacrpi s. vode u svoj sud i pohiti kući. Svako čeljade u kući prekrstivši se častnim krstom napije se malko s. vode; domaćica uzme s. vode u posudu

Digitized by Google

otvorenu i kitu bosilja, pak moleć se Bogu škropi sobu, kuću i sve sgrade i staje ljudske i marvinske i ulije s. vode u domaći bunar (zdenac) i poškropi cielo dvorište i ostavi stakalce jedno iste s. vode, da takve bude u kući kroz cieku godinu. Mnoge slavonske starice nastoje dobiti s. vode vodokrstne iz više mjestah. Sutra dan odnese se ove s. vode na stan, gdje se njom poškropi svako prebivalište, okoli i torovi marvinski, vrt, njive, pčelinjak, voćnjak itd. Matere škrope istom vodom postelje svoje i svojih, i kolievke čedah svojih zazivajuć pomoć božju, da sačuvani budu od svakog zla duše i tiela, od svake napasti i dosade, od svake prieke biede i nevolje. Pri blagosivanju vode blagosiva se i tamjan i kreda, kojom se piše na kućna vrata godište porodjenja Spasiteljeva sa imeni s. Trih-Kraljah : Gaspar, Melhior, Baltazar poleg tri mala križića. Bude pri tom crkvenom obredu i soli, koju svetjenik strese u s. vodu, i zlata, u znak onih darovah, koje su kralji (mudraci od iztoka) doneli novorodjenom Kralju, koga su zviezdu vidili na nebu i po njoj vodjeni došli u Jerosolim i Betlehem tražeći kralja nad kraljevi.

Još gdješto u našeg naroda zadržalo se mnenje, da noću u oči Bogojavljenja, kako takodjer u oči Blagoviesti otvora se nebo, i kad se to dogodi, tko bi u onaj trenutak zaprosio štogod od Boga, sigurno bi dobio.

Digitized by Google

Ima i jedna šaljiva pričica o tome: Kaže se, da je bio njeki starac, koji znajući, da se noću u oči Bogojavljenja otvora nebo, preduzme si jednoč cielu noć bditi i paziti kad će se nebo otvoriti, da u isti čas zaprosi od Boga čabar blaga (srebra i zlata). Nu da bolje spaziti može kad se nebo otvori, sjedne uz svoj mali prozorak na sobi, zapali svoju lulicu, pak čeka i čeka do njeke dobe, a kad mu se već dosadi sjediti, otvori prozorak, da vidi iz zviezdah, koja je doba noći. Čim starac promoli glavu kroz uzan prozorak, bliesne po nebu kao munja žarka svjetlost i nebo se za tinji čas otvori. Starca takva neobična svjetlost tako zateče, da u naglosti nemisli šta će moliti od Boga, nego mjesto što je bio nakanio iskati čabar blaga, zabuni se i zaište: *čabar glavu!* U koj čas on to izusti, otvoreno nebo zatvori se a on dobije glavu kolik čabar, pak toliku glavurdu sad već nije mogo kroz uzani prozor natrag uvući u sobu, dok nisu došli ljudi, te otvorili veći prozor, i od to doba svatko se plaši iskati štogod kad se nebo otvori.

Slavonski Srblji kao i svi ostali sljedbenici iztočnog vjeroizpovidanja izidju na Bogojavljenje sa litijom k' izvorvodi (k' česmi) ili na bližnji potok, i ondje osvete sveštenici vodu. Srblji svete u oči vodokrstja ili Bogojavljenja, na Krstov-dan vodu, i sveštenik ide u kuću te sveti vodicu i s' njom škropi dom, a isti dan poste Srblji tako strogo, da

Digitized by Google

ni vatre nelože na domaćem ognjištu, dok se neosveti vodica.

---

12. Uskrs.

Sedam je tjednih (sedmicah), kroz koje traje korizmeni post i priprava za uskrsni veliki blag-dan i praznik slavni, kad se svetkuje uspomena pobjede, koju održa Krst Gospodnji nad smrtju i grobom. Sedmice se ove zovu: „*Čista,*“ u kojoj se tielo i duša, kuća i pokućtvo čisti od svake razkalašenosti, maznosti, nasladnosti u jelu i pitju i u bučnom veselju minuvših pokladah, duša se čisti od raztrešenosti, požudnosti i od svake vabljivosti; „*Pačista,*“ u kojoj se nadoknadja, što je u prvoj budi iz kog uzroka zanemareno; „*Brezimena,*“ u kojoj se već nespominju ni imena pokladnih zabavah; „*Sredopostna,*“ sa kojom se svršuje pol korizmenog posta; „*Gluva,*“ u kojoj se u crkvi i po kućah sva propetja i sve ikone (slike svetacah) u mrko zaviju, i kroz koj tjedan nitko se neoglašuje pjesmom ni u selu, ni doma, ni u polju; „Cvjetna,“ koja počima sa cvjetnim ponedeljkom a okonča se sa cvjetnom nedeljom, na koju se slave cvieti, i sveti maca rakitova i druge grančice ili palme u crkvi. Ovaj isti dan, noću naime u oči cvjetnice sastaje se mladež obojeg spola, i djevojke opletu viences ranog

poljskog cvieta, kojimi kite bunare, šatre i drugo vodeno posudje. Vience pletu ob Žabljaka, Podremuška, Sase, Lugana, a kadšto bude i Ljubice, i tad djevojke, koje su se već zavjerile momcim, vežu na bunarske djerme marame i otarke svojim budućim zaručnikom, te za ljubeznu opomenu dobiju uzdarje od momkovih roditeljah.

Velike nedelje (velikog tjedna) sprema puk svetenje: hleb, kolače, pečenje, i šarena uskrsna jaja. Na veliki petak posti se kruto, polazi u crkvi služba i božji grob, popodne isti dan nosi svatko u crkvu šibu nakitjenu vrbcom na uspomenu šibanja Isusova; na veliku subotu do podne sveti se vatra pred crkvom, na kojoj svatko upali kodionicu (šupljastu gubu) i donese tako posvetjene vatre na domaće ognjište. Na niekih mjestih nose se jelo i pitje u subotu u crkvu, da svetjenik blagosovi mrsne jestvine, od kojih se puk kroz vrieme korizmeno strogo uzdržavao, a na drugih mjestih donesu se ista jela u nedelju, licem na uskrs k' ranoj misi u crkvu, da ih svetjenik blagosovi i svetom vodom poškropi. Jela ova zovu Slavonci „Svetenje;“ sveti se pako: hleb (kruh), pečenka, but, šunka, kobasica, sir, jaja, ren, mlad bieli luk, soli, suvi kolači i vino. Prije svetenja neokuša nitko čega drugog, i kad se ovo donese iz crkve, mole se kućani u kući Bogu i sjednu ručati. Isti dan gostba je i čast u svakoj kući po mogućnosti, a djeca dobivaju šarenih jajah kiscom

Digitized by Google

našaranih i nacifranih, te crvenom ili žutom, ili zelenom i modrom, bojom obojenih, kadšto na jednom jajetu bude po 2 — 3 razne boje. Tad opet počima mladež obojeg spola kititi se cvietom, pjevati u polju i po sokacih, svirati u frule, dvojnice i duduke, tamburati i plesati, dočim u korizmi sve to nije se smjelo činiti. Na drugi dan uskrsa polaze mnoge kume svoje vjenčane i svoje djece krstne kumove sa kolači i pokloni sastojećimi se iz košulje, otarka, marame itd., i kumovi tad počaste ih liepim objedom i obdare novcem ili obućom, liepom maramom, cipelami itd. Osim toga sastaju se za uskrsnih praznikah kumovi, susjedi, prijatelji i rodjaci, te se časte i vesele danas u jednoj, sutra u drugoj kući i tom si prilikom pripoviedaju koliko imadu još od jesenas spremljene zimine, kako im je kuća i marva, kako stoje poljski usjevi, i često takvom prilikom ponovi se lanjska sprež težačka, ugovori kakav zajam ili prodaja, sasluša savjet glede kakvog poduzetja itd.

---

13. Gjurgjevo.

Gjurgjev danak junački sastanak! Poljane, koje nedavno bielim pokrivačem mraza i sniega kao mrtvačkim pokrovom zastrte biahu, pokrila majka priroda zelenim ćilimom mladih usjevah i šarenim po-

Digitized by Google

njavcem cvjetnih livadah; gajevi i šume izlistali, voćnjaci blieštaju se u cvjetnom proljetnom uresu; ptice pjevačice opet poje mile pjesni svoje po domaćih dubravah; miomirisni cvietak Gjurgjic cvjeta po medjah i širi svoj sladki vonj po livadah i gajevih izpod grmja i šikarja; pčele zuju, živad se leže, telci i jagnjići trčkaju po pašnicih, gjurgjevsko blago sunašca toplo grije; zrak je čist kao nevino oko dječje kad se zakresi u nevinoj radosti pri sigri miloj; povjetarce tiho i blago niše cvjetnimi hvojami stabalah kao kad ljubeća majka niše u majčinom naručaju milo čedo uspavljujuć u sladki sanak; mirisne gljive Gjurgjevke rastu; bostan je zasijan; stanarica bere travu svakojaku za krave muzare; babe travarice beru bilje i biline za svakojake liekove ljudske i marvinske; gjurgjevske blage kiše natapaju i oplodjavaju njive i vrtove; čobani se raduju i s' obilne paše za svoju marvu i s' mile godišnje dobe, u kojoj počima veseli život pastirski u polju; djevojke viju vience poljskog cvieta, u koje upletaju mili Gjurgjic; ore se po poljih i lugovih, po livadah i vrtovih, po gajevih i dubravah vesele pjesme mladeži slavonske, pleše se kolo na ledini; umivaju se lica gjurgjevskom rosom sa cvietja do sunca, osobito na Gjurgjev-dan; svatko se živ raduje tome danu kao ozebo jarkom suncu.

Od Gjurgjeva dana slobodno je po pučkom od starinah nasliedjenom mnenju spavati na suncu

Digitized by Google

i kupat se u potocih i barah, jerbo je sv. Jurje ubio kopjem svojim adsku halu, aždaju i ljuta zmaja.

Po Jurjevu sutradan, na Markovo obdržava se u Slavoniji blagosivanje polja i poljskih usjevah. Izidje svetjenik sa množtvom pobožnog puka pod crkvenimi zastavami, sa krstom, s. vodom i kadionicom tamjana u polje na zasijane njive, moli se ondje po prepisu crkvenih obredah, pjeva iz s. evangjelja iz svakog evangjeliste po jedno evangjelje: Markovo, Matino, Lukino i Ivanovo, škropi usjev s. vodom i kadi tamjanom. Djevojke istom prilikom izpletu vience iz vlatja žitnog i nakite krst i zastave.

Na Jurjev-dan škrope stanarice s. vodokrstnom vodom stan, marvu, vrt, pčelinjak i sve staje, a domaćice to isto čine doma i tom prilikom upale s. Marinjsku svietju. Isti dan naberu stanarice: koprive, vratiča, pelena, čubra, žalfije, kopitnjače i drugih travah u kitu, koju metnu u muzlicu kad počmu muzti krave, da im, vele, ostanu kravice zdrave i sa dosta mlieka. — Čarala u večer baba, da nebude mraza, a kad sutra osvane — snieg! veli pučka bajka. Nego liepo je, što i pri tome naše slavonske stanarice zazivaju Boga u pomoć i s. Jurja i Marka, da im ostane marva zdrava i napredna, sačuvana od svake kužne pošasti.

Digitized by Google

14. Filiplje.

Mjesec Svibanj najljepši je sinak svoje majke godine, koja ga okruni viencem raznog cvietja poljskog i vrtovskog, odjene u zelenilo proljetno, ukrasi i nakiti milo mirišućim cvietom plodonosnih stabalah; sladka ga njegova majka priroda okupa toplom vodom blaga proljetnog dažda, umije bisernom rosom jutrenjom, ogrije jarkim sunašcem, celuje poljubcem tiha povjetarca, koje raznosi po zraku na daleko i široko miris cvieta i cvietja i izdahe bilinah svakojakih; ptičice mu poje po gajevih i dubravah mile svoje pjesme. Nad njime je vedro nebo ukrašeno danju suncem, a po noći zviezdami blištajućim se i mjesecem sjajnim, zemlja pokrita proljetnom ljepotom i posvuda vidit je život novi.

S' Filipljem počima ovaj mjesec toli liep i krasan izmedju ostale svoje bratje, i u oči ovog dana pune su bivale za dobe mogá djetinstva slavonske šumice i poljane mladeži. Po šumicah tražiše momci mlade granaste lipe, koje iz korenja izkopaše i po noći u oči Filiplja dockan (kasno) unosiše u selo, po poljanah braše poljsko cvietje za vience, kojim se kitiše na Filiplje momci i djevojke idući na posielo ili na ples u kolo. Licem na Filiplje vidit je u Slavonjji skoro pred svakom kućom usadjenu mladu, visoku lipu, osobito pred onimi kućami vidit je najljepše lipe, gdje su u kućah zaručene djevojke.

Digitized by Google

15. Spasovo.

Uzašastje Spasitelja na nebo slavi mladež slavonska podižući izvan sela na meraji visoko drvo nakitjeno cvietjem i vrbcami, oko koga pleše kolo i veselje sprovodi. Na svakom ulazu doma, na stanu i gdjegod je ulaz ljudski ili marvinski, zataknu ljudi iz šibah ljeskovih napravljene križe (krstove) u znak, da je Krst nadvladao silu protive, i da je po Krstu pobjedjena smrt, te ustavši iz groba Spasitelj slavno uzašao no nebo, putem križa ušao u slavu svoju.

Kadšto padne ovaj praznik i Filiplje u jedan dan, i tad se zajedno i slavi. Običaj je u Slavoniji, da svako selo ima osim u selu i izvan sela na svakom kraju po zgodnih mjestih drveni krst veliki sa slikom Spasitelja, ili malu kapelicu sa propetjem i slikom Bogorodice, ili sa kipom ili slikom kojeg božijeg ugodnika (svetca) i na ovakove praznike kao što je Spasovo, pred koje su dani molitve, nakiti pobožni puk iste krstove i kapelice cvietjem, i pred slikami užegnu po noći uljenice ili voštane svietje i polaze ili s' litijom (procesiom) takva mjesta, ili pojedine žene polaze ih, osobito starice, i mole ondje Bogu, starice poste pred Spasovo često više danah tako strogo, da od zviezde do zviezde samo jedanput jedu postne jestvine, i uzdržaju se od istog bielog smoka: jajah, mlieka, sira itd.

Digitized by Google

Po mnogih slavonskih selih idu na Spasovo križari od kuće do kuće sa gajdami pjevajuć pjesme koledarske i pjesme o Ljelji. Ženska mladež učestvuje takodjer pri tom, ali ponajviše mužka ide u Križare i nosi od kuće do kuće nakitjen križ vienci od svakojackog cvietja i svilenimi vrbcami, te pjevaju pjesme koledarke, žele svakom domu plodne gore i livade i okole pune marve, a u kući zdravlje i veselje; dobru pašu za kravice i ovčice, da svud budu šatri puni mlieka, a žitnice pune žita i pivnice pune pitja, i košnice pune meda, i sjenjaci puni siena, trapi puni povrtalja (povrljine), puni dvori svakog blaga, ponajviše zdravlja i sloge.

Križari hodeći tako od kuće do kuće svagdje dobiju po koju malenkost: smoka, pitja, kudelje i novacah, i kad obrede selo i nakupe pune torbe i kape, časte se u veselju i plešu do njeke dobe noći.

---

16. Duhove.

Deseti dan po Spasovu, licem na Duhove zabavlja se slavonska ženska mladež poslje crkvene službe na osobiti način, ide poput Križarah spasovskih u „Kraljice.“ Skupe se u selu najodličnije djevojke, ili jedne strane sela, ako je selo veliko, izaberu izmedju sebe najglavitiju, najbolju i najljepšu djevojku, svoju drugu, da im bude za koj čas kra-

Digitized by Google

ljica i drugu, da bude kralj, ostale budu pratnja kraljeva i kraljičina.

Kraljica bude odjevena u najljepšu i najgizdaviju žensku odetju, koju u selu naći mogu, okrune ju viencem najljepšega cvietja i dobije u ruku struk ružmarina ukrašen svilenimi vrbcami zadjenut u liepu, šaranu jabuku mjesto žezla i kraljevske jabuke, a kralj dobije u ruku osim toga i sablju okitjenu cvietjem i vrbcami (pantlikami — veli prosti puk), što kadšto dobije i kraljica, i kralj dobije još mužki šešir na glavu. Šešir bude nakitjen cvietjem i vrbcami, bielim perjem, smiljem i koviljem, i veća strana pratnje kraljeve i kraljičine uzme na glavu mužke šešire, nu manje nakitjene nego je kraljev šešir, i sva se pratnja odjene odgodnjimi haljinami, bude ih do 15—20 osobah. Uzmu gajdaša ili tamburaša, ili hegedaša, koj jim svira kolo i idući od kuće do kuće pjevaju pjesme od Ljelje i Koledara; kralj i kraljica idu supored i često drže se po ruke, te počimaju pjesme, a pratnja jim odpjeva, vode kolo i njihovoj volji podlažu se ostali udionici i udionice ove zabave. I kraljice hodeći po selu od kuće do kuće dobiju često: voća svakojakog, bielog smoka, povjesamah lana, vretenah i drugih malenkostih, što dječaci i male djevojčice za njimi u košaricah nose, i kad obidju selo časte se u kojojgod kući, plešu, pjevaju i zabavljaju se. Takva je mladež slavonska: ona o svakom skoro godu i prazniku preko godine

Digitized by Google

nadje priliku kako će plesati, pjevati, veselit se i zabavljati: Ako Božić, veselje i zabava, ako poklade, sijaset veselja, ako Uskrs, kitnja, ples, šarena jaja, ako Spasovo, križari, ako Duhove, kraljice, ako Ivanje, kresnica, ako Filiplje, sadenje lipah, ako vašari, hajd tamo, ako nedelja, hajd u kolo, ako god, ples nefali, ako moba, pjevanje i ples, čast i radost itd., a stari vele: „Tako smo i mi činili njekoč, pak pustimo, da mladež otrači svoje, nek nam se neizgube i nezatru stari običaji.“ Ako ovaki običaji nekvare zloupotrebljenjem srdca i ćudi mladeži, netreba ih zatrti, samo na mjestih, gdje je u novije vrieme domaća naša mladež počela izopačivati ovakve nevine pučke zabave i pod plaštom pučkih nasliedjenih običajah podaje se razkalašenosti i razuzdanosti pokladnih veseljah i zabavah možebit sa strane prinešenih u nizke krugove seoskog puka, samo, rekoh, na takvih mjestih dužni su roditelji i stariji obučiti svoju omladinu o takvih pučkih zabavah, koje služit moraju na razveseljenje duše i srdca i na zdravlje tiela i duha, a nipošto po njimi nesmije trpiti u nijednom pogledu pučka ćudorednost. Od starih naših ostali su nam takvi pučki običaji, al' su nam stari ostavili u ovih običajih i primjer čednosti, umjerenosti, postidnosti, prostote i dobroćudnosti. Tako i mi veselimo se, to je slobodno od Boga i svieta, ali veseleć se negrešimo ni proti Bogu ni proti sebi, ni proti bližnjim svojim, ni proti običajem pučkim;

Digitized by Google

pak samo tako sačuvat ćemo neoskvrnjeno ono, što je naše od starine.

---

17. R e d u š a.

Kad na istočnoj neba strani, gdjeno se radja kralj od bijela dana, jarko sunce, zarudi nebo žarkom i bisernom svjetlostju mile zore i pietli kukurikanjem svojim sa duda pred seljačkom kućom čestje počmu pozdravljati danak božji, slavonska reduša već loži oganj na domaćem ognjištu, pristavlja bakrenjak (kotao) s' vodom nad vatru objesivši ga na verige, mete kuću i pred kućom, pristavlja k'vatri lonce sa jestvinami za ručak, i čisti, pere, sprema sve u kući, i onaj dan, kad je reduša, od uranka do mrkloga mraka neprestano posluje starajuć se za djecu, za čobane i ratare, za kopače i žeteocc, za kosce i svake druge poslenike, za stare i mlade, za zdrave i bolestne u kući, da svatko u svoje vrieme dobije svoj zajutrak, ili doručak, svoj ručak, svoju užinu, svoju dječju použinu, svoju večeru; da domaća marva i živad dobije svoj obrok; da sve u kući i okolo kuće bude čisto, osnaženo, uredjeno i spremljeno. Reduša mjesi i peče hlebac, muze krave i ovce domaće, kupi jaja sa kokošjih gnjezdah i druge živadi, sprema mlieko, pravi sir i maslo, prigleda domaći vrt i vodi brigu o svemu u domu kao briž-

Digitized by Google

ljiva mati i domaćica. Po cieli je dan na noguh, postavlja stol i sprema ga po objedu, poslenikom šalje povezane lonce jelah po ručkonoši u polje jutrom i dočekuje ih večerom, pazi na djecu, ako neima drugog nadziranja, i kad večerom ona ista zviezda danica, koja je jutrom na iztočnoj neba strani pokazavši se redušu našla pri poslu, kad, rekoh, ista zviezda danica u večer kao zviezda večernica pokaže se na zapadnoj neba strani, još reduša nije gotova sa svojim mnogostručnim poslom spremanja po kući, i tek onda, kad već tavna noćca mrkom svojom koprenom svu polovicu zemlje, našu stranu, zastre, i nebo se okiti sjajnimi zviezdami, zapreta reduša vatru na ognjištu, i prekrstivši se pozdravi dragu Gospu Bogorodicu, moli se u kratko Bogu, još zadnjiputa baci oko na spavajuću dječicu i družinu, obazre se po kući, da-li je sve u redu, ugasi svietju (žižak, meć, luč, ili baklju) i legne spavati. Ako je reduša samica u kući, predstoji joj isti posao i za sutra, ako li nije samica, prinadleži to isto djelo dojdući dan drugoj ukućanki, jetervi, svekrvi, strini, snaši itd.

---

18. Slavonske šume.

Liepo je viditi voćnjake sa stablih jabukovih, kruškovih, sa orašjem, višnjami, trešnjami, tunjami (gunjami) i drugimi stabli sa velikimi otrokami, sa

Digitized by Google

širokimi granami prostirućimi se u okrug sa krošnjom sastojećom se iz množstva kitnjastih grančicah i listnastih hvojah; liepi su i gajevi sa grmjem i šikarjem i sa pojedinimi stabalci: ali šume, lugovi, sa stoljetnim hrastjem i drugimi ogromnimi stabli zaisto su veličajne. Kudgod pogledaš okom u šumi, vidiš ogromna, oriaška stabla uzdižuća gore u zrak k' nebu silne otroke i visoke svoje grane. Debela su i visoka hrastova stabla, odjevena hrapavom izpuckanom debelom korom, po kojoj se kadšto uvati mav zelenkasti, žutkasti ili bielkasti kao svjedok starodrevnosti, a grane su i otroke razvržene na sve strane, vršika krošnje siže pod oblake, kud se često krese hitne munje i letaju suri orli i sivi sokoli. Osim hrastja vidit je u slavonskoj šumi:- Topole, Jagnjede, granate Bukve, Jasene, Ceriće, Klenove, Brestove, Grabove, Kestenje, mirisnog cvieta Lipe, čvrste i jake Drenića, Vezove, Brekinje, u brdu Bagreme, Smreke, po gdješto po koj Bor viti i zelena Jela. Na mnogimi stabli nalaze se gnjezda; orlova, sokolova, kanjugova, kobčeva, piuljačina i drugih većih pticah, po stabli raste imela, od koje se pravi lepak, rastu po rastju proste i masne šiške (šišarice), a po gustih šumah, na zabitnih mjestih u šupljinami nalaze se ležaje kurjačje, lisičje i drugih zvierih.

Velike su i prostrane slavonske šume, prostiru se skoro neprekidno po cieloj Slavoniji od

Digitized by Google

Hrvatske do preko pol dolnjeg Sriema. U istini šumami nalazi lovac srnah, kunah, vjevericah, lasicah, dabarah, risah, divjih mačakah i drugih divjih životinjah; razne vrsti pticah: orlovah, kanjugah, piuljačah, kobacah, sokolah, jastrebovah, grlašah golubovah i grlicah, žunah, drozdovah, šljukah, djeteljah, vugah, slavuljah, kukavicah, sovah, brzeljah, gavranah, vranah, čavkih, čvorakah, sinicah, vrabacah; po šumskimi barami nalaze se: čaplje, galebi, čigre, labudi, guske, pątke, eje i mnoge druge ptice šturlače i plovice. U šuplji stabli ima dosta: puhovah, lasicah, mišah. U šumi nalazi se divjih pčelah, stršenah, osah, obadah, muvah, mušicah, komarah, bubah, leptirah, crvih i svake vrsti zglavkarah. Ljeti je u šumi sjenka i hladovina, u njoj ima dosta gljivah: Brestovkih, Škripnjevah, Zecgljivah, Paprenjačah i gubah za trud i kadionicah za kaditi pčelinjake. Na mnogimi mjesti u šumi odjekuje se odziv svakog glasa. U jesen pune su slavonske šume žira, bukvice i svinjah.

---

19. Njive i livade.

Liepo je viditi zelene šume, po kojimi listnata ogromna stabla ponosito dižu vršike krošnjah svojih k' nebu pod oblake, gdje vjetrovi: Jug, Iztočnjak, Zapadnjak itd. provode tance svoje sa grančicami i

Digitized by Google

hvojami drvetjah, sad lepešeć lahkim listjem, sad škripajuć puknutom, zalomljenom granom, sad zujeći po ograncih šapotajuć potajno.

Milo je pogledati planine i bregove okitjene sadih i vinogradih kao kitami liepa cvietja, ili vjencih bršljanovih, kad ih resi grmje i šuma, ili ukrašava vinova loza; ali njive obdjelane, izkrčene od korova, uzorane na slogove, i po ovimi viditi razne usjeve, sad zelene i šarene u cvietnome pramaljetju, u sliki cvetajuće svoje mladosti, sad zlatne o žetvi u snažnoj, muževskoj svojoj dobi, pune božjeg blagosova, kojim se izdražaju ljudi i živine, daleko je milije viditi.

Po gredami i brežuljcih leže njive zasijane pšenicom, ražju, ječmom, zobju, kukuruzom, lanom, konopljom, prosom, sirkom, olajem ili repicom, i sve slavonske njive ogradjene: prokolami, živicom, sječom, plotom, a često i obšančene.

Slavonske livade ponajviše su po dolovih i nizinah, na podnožju planinah i bregovah, uz bare, potoke i struge, a po njimi imade skoro svuda šumicah, gajevah i pojedinih voćakah ili šumskih stabalah, osobito po livadskimi medjami raste grmje: ljeskovo, žestilovo, svibovo, piskalovo, udikovo, bažovo, drenovo, glogovo, kukinjovo, rakitovo itd.

Po livadi raste: Livadska djetelina, Mekuša, Vlasulja, Konjogriz, Okan, Metvica, Mlićnjara, Bokvica, Šafranjica, Kiseljak, Graorica, Zubra, Ruzma-

Digitized by Google

rinka, Prelićica, Slakovina, Kopitnjača, Poputnjača, Kaloperka, Šašovača, Čubrovača, Stoklasača, Mišakinja, Neteg, Koprivica, Metlica, Jagodnjača, Ložičnjača, Ivanjača, Jaglacnjača, Trputnjača i druge vrsti trave, od kojih mnoge liepo cvietaju u raznih bojah.

Miris pokošene livadske trave nadilazi ugodnostju i milinom svojom malo ne sve mirise vrtlovskog cvietja, i skoro bi reći mogo, da je mati priroda u ovomu mirisu sjedinila sve slasti, sav ugodni vonj — ruže i ljubice, karanfilja i ruzmarina, gjurgjica i božjeg drvca, čubra i kalopera, metvice i rutvice, zumbula i ljiljana, smilja i bosilja.

Čudna sila leši u bilinami, u drvetju, i grmju, u travami i cvietju, i u njiovih plodovih. Sve ih zemlja i zrak hrani jednom hranom, sve ih jedno grije sunce svojimi blagotvornimi zrakami, sve ih Bog napaja jednom rosom i kišom, a opet svaka vrst ima svoj osobiti miris, svoju osobitu slast, kiselost il' gorčinu, osobitu tečnost, osobiti kus, osobitu svoju boju i sliku, i u mnogoj otrovnoj gorčini, oštrini ili blutavosti leži sakrivena ljekovita skupociena sila, koju vješt ljekar znade upotrebiti za liek u pogibelnoj bolesti.

Jedna bilina upotrebljava se za hranu, druga za odetju, ova za ljude, ona za marvu, iz svake pako pojavljuje se umnomu stvorenju božja moć, mu-

Digitized by Google

drost dobrota i ljubav, s' kojom Otac nebeski obuzima cieli sviet i sva svoja nebrojena stvorenja.

---

20. Obća slika seoskog života našega slavonskoga naroda.

Siečanj vlada, britki sjever duše; poljane su pokrivene bielim pokrivačem sniega, gajevi i šume okitjeni mrazom i sriešem, bare i potoci pomostjeni litacem ledom; svi krovovi seoskih kućah i stajah pokriveni sniegom i strehe okitjene ledenicami; marva u štalami grize, ruska i žvače slamu, pljevu ili sieno, krmci piju napoj od bundevah ili od komine; peći su sobne naložene, i svaki seljak ide na saonicama u šumu, podsieca drvetje, teše gradju, sieče drva i vozi usječeno doma za dobra saonika. Spremila je svaka kuća za ziminu dosta brašna, mrsnog i postnog smoka, pitja i voća. Noć je duga. Za razsvjetlit duge noći zimske gori u svakoj sobi ili lojanica (svietja), ili meć, ili usušeni hrastić, ili baklja žestilova, ili luč, i seljaci po dugoj noći zanimaju se svakojakom majstorijom: jedan djela sikirom, ili bradvom, maklom, keserom, drugi koleniči, struže, toka ili djelucka, blanja, pili, drugi reže, kroji, šiva, drugi saljeva, šara, prikrojiva; žene predu, vezu, šivaju, pletu, pripletju, djeca žamore, šaptju i plaču, mačka loveći miševe po kućnomu tavanu

lupa strovaljujuć sitnarie, pas, ker, vaška, na cići zimi (ljutoj zimi) trćka okolo kuće i laje, pietli pjevaju, a stričic (zrikavac) cvrguta, škripota, zrika u duvaru blizu sobne, tople peći, vjetar zuji i svira okolo sobnih prozorah, snieżni pafuljci (pavuljci) prše po drorištru okolo kuće, ili mećava pada, i nitko iz tople sobe neide rado napolje.

U Veljači još je zima, pada susnježica, snieg i kiša, vjetar studen duše, kadšto i jug duhne, pak tad puca ledeni most po bari i potoku; počima južiti se snieg; pod sniežnim pokrovom zelene se zimski usjevi: pšenica, raž, ječam, olaj, ozimac lan; napupao se pod sniegom Podremušak, Žabjak i drugo rano poljsko cvietje. O pokladah buče sela od mesopustnih zabavah: od plesanja, sviranja, pjevanja, od sigre vukovah, od bušarah ili maškarah; kad pako dodje pepelnica ili čista srieda, te nastane korizmeni post, sve se utiša po selih, sve se smiri i uglune, nigdje vike, ni buke, ni sviranja i pjevanja. Po kućami čuje se pleskanje i čokotanje razbojah ili stativah, na kojimi tkaju ženske platno svakako: čisto tkanje, usnivanac, pritkavanac, boranac, kriomik i četverociepi bez. Čuje se lupanje pri tucitbi kukuruza, dočim izsušen na kućnomu tavanu kukuruz skinu seljani u sobu pri jedan kut na gomilu, pak njih po više osobah sjednu na nizke stolčiće okolo hrpe (gomile) kukuruza u klipovih, pak uzamši tucalo (odebeo ciepac drenov ili drugog tvrda drveta)

Digitized by Google

udaraju po kukuruznih klipovih, dok opadne sve zrnje sa klipovah (hajdemallah velo u Slavoniji po turski). Čuje se čanta i štropot i zujenje žrvanjah (žrvnih) s' kojimi melju žene sol, ili drviraju kukuruze na kaša, koje se u korizmenom postu dosta potroši u prostimi kućami.

S' početkom mjeseca Ožujka, ako je liepo, toplo i ugodno vrieme, te se probudi priroda iz zimnoga sanka, idu seljani u polje na svoje njive i livade za poslom, žene u vrtleve, čobani u polje sa marvom, djeca s' loptom na ledine. Po gajevih i poljanami cvieta Podremušak, Žubjak, Lugan, Ljubica, Sasa, Iskrica i drugo cvietje rano. Kiša blaga i topla pere usjeve i sve bolje zelene se, rastu i napreduju. Travanj donese puno zelene travice, listja i cvietja. Ratari su u polju na njivami, volari kod volovah, konjari kod konjah, čobani kod marve; svud po prostoj prirodi vidi se život i poslovanje: u zraku ptice, pčele, osi, stršeni, zolje, obadi, muve, mušice, leptirići; u šumi marva i zvieri, divjač svakojaka, po livadami zglavkari, kukci, babe, kornjaši, mravi i crvi; po barami ribe, raci, kornjače, žabe, kučioi itd. Svako živo stvorenje giba se, radi i posluje, osobito ljudi: oru, kopaju, grade, sade, siju, pridadjuju, pretvaraju pustoši u plodne njive, šikare u voćnjake, močvare u sienokoše, gudure u plodonosne krčevine, i cieli predjeli dobivaju svakim danom ljepši i prijatniji oblik okolo selah i stanovah.

Digitized by Google

U Svibnju okiti priroda gajeve, šume, voćnjake, vrtlove, njive i poljane krasnim cvietom i cvietjem; u kome raden zemljodjelac smatra budući letnji i jesenji plod voća, hrane i povrtline, te srdcem punim sladke nade u plodnu godinu neumorno trudi se oko svojih poljskih i domaćih poslovah, oko marve i živadi, oko doma i stana. Sad je već prieko cielog ljeta svaki seljanin danom i u noći u polju, gdje ga danju žarko sunce, a noću sjajni mjesec sa nebrojenimi zviezdami veseli; gdje ga biela, biserna zora zatječe pri poslu, a zviezda večernica opominja na odmor i počinak, blagi Jug hladi, topla kiša usjeve mu i nasade zalieva i srdce razblažava, gdje mu ljetna rosa krepi nasade i lice mije. U polju je težaku zeleni ćilim bujne trave blazina i postelja, na kojoj pod vedrog neba neizmjernim svodom kratak, ali sladak boravi sanak, poslje kako na ljetnomu dugom danku utrudi se težkim poslom. Sela su ljeti danju ponajviše prazna, samo u večer, kad se povrate poslenici iz polja, ožive seoske ulice: mladež pjeva pjesme svakojake, sviraju svirke, glomotaju kola, hrže i vište konji, riču goveda, bleče telci, bleju ovce, meketju koze, hrope svinje, laju psi, kukuriču petli, zvoni zvono.

Mjeseca Lipnja cvjetaju miomirisne lipe, zriju jagode, trešnje i kruške jagodnjače, jabuke ivančice i petrovke, roje se pčele u veliko, dozrieva ozimni lan, olaj i ječam; u voćnjaku postao plod iz cvieta,

Digitized by Google

u vrtlu puno povrtline uzrastlo iz slabačkih, nježnih razsadicah; telci, jagnjići i jarići, ždrebad i prasci ojačali, te veselo skakutaju po pašniku; živad mlada raste sve veća, žitno klasje bivše zeleno sad već žućka se i pozlatjuje. Seljanin kosi bujnu travu po čaorah (livadah).

U Srpnju je žetva; kukuruz je već okopan u drugu ruku sa bundevami i grahom; pune ruke posla u težaka, kupa se u znoju žanjuć i koseć, a zaparni dugi dani.

U Kolovozu neprestaju poljodjelci voziti žito u žitnice, sieno u sienjake, ili jedno i drugo na gamare i u plastje sadjevajući; polaže ratar njive pod budući jesenji usjev, vrši žito, kosi otavu, sprema slamu i pljevu, žanje proso i sirak, žene beru grah, i sveudilj rade oko priredjivanja kudelje: ugrevaju lan na suncu, tuku ga na stupki, taru na trlici, grebenjaju na grebeni, tepaju na tepalji, kučine trepaju na kukotrepu, povjesma češljaju na češalji od čekinje i po tom predu, a uz to moraju ženske obavljati i domaće i poljske poslove, moraju žeti, kopati, sieno kupiti na bagliće, krave, ovce i koze muzti, poižke (hranjenike bravce) hraniti, kuvati, miesiti i peći hlebac, nastojati oko marve i živadi, mesti, prati, šivati, vezti i mnoge druge poslove obavljati.

U Rujnu beru se šljive i drugo voće za sušenje i pečenje rakije, nastaje berba grozdja i beritba kukuruza. Oko Miholja oru se njive pod sjeme i

sije jesenji usjev: pšenica, raž, ječam, ozimac lan i olaj; popravljaju ograde okolo njivah.

Kad su u Listopadu liepi, ugodni dani rade poljodjelci u polju svršujuć zimske usjeve; spremaju kukuruzovinu i kukuruznu šušku (slamu) za marvinsku hranu, bundeve i voće postavljaju, suše očap, peku rakiju: šljivovicu, jabukovicu i kruškovicu, voze drva na drvotnik u gomilu; žene taru taranu, viju i čiste laneno sjeme, kome i čiste grah, spremaju za ziminu mak i bundevsko sjeme, obavljaju i taru sir u čabrice na sirenje ili ga ožimaju u sirove i suše.

Hladno je s' jeseni u zoru, i rosa se noću pavša mrzne u mraz po travi i po krovovih; zadimi se često zrak od magle, da se nevidi od jedne do druge kuće u selu, dok izdaje žarko sunce; ali kad ono odskoči na nebu, bježe magluštine izpred njegova sjajna lica kao laži pred istinom.

Vriedna težaka nemože prevariti zora i zateći u postelji, nego on je u zoru već pri poslu ili na putu k' poslu.

U mjesecu Listopadu opadne listje sa drvetja, u Studenu vrieme zastudi, javljati se počme zubata zima, za koju se seljanim sve više sprema; po njivami u polju zeleni se zimski usjev, buduće sladko ufanje; nastane mećava, pokvare se putovi; težak spremi svoju marvu pod krov u štalu i sam se skloni u toplu sobu, i u Prosincu riedko može se štogod

raditi u polju, zato težak opet se latja kakva zanata, opravlja svoje težačko orudje, hrani marvu, siječe drva, kolje uhranjene svinje, žene predu i tkaju; slavi se Božić i Vodokrstje; žene se seljani i udaju seljanke, kumuju, piruju, pokladuju, plešu kolo, pjevaju sviraju, vesele se.

I tako našem seljaninu prolaze dani i godine u poslu i odmoru, u trudu i zabavi, u patnji i pokoju, u teretu i srećnom zadovoljstvu, ako samo prilježno radi i Bogu se moli. Nevino srećno djetinstvo prosanja, pustu mladost provede u prostom, jednostavnom poslu, sve u prostoj prirodi boraveći srećne danke, ljeto mladosti, muževska doba, prodje mu istina u težkom poslu, ali je on za to od malih noguh priviknut i otvrdnuto, nejedu ga sičije i gorki jadi razvratjenih strastih i požudah kao mnogu varošku svjetinu, a u starosti pomladjuje se u svojoj omladini, u unucih i praunucih. Kao diete bude slavonski seljak guščar, škular, pisarčić i nasigra se, napjeva i naplače dosta; kao mladić bude čobanin, nasvira se i napleše kola, namomkuje se kao volar, konjar, ratar, kopač, kosač, žeteoc, vozač, vojnik, kum, susjed, prijatelj i svakojaki zanatnik; bude otac, suprug, sijač, domačin, djedak, pčelar, vrtlar, i gdjekoj postane patriarka svoje obitelji, pradjed i šukundjed.

Tako i ženska bude: najpre djevojčica lutkarka i slabačka posluga svoje majke; poslje prelja, tkalja,

Digitized by Google

verilja, dalje — kopačica, žeteljica, ručkonoša i vodonoša, pralja, djevojka, plesačica, pjevačica, poskakuša, koledarka, djeveruša u svatovih; postane snaša, supruga, mati, domaćica, kuvačica, reduša, stanarica, vrtlarica, ljekarica, primalja, kuma, jeterva, zaova, svekrva, strina, tetka, najkašnje baka, punica, prababa, koja se razumjeva u svaki ženski posao poljski i domaći, koja je bila u svomu životu i na situ i na rešetu, prošla kroz vodu i kroz vatru, viek provjekovala, porod izrodila, sinove izženila, kćere razudala, unučad dočekala i podigla na noge, i prid smrt svoju, kad već posve oslabi i iznemogne za težje poslove, pazi na kuću i djecu, te neprestano moli se Bogu, i mirno očekuje posledaju uru života.

Kojigod seljak Bogu se moli, radi i štedi, dobro i srećno živi kako ma ikoj čovjek na ovomu svietu može živiti.

Digitized by Google

II.

SLIKE IZ PRIRODE.

Digitized by Google

Digitized by Google

SLIKE

iz prirode (naravi)

I. Zora.

Noćne gluhe dobe duboka vlada tišina. Krut sanak borave ljudi i ostali živi stvorovi. Stanimo malko! Poslušajmo! U toj gluhoj tišini njetko stenje bezpokojno, uzdiše duboko i gorko, jeca nestrpljivo, komizga se nemirno, odhukuje grozovito, užasno. Bolestnik je, koga trape ljute boli, muči se, konoba i pati brez sna, i očekuje nestrpljivo bielu zoru, svoju polakšicu, u kojoj će ga okriepiti krutak sanak. Ovde budna majka pati se bdijući nad bolnim čedom svojim, i očekuje bisernu zoru, koja će upokojiti nju i milo čedo. Onde opet bdije noćni stražar nad občom sigurnostju, čuva grad ili selo od svake noćne napasti. Uzda se stražar u Boga i u svoje oružje, ali namrštenim licem i zazirajućim oštrim pogledom motri noćnu tminu okolo sebe, kano da vjeruje u noćne utvore i sablasti, ili valjda znade, da, ako i takovih neima u noćnoj tmini, ima ipak zlikovacah, tatah (lopovah) noćnih grabežljivacah, pak je na oprezu. Voli i stražar bielu zoru, nego noćnu gluhu dobu. Budan je i čobanin u polju kod svoje marve, zazira bo i on od tavne noći, po kojoj tu-

Digitized by Google

mara šumska, ljuta zvier grozeća se njegovomu stadu, i njemu je draga zora; znáde bo on, da će biela zora odterati noćnu tamu, po kojoj tumaraju opasni njegovom stadu dušmani.

Najednoč u gluhoj tišini zapjeva pietao sa svoga sjedala: „kukurikuh!“ Drugovi mu se pietlovi odazovu po cieloj okolici, kano da se dovikuju. Pietli čestie zoru, pozdravljaju zoru. Prošla je kobna i užasna gluha doba. — Probudjen u polju pastir uzdiže oči gore k' iztočnoj neba strani, da vidi bieleska-li se nebo odonuda, zapoznaje-li se božji danak, zarudjuje-li se biela zora. Slabi se još vide znaci. Pokaže se domalo na iztoku najprije biela točka, kakvu bi čovjek u onaj čas badava tražio na kojoj drugoj neba strani, točka biela kao biserno sjajno zrnce, pače odsjev toga zrnca, kao iskrica kreseća se sa oštre oka zenice, kao odsjev ognja nevidima, kao što se u jasnoj pomisli odsjeva ćutećega srdca žar, bistra uma luč istine.

Mrka koprena tavne noći počima se odstirati, dizati polagano sa istočne neba strane; vedro i veselo lice biserne zore počme se pomaljati kao razvijajući se pupuljak (gondže) biele ružice (kako djeca mazno zovu ružicu); svjetlost danka pojavi se u daljini, iztočno obzorje zarudi, traci (zrake) svietlosti pokažu se polagano, a opet hitro, kano kad u turobnom, i ucviljenom srdcu, brigom i jadom

Digitized by Google

obterešena čovjeka pojavi se iznenada vesela luč sladke nade.

Kukurikanje pietlovah sve čestje biva, čuje se po obitalištih i stajah, po tvornicah i djelaonicah, da su ustali ljudi, šuškaju, žamore, sve je oživilo. Počimaju već pjevati i ptice po gaju i šumi, zora puca kano kad se počme razcvjetati pupoljak liepa cvieta; vrhunci gorah zablištaju u svjetlosti zornoj; noćne tmine bježe sa planinah i bregovah u doline, u klance, bogaze i surduke kao kakve noćne utvore; rano jutro, prvenac zorice odiše s' zdenijim odahom friška, hladjana povjetarca, te se predstavlja kao u-miljato lice nevina mladenca u cvietu mladosti sa požarom nevinosti na obrazu; mila i krasna zora škropi bisernimi kapljicami jutrenje rosice biline po poljani i dubravi, te umiva gizdavo cvietje, usjeve i razsade, kao što majka umiva jutrom lišca i ručice svoje mile dječice.

Zora osvanula, ranim jutrom postala. Ljudi u-stali, obuli se, obukli, umili i Bogu molili, te hrle svaki za svojim poslom. Ista nerazložna marva i drugi živi stvorovi raduju se bielom danku; strah, užas, groza noćne kobne tamé zamienjeni su radostju, ve-seljem, pouzdanostju i pobjedom danje svjetlosti.

Čarobna ti sila,
O zorice mila!
Narav te proslavlja,
Radostno pozdravlja:

Digitized by Google

Pietli kukurikom,
A ljudi uzklikom
Srdčane radosti
I zadovoljnosti,
Ptičice pjevanjem
Cvjetići vonjanjem,
Kadgod se zabieliš
Svakog razveseliš
Kao dokaz milosti
I božje blagosti.

---

2. Jutro.

Iz biserne zore biele postalo rano, veselo jutro, kao iz cvietnog pupoljka kad se razcvjeta, razvije liep, krasan, uzorit cviet, kao kad iz djeteta draga i mila postane uzorit mladić, iz ptičeta poletarak, iz čahure leptir; kao kad se iz iskrice razgori jasan plamen ognja, kao kad napupana, svibajuća se voćka otvori pupove i okiti se bielim ili rujno bielim, uzoritim cvietom. Tako rano jutro pokazuje se na sunčanimi žarkimi zrakami pozlatjenih gorskih i planinskih vrhuncih; pokazuje se u bisernimi kapljicami rose, koje se kao biser i drago kamenje sjaju i blištaju na svakom cvietku, cvjetiću po gaju, šumi, poljani, livadi, po vrtlu i voćnjaku; u glasnijem i

Digitized by Google

veselijem pjevanju ptićicah; u snažnijem hladjanom uzduhu odišućem blago razgaljujućim povjetarcem; u hitrijem, revnijem, veselijem i čilijem gibanju svih živih stvorovah; u veselijem, okretnijem i revnijem poslovanju ljudih i živinah. Jutrom je duh naš vedriji, veseliji, jači, tielo snažnije, srdce hrabrenije, i spokójnije, volja krepkija i odlučnija, ćutjenje njeżnije, dublje, bujnije: jerbo sve, što nas jutrom u prirodi okružava, osobito na polju, u prostoj naravi, sve je veselije i krepkije: snažniji uzduh, rosne biline okrepljene, veselije ptice po zraku, čilije živine po polju; ista krv po naših žilah teče i kóla *) hitrije, srdce nam u grudi jače kucka, oko nam se kresi jasnije gledajući kapljice biserne rose, veselije cvateće cvietje i svu ponovljenu i okrepljenu prirodu.

Jutro je veselo kao bezazleno srdce dobra, valjana i čestita mladića, koj je ponos, radost i veselje svojih roditeljah; uzdaju bo se ovi, da će doneti dobar plod, kao što plodna njiva povratja stostruk plod. Rano jutro zlatna je doba dana, koja dobro upotrebljena donosi napredak u svakom poslu za cieli ostali dan. Rumeno je, vedro i veselo lice, koje jutrenji krepki zrak celiva i jutrenja nježna rosa umiva; snažno je i jedro **) tielo, koje

---

*) Zirkuliert
**) kernig, kräftig, stark.

u družtvu ranog jutra, tog vesela druga, priljožno posluje, a tako isto i duh je jutrom veseliji, razpoložeuiji, oštriji, koristno promišljavanje, umotvovanje, razsudjivanje klije, niče, razvija se bujno, prši kao jutrenja rosa, prska i prosipa se kao kreseće se iskrice razgorela ognja, plamti kao čistim, friškim zrakom razpiren buktajući plamen vatre na domaćem ognjištu uredne i dobre domaćice. Volja je ranim jutrom u nami jaka, hrabra, silna, hlebdeća za koristnim djelom, u kome je prava života slast, a srdce puno topla ćutjénja za plemenitim cieljem, puno čista prignutja, puno krotkih, valjanih željah. Cieli čovjek glede na duh svoj i tielo svoje ranim je jutrom jači, vedriji, veseliji, za svako svoje djelo sposobniji. Ista jutrenja molitva spokojnim sankom okrepljene duše toplija je, usrdnija, nego inače, skupljena je kao jutrom u kiticu skupljeno rosno cvietje, što ga ljubeće srdce pri izhodu sunca u cvietnjaku (vrtu) sa iskrene privrženosti buktajućim u srdcu plamenkom ljubavi uzbere na uzdarje miloj i dragoj osobi: čedo dragoj majki, milom otcu, rodjenom bratcu il' sestrici, drúg drúgu, prijatelj prijatelju.

Pomisli ove o ranomu jutru ponikoše mi u srdcu, uzrojiše se u glavi promatrajuć jutrom sa njekog liepa brežuljka Fruškegore prostu prirodu u proljetje. Velik neizmjerno velik pokaza se nutarnjem duše moje oku ovaj sviet, brezkonačno neizmjeran

Digitized by Google

svemir, *) živa slika svoga stvoritelja. Odletiše mi misli daleko po svietu: gore do žarkoga sunca, sjajna mjeseca, blištajućih se zviezdah na tvrdini nebeskoj, do sievajućih po oblaku munjah, dole do dubljinah i propastih, do morskih bezdanah i jazah; proleti sve krajeve zemlje, i najveće stvari na cielomu svietu pokazaše mi se malane, duh vinuvši se i uzletivši gore k' nebu poćuti njeku uzvišenost, kakva se samo onda poćuti u duši, kad se čovjek na krilih vjere uznese nad zemaljskim prahom. O, kako se tad liepo utiša i smiri oluja strastih u srdcu; sva se ljudska djela pokažu tašta i isprazna, malena, slaba, svaki jad postane lagačak i neznatan; jerbo nam se živano predstavi duši našoj božje svemogućstvo, božja moć i sila, božja milost, mudrost i dobrota, sve brezkrajno, brezkonačno, sve neizmjerno, neizkušano, te supnimo i snebivamo se od čuda i začudjenja. —

Pokle se okrepim takvimi pomisli u rano jutro poslje kratke i tople molitve, sposobniji sam kroz cieli dan za svoje dnevno djelo. Pokušaj, ljubezni čitatelju! isto činiti u rano jutro, pak se nećeš pokajati.

---

3. Podne.

Žar se sunca, blagotvorni žar, krepko razplamtio. Sunčani traci upili juternju rosicu, razagnali magle

---

*) Universum, Weltall.

Digitized by Google

i oblačine, popelo se sunce na najvisokiju točku svoje danje muževnosti. Sva je priroda budna, sve živo stvorenje radi, tvori, djeluje, posluje i giba se po svomu življenja načinu.

Zora bijaše nježna kao nježna doba djetinstva, jutro kao krepka, snažna, vesela, pjesnička (poetička) mladost, a podne je kao zrela, jaka, podpuna muževnost. Diete sanja i bulazni,*) mladić pjeva, poetizira, gradi kule po oblacih, leti kao leptir po cvjetani umom i srdcem od predmeta jednog do drugog. Mladiću! veseli se u svojoj liepoj, gizdavoj i krasnoj, cvietjem urešenoj života dobi; ali nebudi leptir, nego pčelica, koja iz svakog cvietka vadi med, i puni njime stanice svoga satja u košnici (trnki, uljištu), tako i ti iz svakog predmeta, oko koga uzbitjenom dušom pjesnički prionješ, vadi med mudrosti i kreposti (dobrodjetelji, a ne jed zloće, otrov opačine, da ti nemilo i hudo nepovene krasno cvietje mladosti prie, nego donese ozrijani plod, o kome zavisi sva sreća života ovog i drugog svieta.

Podne je doba dana, u kojoj se svako dnevno djelo najsnažnije razvija, kao što u toj dana dobi žarko sunce grije najtoplije i najveći ima upliv u cielu prirodu, u sva zemna stvorenja. Ozbiljna je to doba dana, kao što je ozbiljan zreo muž naprama mladića toli sklonjena na šalu. Predstavimo si vedro,

*) Durchkreuzung mancherlei Ideen.

Digitized by Google

ali ozbiljno lice radena, poslujućeg zrela muža, koji se trsi svoje djelo umno, vješto i čestito uraditi. Čelo mu je vedro i otvoreno, ali vide se po tom vedrom čelu njeke crte, znaci, da otima mozgu misle, razmišljava, sudi, misli, umstvuje; oko mu nije pomutjeno, niti zvjera nestašno i biesno u ognju kakve strasti, ali plamti vatrom revnosti i zenica oka kresi se kao iskra krepke, čvrste, postojane, za dobrim hrletje volje; ruka mu je poslujuća, prsti hitri, mišice gibke, krvca u žilah teče i kòla kao kljućak izvor vode izvirajuće iz kamene stiene; radi svojski i ozbiljno, ulaže svu snagu u posao, što ga obavljati nalaže mu sveta dužnost njegova zvanja. Tako i podne ozbiljna je i muževna doba dana, u kojoj priroda nespava i neokleva, nego radi, tvori, posluje, djelnje. Pogledajmo i na svakdanji naš život, pak ćemo se uvjeriti, kako je podne ona doba, u kojoj su ruke pune posla. Na domaćem ognjištu gori vatra i kuva se, vari, prži, peče, sprema se i prigotavlja za poldnevni objed. Poljodjelac i rukotvorac žure se do podne svladati što više posla; putnik žuri se stići na opredjeljeno mjesto; prilježan učenik nastoji revno oko svojih naukah i svaki marljiv čovjek, bio pri kojem poslu, trudi se, da ga što više uradi do podne. Zvono oglasi poldnevicu, poslenici ostave posao, utrišu znojno lice, operu žuljave ruke, poslom ukaljane, odanuh, Bogu se mole i sjedaju za objed. Podne je vrieme odmora, okriepe,

počinka. Sunce na vedrom, ljetnom danu žeže i pali, kao sasma razpaljen oganj, i tako se pokazuje u svoj svojoj veličini, sili i snagi kraljem biela danka, niti može čovjek pogledat mu u žarko lice od one žege i vatre, koju mu silni, plamteći traci prosipaju po prirodi.

---

4. Večer.

Kakogod što je zanimivo u zoru i rano jutro pogledati iztočnu neba stranu, kad se u prozorje ili svanutje zarudi, zarumeni, zapožari, zasja i zablišta iztok u pozlati sunčanih zrakah; tako bacivši oko na zapad po zahodu sunca predstavlja nam se divno, krasno i uzorito, liepo i gizdavo pozorište. Zašlo sunce za gore, izčeznulo s' našeg vidokruga. Lagački oblačići kao pavuljci lagačka perja vise i nišu se prid suncem, koje ih obrubljuje svojom zlatnom sjajnostju; svaki trenutak menja se slika nestašnih tih oblačkah, i povlače se gomilice njih toli ukrašene priko plavetnih gorah, nad kojima ciela zapadna neba strana blišta, sja se i odsieva u večernjoj rumeljki, u večernjem rumenilu. Tako je liepo viditi siedom kosom ukrašenu glavu poštena, čestna, krepostna, zaslužna starca, čestite starice, kao nastajući večer poslje liepa, vedra proljetna dana.

Nestane malo po malo i rumenila večernjeg, a večer mrkom svojom koprenom sutona, sumračka

počme zaštirati predmete na zemlji. Najprie po dolinah, a po tom noćne tame sjenka zastre i pokrije i bregove i planine. Zablišta se zviezda večernica kao plamenčak kandila u brezkonačnomu hramu svemira, nastane prvi mrak, koga pietli pozdrave kukurikanjem kao i zoru što pozdravljaju. Nebo se okiti pri vedroj večeri brezbrojnimi zviezdami, kao kad u proljetje okiti se poljana iskricami, ili voćka bielim i rujnim cvietom, a često i sjajni mjesec pokaže se na nebu već u prvi mrak medju zviezdami kao pastir predvodeći svoje stado.

Uzduh (zrak) zahladni, šamor ptieah umukne, samo pojedine pjevačice, n. pr. slavulj poji mile svoje pjesni sjedeć u gustom grmju do njeke dobe noći. Ljudi su ostavili poslove, skupili se na konak; pastiri spremili marvu svoju u tore i obore; zvono odzvonilo Gospino pozdravljenje; krstjani molili se Bogu. Dim suklja iz dimnjakah, vatra gori na ognjištu, pri kojoj se kuva večera. Po gradovih i selih šamor, graja, lupa, cika, buka, krika, klopotanje i štropotanje; pjevaju seoski poslenici povratjajuć se s' posla iz polja kući; marva riče, bleji, višti; pietli kukuriču, psi laju, žabe po baramí i mlakami kreketju, kućici kuče, zrikavci po vrtlu zrikaju, bube po travi štura.

Pune su ruke posla, dnevno bo se djelo okončaje. Varošani hrle na obične svoje zabave; Šišmiši i Sove izvlače se iz svojih zaškuljakah, noćni leptiri lete, —

Digitized by Google

Noć je vrieme odmora i okrepe, ne samo za ljude i živine, nego i za biline, prve kriepi sanak, druge hladovina i noćna rosa, a to počme večer navjestjivati. Krilati sanak već u prvi mrak pospe netinu dječicu svojim dremnim makom, a večernja hladovina razgali i okriepi biline, od kojih listje i hvojice pri zápeki sunca klonuli biahu glavicami, kano da su se klanjali do crne zemlje prid žarkim suncem, kraljem biela danka.

---

5. Noć.

Pri riečima „noć i dan" pomislim često na mnogo pojmo, posredno ili neposredno skopčane s' ovimi riečmi: Na tminu (mrak, tamu) i svjetlost, na odmor (pokoj, počivanje) i rad (poslovanje), na dobro i zlo, na mudrost i ludost, na zloću i krepost (dobrodjetelj). Zlo je zloupotrebljenje dobra. I otrovne biline imadu ljekovite sile, kojimi se vidaju teške bolesti. Svako zlo ima svoj uztuk! I noć je veliki dar božje milosti za nas i cielu prirodu. Liep je i uzdrit danak božji u svojoj divnoj sjajnosti i svietlosti, osobito kad ga žarko sunce razsvjetljuje svojim veličanstvenim licem, grije svojimi blagotvornimi zrakami. Dan je pun živane radenosti, pun bučnog veselja; ali i noć je veliki dokaz božje prama nami dobrote i milosti sa ozbiljnom svojom

koprenom na licu, sa okitjenim zviezdami nebom, sa svojom sjajnom mjesečinom, sa svojom cielu prirodu razgaljujućom hladovinom, sa svojom blagom tišinom i svečanim mirom, sa svojim sladkim pokojem, što ga daje spokojan sanak živim stvorovom.

Poslje kako mine večer, san korača tromom nogom, klima nice otežčanom glavom, sklapa olovne trepavice, nosi pun naručaj pokrivačah, punu torbu maka, po kom vrve krilate sanjke kao po hrani (žitu) žižak. Svakom se najavljuje protezanjem ili zievanjem i tad tko ga neodbije, tog povali u postelju, podmakne mu glavi uzglavlje, pokrije ga plaštem mira i pospe ga drimkom maka, po licu ga pomiluje prokšom čuvstva sladjanoga pokoja, koj se osjeti, kad čovjek utrudjen dnevnim djelom zazove Boga u pomoć i legne spavati brez svakog sviesti ukora, te protegne utrudjena uda tiela i osjeti kako mu godi pokoj i odmor.

U snu roje se sanjke. Bulazne ljudi o utvorah, sablastih, grdobah, vješticah, vilah, coprnjicah, o čudu i sijasetu. Mnogi ljudi sanjaju i na javi o takvih stvarih, i vele, da se skitaju po noći utvore i sablasti. — Skitaju se sovuljage, šišmiši, vuci, lisice i druge ljute zvieri klaté se po noći, tumaraju i zlikovci u toj dobi vodjeni svojem zlom parom putem zloće i opačine na svoje skvarenje. Noć je kobna za onoga, tko nenalazi u njoj mira i pokoja, koga briga trapi, bolest muči ili zla sviest

grize. Zaplašenu ćud u noćnoj tmini žešće napadaju dvojbe, brige i strah, nego po danu. Kako si tko prostre svoju postelj onako i spava.

---

6. Sunce.

Doćim se zemlja okrene svaki dan (za 24 ure) od zapada k' iztoku okolo sebe, te tako postanu dan i noć, i doćim se zemlja svake godine svojom o-kruglo dugoljastom stazom opet od zapada k' iztoku okrene okolo sunca, ovo stoji kao sredotoćna svjetiljka nebeskoga sustava našeg, i za cieli zemaljski krug nikada nezalazi, niti se ikada gasi njegova jasna i žarka svjetlost.

Za nas, koji živimo na umjerenom krugu zemaljskog pojasa izilazi — prividno — sunce 21 Ožujka u 6 urah jutrom, a zalazi u 6 urah večerom, vrieme nam je i doba gizdavoga proljetja. Od te dobe teće sunce penjući se sve visokije po nebeskom svodu nad nami, sve toplije grije, i ljeto ozbiljno sve nam se bliže primiče, dani rastu. Tople blagotvorne zrake sunčane ugriju ozeblu prirodu, ugriju smrznutu zemlju, slome silu ljute zime; probude svu prirodu iz zimnog sanka za novi život; učinu, da se drvetje i grmje i sve biline probude, te svibaju, pupaju, kliju, listaju, cvjetaju, rastu i plode se. Oko konca Lipnja puno je ljeto, sunce

izidje od prilike u 4 ure jutrom, a zadje u 8 urah večerom. Najdužji imamo dan. Popne se sunce do raka, na najvisokiju točku svoje ljetne muževnosti i tako privede svojom toplinom zemaljske plodove do zrelosti.

Dan 23. Rujna opet izilazi sunce jutrom onde, gdje je 21. Ožujka izišlo, dan i noć postanu opet jednaki. Tad pomalo skratjavaju se dani, a noći bivaju dužje. Zrake sunčane svaki dan padaju kosije, šiljavije na zemlju i zato griju nas slabije, sve se više udaljavamo od sunca. Dneva 21. Prosinca bude nam najkratji dan, sunce se primaklo do povratnika k' jarcu. Zima ljuta vlada, sniega, srieša i leda dosta ima, sunce izgubilo snagu grijati nas; priroda u nas legla boraviti zimni sanak pokrivši se bielim pokrivačem sniega, mraza, srieša (inja) i leda, te se okrepljuje i snaži, da sa nastavšim novim proljetjem nanovo oživi.

Kadšto izidje sunce ridje, tavno, jedva se vidi iza magle i oblakah; ali na vedrom danku sja žarko sunce sa nebeske modre (plavetne) tvrdine vrhu gorah i poljanah, vrhu potokah, riekah i jezerah, kano da je veliko, žarko se kreseće oko silna duha, koji sa uzhitjenjem promatra svoja vlastita djela.

Uplivom blagotvorne topline i svjetlosti žarkog sunca kliju, niču, rastu, cvjetaju i listaju, te plod donose biline, svaka po rodu i vrsti svojoj. Tako i svi živi stvorovi u prirodi crpe život i toplinu iz

Digitized by Google

svjetlosti sunčane: raduje se i posljednja, najmanš-nija mušica suncu, pak trepti i letje na prasunju kao drobno srnce praška u uzduhu, koje se samo na sunčanimi zrakami dade smotriti, a u sjeni izčezava nam izpred očiuh kao nevid.

Što je ljubav u moralnom svietu, to je toplina s' uplivom svojim u fizičnom; svjetlost pako slika je istine, dočim ona proizvodi u prirodi ono što ljubav u duševnom svietu, naime oživljuje, poljepšava i oplodjava. I sunce svjetlostju i toplinom svojom cielu prirodu oživljuje, poljepšava i oplodjava.

---

7. Ljepota.

Ljepota je u prirodi pojavljenje, koje se u dušu zasieca duboko i do dna u srdce utiska. Imade u prirodi toliko predmetah, na koje kad naidjemo srdce nam od radosti uzigra, duša od mila Boga popliva u slasti nad ljepotom, krasotom, uzoritostju, divotom, nježnostju, milinom predmeta. Pak da ljepota neznači mjesto ćudorednog, nije moguće. Čudnovato je prije svega, što ljepota više nego sve ostale vidime stvari brzo prolazi. Najljepše u prirodi stvari, neizuzamši niti iste ljude, izvržene su brzoj promjeni, kano da ljepoti nema pravog, stalnog mjesta na zemlji. Cviet liepi i uzoriti na voćki ili na drugom drvetu, cvietje krasno u vrtlu ili u polju, leptir ša-

Digitized by Google

reni, zlatjanim obrubom sunčanih zrakah ukrašeno srebreni lahki oblačak na nebu, zora biserna i divni izlazak žarkog sunca, večernje rumenilo zalazećeg sunašca, sedmobojna duga, jutrenja nježna rosica, cvietno gizdavo proljetje — pokažu nam se samo, da opet brzo minu, prodju, izčeznu. Tako je i s' čovječjom ljepotom, za čas, tako rekavši, nalazi se čovjek na vrhuncu svoje ljepote. Mladić ili djevica neostanu dugo u podpunom cvietu svoje liepe mladosti, kakogod što niti najljepši cviet neblišta se dugo u onoj čarobno — nježnoj užeritosti, u kojoj nam se pokaže, čim procvjeta.

Zašto li je to tako uredjeno, zasto neće ljepota nigdje na zemlji da se za stalno namjesti i udomi? —

Ljepota, koja se pokazuje na prirodi i na nami ljudma, nije bistvena, nego odsjev onih idealah, koji se zaisto nalaze na drugom svietu, u vjekovitomu životu. Ako tako nije, de nek pokuša tkogod posjesti za stalno budi koju ljepotu. Hajde, krasna djevice! pokušaj u osamnajestoj godini svoje cvjetajuće dobe, da ti se to ljeto neizmakne, te da nemoraš preći u 19. 20. 25. i 30. godinu. Deder, ljepótice! učini, da mili cvietak, kog si odgojila s' nježnom ljubavju u cvjetnjaku svomu, kad liepo pocvjeta, neocvjeta, nego već ostane u punoj svojoj krasoti stalan.

Sve, štogod je liepo na zemlji, pokazuje se koliko dražestno i milo, toliko skupa prolazeće, za probuditi u nami živu želju i čeznutje za svietom i stališem onakovim, gdje je ljepota bistvena, stalna, vjekovita. Težko čovjeku, koji, mjesto da gledajući ljepotu, k' vjekovitom njezinom izvoru pohrli srdcem i dušom, zloupotrebljava u sebi ili u drugima, ili u prirodi na grieh i svoje skvarenje.

Živina naidje na najljepši cvietak, popase ga ili pogazi; ali čovjek razmatra cvietje i vidi u njemu prstom božjim napisano „*Čovječe, nemoj se mene zaboraviti!*"

---

8. Mjesec.

Svuda i svagdje liepo je viditi mjesečinu; ali pogledati ju na širokoj poljani čarobno je, te uzbitjava nas i napunjava nam grudi njekom otajstvenom slutnjom. Pogledaši srebrenu mjesečinu razlivenu po dubravi pobudjuje nam se u srdcu slutnja, kano da se sigraju u toj mjesečini bitja, koja mi nevidimo, nu ne porad toga, što bi bila malena kao nevidi (naslievnjaci), nego što su bitja, od kojih su duše i način života posve drugčiji, nego je sve, što nam je poznato. Ako su stari — bivši još pogani — obožavali njekoje sile prirodne, to su oni više slutnjom došli nego čim drugim do tog obo-

žavanja, da naime u prirodi nalazi se živih bitjah a, mi ih nevidimo. Zar neima svaki čovjek na sebe svog angjela čuvara, koga ipak nevidi? Zar nije svagdibitni Bog svagdje i na svakom mjestu, ako ga i nevidimo? Zato je valjda ipak nješto više nego praznovjerje i tašto uobražavanje, što naše pučke pripovjedke i skazke, bajke i povjesti govore o vilami, sudicami, rojenicami itd. Slika ovieh i njihovo djelovanje dakako da je izmišljotina; ali da imade po gdješto u prirodi nevidimih živih bitjah, to su stari slutnjom dosizali, jerbo jim duše njihove i srdca njihova nebiahu za prirodna opažanja zaliepljeni nadriprosvjetom, pritjeranim naobraženjem crpljenim iz svakojakih knjižicah, knjigah i knjižurinah. — — —

Biah jednoč vozeći se noćom kroz Frušku goru kršnu. Čas se penjasmo uz breg gore, čas se spustjasmo surdukom dole. Mjesec bliedimi svojimi zrakami razsvjetljivaše ponješto strmence, pećine, šume i gorske vrleti, a izmedju ovih zievaše na nas neizvjestna dubljina noćne tmine. Gledajući po vrletnih, kršovitih bregovih, po klancih, ponorih i jazih groza vata i strah čovjeka, kano da pogleda u tamni sviet duhovah, tako mu se čini. Zieva iz noćne tmine ponora i jaza nješto na čovjeka, kao da njeke odpadničke sile prirodne kanoti u snu pružaju šape i pandže svoje na nas. To je onakova groza, onakav strah, kao onaj, što ga često

Digitized by Google

na smrt bolestni ljudi osjetjaju noću, te zato često izražavaju želju, da bi svakako volili po danu preminuti s' ovog svieta, kano da slute, da se noću pojavljuju i onakve sile, koje zasjedaju odieljenoj od tiela duši. Čista sviest nepoznaje takvog straha, i tek osjetivši takvu grozu baca oko gore na tvrdinu nebesku k' sjajnomu mjesecu, koji se ljubko na nas smieši, i lice nam tracih svojih ljubi (celuje).

U stanovito vrieme, čim zadje sunce, pokaže se na iztočnoj neba strani mjesec u punom koturu, sav je razsvietljen i nazivamo ga *punim mjesecem* (●). U to vrieme bude cielu noć mjesečina, i kad sunce izidje, mjesec zadje na zapadu. Svaki sliedeći dan skoro za cielu uru kasnije izlazi i zalazi mjesec, i pritom sve ide na manjak, te sedam danah poslje kako je bio pun pokaže se kao posljednji četvrt (☾) i tad izlazi u pol noći, a zalazi oko podne. Sedam danah po tom pojavljenju nevidimo mjeseca, jerbo skoro reći sa suncem izlazi i zalazi, tad nije noću mjesečina, te je *mlad mjesec*, i poslje njekoliko danah smotrimo ga na zapadu u sliki srpa (☽), i svakim danom raste mu svjetlost.

---

9. Okrepa u prirodi.

Tek se biah pridigo i počeo malko oporavljati izza težke bolještine jedva dočekavši, da se mogu malko prosunčati.

Digitized by Google

Noge mi biahu teške kao da su od olova, jedva me odnesoše napolje u božju prostu prirodu.

Po zelenoj travici još se blištahu biserne kapljice nježne juternje rosice odsjevajuć se kao alemi (dragokamenje) na suncu u hiljadami bojah plamteći.

Istom se bijaše razcvjetalo proljetje zavladavši u svojoj krasoti gorom i dolom kao kralj mira, nježnosti, ljepote, krasote, uzoritosti.

Krošnje drvetjah *) po šumi nijaše tiho povjetarce, te šuštjahu; gore i poljane zelenjahu se zastrte ćilimom zelene travé, kao krasne dvorane, po kojih šetaše se gizdavo proljetje, kralj ljepote i miline, nježnosti i blagosti.

Prodjoh pored stare, davno mi poznate trešnje, učini mi se stablo priobraženo, postao iz siedog starca uzorit mladić, zaognut plaštem biela cvieta kao kakav velmoža (veliki gospodin, barokaš veli prost sviet) kad se ogrne skupocjenom kabanicom polazeći predstavit se svomu vladaru.

Na plotištu vidjah zovin (bazov) grm i šiboke mu grane ukrašavahu se mirisnim, ljekovitim bielim cvietom.

Lipa prosipaše svoj sladki miris ljekoviti na daleko i široko okolo sebe po uzduhu. Hiljade radenih pčelicah zujahu pršeći kao roj okolo cvietnih hvojicah.

(* Baumkronen — Baumwipfel.

Ptičice pjevahu milo, ugodno, prijatno, sladko i veselo, da mi pjesni njihove potresoše srdce, te uzbukti sladkim čuvstvom veselja, kao kad se u gorući plamen dolije ulja, te nanovo uzplamti.

Tekunice po poljani izronjavahu i uronjavahu u svoje jame bitro, a kadšto postajahu stubočke kao nestašne opice sjedeć na stražnjimi nogami i zvjerajuć malimi svojimi kresećim se očicami okolo sebe po poljani. U potoku pljuskaše voda i ribice po površju izkakahu kao po sjajnom zrcalu, u kojem se ogledaše žarko sunašce sa nebeskog plavetnog svoda.

Ribolovke i Vivci (ptice) letjahu strieljovito amo tamo nad potokom vrebajući pluskajuće po vodi ribice, koje čim koja plusne i pokaže se nad vodom, već u tinji čas opet je nestane, brzo potone u srebrnimi vali; ali često postanu i plienom svojih zasjedateljah.

Zglavkari zrikahu, šturahu, bumbarahu, cvrgutahu, šuštjahu, gamzahu, skakahu; leptiri pako nijahu se nestašno leteći nad poljanom.

Svuda naidjo na žive stvorove, i svaki živ stvor gibaše se, poslovaše po svomu načinu. Ševe prolietahu zrak pjevajuć veselo, kao da me pozdravljahu; zdravo! zdravo!

Zvona se oglasiše s' crkvenog tornja. Razliegaše se glas gorom i poljanom kao glas vrhuzemnih bitjah.

Digitized by Google

Sila i moć pobožna čuvstva u meni skopi mi ruke, te poče tiho molit se Bogu, i kao što zapadnjak (vjetrić) nihaše mladjanim cvietjem po poljani i cvietom nježnim na lipi, tako i u meni nihaše se i gibaše u duši čuvstvo strahopočitanja prama Gospodinu Bogu. Padoh nice koljenima na čilim travice i zahvali se Bogu na proljetju i na poklonjenom zdravju. Šta bi bio mogo ponuditi Gospodinu do zahvalna srdca, koje mi goraše plamenom odanosti, harnosti i ljubavi.

Povratio sam se okrepljen doma iz polja.

---

10. Z v i e z d e.

Zviezde sjajne, jasne, blištajuće se na plavetnomu svodu vedra neba milina je pogledati: Sjajnu Danicu, jasnu Večernicu, Prihodnicu, Kosce, Vlašiće, Blizance i ostale blištajuće se zviezde nebrojene pogledat je drago i milo. Iz svake kresi se jasna iskra, kano da je svaka oko nadzemnog bitja, kojeg oštra zenica s' neba, iz drugog svieta umiljno pogleda k' nami na zemlju, te nas kanoti tješi i hrabri, da u noćnoj tami nipošto nepodvojimo o božjoj providnosti i milosti, koja kretje kolima cielog svieta. O, grozna je noćna tmina, strahovita noćna tama (mrak), kad guste oblačine zastru nebo, te se zviezdam nevidi traga, pak nastane mrak u

mraku, tmina u tmini, tama u tami, kao u biedi novi jadi, u nesreći nova žalost, u nezgodi nova tuga. —

Liepa je poljana zastrta ćilimom zelene trave i ukrašena raznobojnim cvjetićima, osobito kad se ranim jutrom odsjevaju zlatni juternjeg sunašca traci (zrake) u miliunih kapljicah sitačkih biserne rosice po cvjeticih i listićih. Krasno je viditi polje; meket, gredu, ravnicu, jasbinu, prodolinu, gdje stada svakojake marve rogate i šušate slegnu se i prostru po bujnoj paši; dražestno je i ugodno pogledati u proljetje po vrtlu i voćnjaku, po sadu i vinogradu, kad procvjetaju voćke cvietom bielim, rumenim, ružičastim, i oko nam se zakresi i nasmješi od miline, a srdce širi u grudmi od radosti; ali pri vedroj, tihoj noći pogledati nebo okitjeno zviezdami čarobno je, brezprimjerno, to je pogled, koj duboko pronike duš u do dna prolazi srdce njekim nježnim i blagim ushitjenjem, sladkim čuvstvom, koje evo u času ćutim, osjetjam u sebi, ali ga točno nisam kadar opisati. Ponješto priličnu slast osetja nam srdce u trenutku, kad se ogrlimo s' vjernim prijateljem, sa milom i dragom osobom, te srdce uz srdce pritisnuto pokucka jasnije, a dvie duše srodne spoje, sdruže se kao kad dva plamena sjedine se u spotaknutom ognju, te silno uzplamte u žaru najnježnijeg čuvstva prave ljubavi, privrženosti i odanosti.

Kadgod pogledam sjajne zviezde na vedromu neba svodu, predstavljaju mi se kao svjetila onog svieta, u komu je nebeski Otac pripravio odvieka ljubećim sebe onakove radosti, miline, krasote, uzoritosti i slasti, onakovu sreću i blaženstvo, kakvu po svjedočanstvu s. Evangjelja niti je čovječansko oko vidilo, niti uho čulo, niti srdce počutilo.

II. Z e m l j a.

Za nas je zemlja u svemiru tielo važno, mjesto našeg vremenitog stanovanja. Zemlja je tielo veliko, glede na sliku okruglo, a visi prosto u uzduhu na milosti božjoj već tolike hiljade godinah sa svimi svojimi morji i stranami kopna, pak se giba u najljepšemu redu i okretje od zapada k' iztoku za 24 ure okolo sebe, odkud postaje dan i noć; okretje se pako isto tako od zapada k' iztoku svojom dugoljastom stazom hitro i neprekidno okolo sunca, koji put učini za godinu, odkud postaju kod nas, u našem umjerenom podnebju, četiri godišnje dobe: proljetje, ljeto, jesen i zima, a drugdje ih ima i manje.

Na površju zemlje imade tripút više vode, nego kopna. Osim barah, potokah i riekah, veliko je i široko morje, koje se dieli na mnoge svoje strane, i poznato je pod raznimi imeni: Atlantičko

Digitized by Google

more, Sriedozemno, Indiansko, Mrzlo morje. Kopno sastoji se iz dvie velike strane, iz iztočne, ili starog, od zamande poznatog svieta, koja se velika strana kopna dieli na: Europu, Aziu i Afriku; iz druge strane, koja je tek ljeta 1492. Kolumbom pronadjena, te se zaoto zove novi sviet i dieli se na Ameriku i Australiju, koja se posljednja strana zemlje sastoji iz samih većih i manjih ostrovah velikoga morja.

Zemlja je bregovita i ravna. Bregovi su razne visine: gore, planine, bregovi, brežuljci, i u planinami nalaze se nagomilane razne rude i kovna, neizcrpivo za nas blago. Glavice su njekojih gorah gole i pokrivene vjekovitim sniegom, druge okitjene šumami, druge zasadjene vinovom lozom. Ravnice i doline izmedju gorah i planinah takodjer su razne veličine i oblika. Svuda na povrhšju zemlje nalaze se čudesa božjeg svemogućstva i njegove milosti: Ljudi, živine, biline i rude. Od izobraženih Europeanacah počamši do divjih Malajah i ubogih Hotentotah ima raznih porodah *) ljudih na zemlji — bieloputnih, crnacah i razne druge masti i slike. Kolika je razlika i množina živinah počamši ih promatrati od slona do nevida, od ptice Noja (struka) do maušnog Kolibra, od našeg Orleša ili Kanjuga do Sinice, od Morune (ribe) do Grgeča ili sitačke Pljuscavice, od grdne zmijetine oriaša do sljepića, od

*) Race (Rasse) Stamm, Schlag.

stršena i bumbara do male mušice; u carstvu bilinah od hrasta stoljetnog do mava i lišaja ili do plišnja, od kruškovog silnog stabla do slabe gljivice Pečurke ili Šljivarke, štono preko noć ponikne i naraste do svoje mjere.

Prirodoslovci izpitivaju sveudilj prirodnine, pak još niti iz daleka nisu sve izpitali, što je Bog stvorio na zemlji. Šta se sve još nepoznato skriva po vodami i morskimi dubljinami. Pokrite morskimi vali leže gore i ravnice, rieke i potoci, živine i biline, što sve u obće i napose nije manje i neznatnije od gorah, riekah i potokah, živinah i bilinah nalazećih se na kopnu. Ali šta je ciela naša zemlja sa svimi stvarmi nalazećim se na njoj i u njoj prama svemira (cielog svieta), u kom se vide i nalaze brezbrojna tjelesa veća i manja, nego je naša zemlja, i sve ih Bog drži i ravna u najljepšemu redu, te svako pojedino tih tjelesah teće onom stazom, koja mu je odredjena u početku od Stvoritelja.

Zemlja je naša vrlo mala točka u svemiru, kano što je malena kapljica vode naprama morja, ili zrnce pieska naprama svega pieska u morju i riekami. Šta je dakle čovjek naprama zemlje i svemira? — Maušan prašak, nevidak, a ipak glede na svoj neumrli, bogusličui duh stvoren za vječnost, odredjen da postane ravan angjelima i priličan svome Stvoritelju. Veliko, uzvišeno, plemenito i srećno

Digitized by Google

opredjelenje, koje se samo izpunjenjem volje božje, zákona božjeg postići dade.

---

12. Pojavljenja u uzduhu.

Sa cielog zemaljskog povrhšja, osobito iz vodah podižu se neprestano izparenja u zrak, i opet se iz uzduha povratjaju u raznoj sliki na zemlju. Ono vódeno izparenje, što se iz zraka neposredno vata na predmete pri vedroj, tihoj noći, biserna je *rosa*, kojom priroda mati svoja mila čeda, razne biline, umiva, natapa i kriepi. U crnu jesen, a kadšto i rano u proljetje, kad je hladan zrak, smrzne se rosa i postane *mraz*.

Ako se zrak razhladi, tad vodeno izparenje pojavljuje se i pokazuje kao dim u zraku, i to je *magla*, koja postaje osobito poslje vlažnih danah po hladnih noćih, ili u jeseni i zimi, kad je voda toplija od zraka, zadimi se magla nad vodom, kao kad posuda vrije pristavljena uz vatru. U toplije dobe godine pokazuje se magla tek gore u visini uzduha, gdje je zrak hladniji, i tako postaju u svakojakimi slikami mienjajući se oblaci: sivi, bieli, mrki ili zagasiti; oblačići kao tanane koprene, guste, tmaste oblačine kao gore i planine, gromade, vrleti i klisure. Jutrom i večerom obrubi oblake žarko sunce i pozlati velikom ljepotom. Oblaci plove, lete, titraju

se, trgaju, vitlaju, razilaze il' se skupljaju i gomilaju, toraju se, klupče ili razvijaju, kako se kad s' njimi sigra koj vjetar.

Kadšto skupe se i sgustnu oblaci, te vodeno u njimi izparenje sjedini se i slije u kapljice, pak pada kao *kiša* na zemlju, i natapa usjeve i rasade i tako oplodjava zemlju. Zimi pada *snieg* mjesto kiše, kišne naime kapljice raspršene u studenom uzduhu smrznute u liepušaste pavuljke, *) uneso šesterouglaste zviezdice padaju na smrznutu zemlju i pokrivaju golo, obumrvše lice prirode bielim pokrivačem, kano da majka priroda usnuvša u zimni sanak čeda svoja ujati **) i pokrije, da ne ozebu dok traje vlada ljuta, britka sjevera.

Tuča, koja ljeti kadšto potuče i opustoši plodne poljane i dubrave, kaplje su kišne padajuće iz visokih oblakah, koje se u studenom gornjem zraku smrznu u kuglice razne slike i veličine: okrugle, dugoljaste, uglaste, plosnjaste itd.

Kadšto dogodi se ljeti, da na jednoj nebu strani pada blaga ljetna kiša, a s' druge sja žarko sunce: Ako sja sunce naprama oblaka, iz kog pada kiša, pokaže nam se na nebu liepa, krasna, raznobojna dúga! Ozgor crvena, po tom tamnožuta, pak jasno žuta, za tim zelena, poslje jasno modra (plava), pak tamno modra i dole višnjikovasta. Dopodne

*) Flocken.

**) ujatiti-sorgfältig bedecken.

pokazuje se dúga uviek na zapadu, popodne uviek na iztoku.

Ljeti pojave se kadšto tmasti, gusti oblaci na nebu; vjetar ih silovito goni i to su olujni oblaci, po kojimi kreše se hitre munje kao plamenite zmije. Kadgod sievaju munje, ori se i silan grom, i čim je bliže nas oluja, tim brže grmi za munjom. Dočim bura i oluja bjesni, grom tutnji, munje sjevaju, pada kiša cmurkom na zemlju, i oplodjava ju, a munje i grom sa olujom očiste uzduh, i poslje oluje, kad se razidju oblaci, razvedri se nebo i sunce počme opet sjati i grijati okrepljenu prirodu.

Kadšto prši kiša u sitačkih kapljicah iz nizkih riedkih oblakah, da se jedva spoća viditi može, tad je uzduh kano maglovit.

Drugi pút daždi tiho spustivši se na cmurke, tad je liepo i milo viditi brizgajuće iz oblaka cmurke kišne vode, kako liepo teku i poljevaju rastline i biline po njivami i vrtlovi. Opet drugi pút dažди naglo i oljeva se kiša iz olujnih oblakah kao na žlieb, a tad u zraku vidi se samo čista voda kao kad se pogleda na površje hitro tekuće rieke, a po zemlji razljeva se voda, i domalo napuni sve baružice, tanore na njivami, šamce i jarkove, te po mutnoj vodi počmu skakati mehurci (puhlice), od kojih svaki samo za tinji čas nabuši se i zacakli, zasja se kao staklena kruglica na vodi i u istom trenutku opet ga nestane, razpukne se i ustupi mjesto dru-

gornu. Sa planinah i bregovah bljusne, brizne voda i poteče kroz surduke i razvale strugami u potočiće i bare, a iz ovih u potoke i rieke, pak u teku svome prolije i izkopa zemlju, i kadšto kotrlja i nosi ovelike komade kamenja i štogod može nositi, nosi. Najposlje dogodi se po gorskih predjelih, da se o gorske glavice silnim, olujnim vjetrom stisnut oblak kišni naglo prolomi, i tad kišna voda poplavi bujicom, te neodolivom snagom poleti voda sa gorah u doline, i sve pohara, razori, poruši i slomi, štogod slabijeg od sebe nadje na svomu putu; poruši mostove i brve, počupa iz korenja drvetje, pokida ograde, poruši kuće i staje, potlavi i odnese ljude i živine, pokućstvo i orudje i tako pohara kao razuzdan živalj *) vatre što sve utamani.

Kadšto naoblači se nebo nad kojim predjelom u koliko samo dosiže naš vidokrug i kiša neprestaje padati dulje vremena, i takva mećava osobito ljeti počini dosta štete poljodjelcu u polju i marvi. Od mnogog daždenja nabujaju i narastu bare, potoci i rieke, te se razlije voda iz njih priko obalah, i potopi poljane i dolove, te počini mnogo kvara, često postradaju ciele občine od potopa; ali s' druge strane naplavi potop mnoge njive i livade glibom i djubretom, kako ih nitko bolje nebi mogo nadjubriti, pak poslje potopa rode stostrukim plodom.

*) živalj — Element

Ili promatrali bisernu, nježnu rosu, okrepu bilinah, ili dažd (kišu), kojim se nakvašava i oplodjava zemljište — njive, livade i vrtlovi, ili maglu i oblake, iz kojih toli blagotvorni i neobhodno potrebiti dažd postaje, ili mraz i snieg i istu solju i tuču, priznati moramo, da su svi ovi pojavi, sva ova pojavljenja u uzduhu jasni dokazi božje mudrosti, i da nam u njimi pokazuje Otac nebeski, kako se ljubezno i milostivo brine za uzdržavanje sviuh svojih stvorenjah; kako cielom prirodom premudro ravnajući svaki i nesetni stvorak hrani i oda zla brani, kako po stanovitih zakonih sve sile u prirodi brez svake smetnje neprestano djeluju i tako se u njimi izvršuje božja sveta volja, kojoj je svaki stvor na cielome svietu podložan. Priroda i sile prirodne samo za onoga postaju zlo, tko ih zloupotrebi. Ovo zloupotrebljenje neostaje nikada nekaznjeno; zato se valja od njega kao od žive vatre čuvati.

---

13. Zivot bilinah.

Kad zimi sjever brije sa snieżnih bregovah, srieš, snieg i led svud se vidi po planinami i dolinami; kad biline ležeći pod snieżnim pokrivačem nepokazuju nikakva znaka svoga života, i drvetje stoji golo i ćelavo, kao da je sve obumrlo i osušilo se, mislio bi čovjek na prvi pogled, da biline već i ne-

žive; ali pozorni motritelj nalazi i čimi u bilinami životni njihov sok, koji kanoti spava, počiva i samo čeka snažeći se sam u sebi, da ga proljetna toplina probudi. Čim nastane pramaletje, isti sok probudi se i krene, te počme polagano teći kroz nježne cievčice svoje; biline počmu kliti, nići i rasti, stabla se počnu svibati, dok se malo po malo razviju u gizdav cviet i zelen, krasan list, kojim se okite grančice i hvoje, te drvetje kao oživljeno pokaže nam se u svomu proljetnom, krasnom ruhu i uresu.

Svaka bilina počamši kliti pusti iz jezgre svoje dvie klice, od kojih jedna kao koren ili vriež tegli i zavlači se unutra u zemlju, a druga teži gore na svjetlost i probivši glavicom svojom zemlju izidje napolje i kao stabar, struk, slamka, travka ili stabalce pokaže se, iz čega poslje razviju se u drvetjah otroke*), grane, razgranci, grančice, hvoje, listje, cviet i plod, a iz drugih bilinah izraste listje, kao i iz drvetjah, zatim još cviet i plod razne vrsti i oblika. Velika je i čudotvorna snaga, koja to sve djelutje u bilinami, koja čini, da ih imade toliko raznih rodovah i vrstih, i sve ih hrani zemlja, toplina, vlaga, svietlost, sve ih jedno grije sunce, jedna rosa i kiša napaja, a opet svaka vrst razne je veličine, raznog mirisa, razne snage. Hrast i Lipa, Javor i Topola, Vrba i Dren, Jabuka i Višnja, Glog i Ruža,

*) Hauptäste.

Paskvica *) i Kiseljak, Trubeljika i Peršin, Pelen i Jagoda, Luk i Sumbul, Rotkva i Dinja, Gjurgjic i Kopriva, Čičak i Djeteljina, Bodlje i Smilje, Češljuga i Kovilje, Ripanj i Kupus, Ren i Krumpir, Bor i Kukinja, — koja velika razlika izmedju njih u liku i plodu, a svi se hrane jednom hranom, u jednoj rastu zemlji uzpored, jednu upijaju vlagu u sebe.

Pogledajmo samo koj vrt, koliko imade u njemu raznovrstnih bilinah, (povrtalja —, zelenja —, cvieтja —, voća) i drugih drvećah, i svako drvo ima drugčije stablo, drugčiju koru i krošnju, drugčije listje, drugčiji cviet i plod. Osobito u plodu razlikuju se voćke jedna od druge glede kusa i mirisa i oblika svoga. Tko da se — to promotrivši — nečudi božjem svemogućstvu, božjoj mudrosti; koliku je pokazao nam ljubav stvorivši sve to za našu hasnu i za naše uzveseljenje.

Pogledajmo šarenu livadu punu bujne u cvietu travice. Koliko je raznih vrstih travah i u pogledu na stabare, slamke i travke, i u pogledu na cviet i na kus. Jedna je krupna, druga sitna, granasta, kolinčasta, obla strukа, plosnasta ili uglasta, gladka ili rutava. Listje u jedne dugoljasto, u druge okruglјasto, šiljasto, srdčasto, bubrežasto, cunjasto, uzano ili široko, zubčasto, rezuckano, nasjeckano ili ne, gladko ili oporo, mekano ili korajavo; cvietje razno-

*) Paskvica — Tollkirscke.

bojno, sjeme razne slike i veličine, kusa slatka ili gorka, kisela ili bljutava, vonja ugodno ili neugodno, a sile u bilini ljekovite ili otrovne itd. Sve to uvaživši pasti mora čovjek na koljena svoja prid Stvoriteljem i poklonit mu se, svemogućem Bogu, koji je izvor i početak svega, štogod ima u prirodi, i koji sve to mudro ravna i upravlja, uzdržaje i hrani.

Njeke biline, kanoti drveće, živi dugo, povišę stoletjah. Nije nikakva riedkost naići u slavonskimi našimi prašumami na dublje, koje stoji ondè već tri, četir i više stoletjah i svake godine sviba se, pupa, lista, cvjeta i rodi žirom. Promotrimo drvo Krušku! Koliku je i kakvu čudnovatu silu položio Bog u prirodu! Mała sjemenka od pojeđene zrele kruške posije se u zemlju; nježna bilinica klije i iznikne iz sjemenke; poslje njekoliko godinah uzraste slabačko stabałce. Ovoga privati se čovjek, te ga oplemeni, dočim ga prikalemi, priveže uz kolčić, da uzraste izpravno, čisti ga, kaštri od divjih zamladakah i čuva od svake nezgode. Prodje desetak godinah i opet desetak godinah i iz stabalca postane stablo srednje veličine; ali kruškovu stablu treba dvadeset i još dvadeset godinah, dok izraste na svu svoju mjeru i razhrani se kao kakav dub, te postane silni dokaz božjeg svemogućstva, i ako se kakvom silom neosakati, a zemljište, na kom raste prijatno mu je, doživi veliku starost, po sto i više godinah donosi plod.

Digitized by Google

Tako je i sa mnogimi inimi voćkami: jabukami, orasih, kestenih itd.

Što je u životinjah i ljudih krv po žilami, to je kod bilinah sok, koj teče kroz nježne cievčice kao krv kroz žile.

U stanovite dobe godine giba se i teče isti sok: stablo pupa, cvjeta, lista, plod rase i zrije. Čudo je to božje milosti!

---

14. Kopne zemlje.

Ovo se sastoji iz visokih gorah, od kojih su vrhunci vjekovitim pokriveni sniegom i ledom; iz nižjih planinah, bregovah i brežuljakah, od kojih su glavice i vrhovi okitjeni šumami i bilinami, te ih je milo viditi, i predjeli planinasti daleko su ljepši i romantičniji od ravnicah i nizinah.

Gore su i planine kanoti kosti zemaljskog tiela. Planine ciele zemlje skopčane su izmedju sebe ili vidimo za nas na povrhšju zemlje, ili nevidimo za nas u utrobi zemlje, te se razgranjuju po svemu zemaljskom krugu i poznate su pod raznimi imeni. U bibličkoj svetoj dogodovštini spominjajuće se gore, planine i bregovi jako su znameniti za nas, n. pr. planina Ararat u Armeniji, na kojoj se obustavila

Digitized by Google

arka Noemova poslje obćega potopa; gora Sinaj, na kojoj dade Bog puku izraelskomu zapoviedi; Libanon, gdje rastu Cedri, liepa slika k' Bogu uzdignute vierne duše; brieg Sion u gradu Jerusalimu, na kome sagradjen ležaše grad okrunjenog proroka Davida; brieg Moria u istom gradu, na kome sagradi kralj Salomon glasovitu crkvu; brieg Golgata i na njemu mjesto Kalvarije, na komu propet biaše na krst Spasitelj svieta; planina Olivetanska, s' koje je uzašao na nebo naš Odkupitelj na očigled svojih učenikah.

Za nas u državi našoj austrianskoj najznamenitije su gore: Alpe protežu će se po južno zapadnjoj strani carevine, po Tirolu, Lombardiji, Koruškoj, Kranjskoj, Štajerskoj, Hrvatskoj i Slavoniji ovamo k' jugu, a onamo k' sjeveru po Salsburgu i po Austriji do Beča; Karpatske gore protezuće se izmedju Ugarske, Galicie i Lodomerie, te kroz Erdelj, gore češke i moravske; Šumava, Krkonoš i Česko-Moravska gora. Veličanstven je pogled na gore i liep i romantičan izgled sa vrhunca kojegod visokije gore na nižje planine, na doline i ravnice. Kako nam se malene predstavljaju oku i najveće sgrade i najogromnije šume sa svojim velikanskim drvećem u dolini, kad ih gledamo sa visoke gore, šume se čine nizko grmnje, sgrade maušne za dječju sigru koljebice; silne rieke i veliki potoci vide se kao uzane srebrene vrbce; široke poljane kao či-

Digitized by Google

limi samo njekoliko korakah dugi i široki; stada velike marve kao jata maušne živadi; a ljudi kao patuljci ili mravi po prahu puzajući; grmje i trava i druge manje biline niti se nedadu razlučivati po sliki svojoj, nego se pokazuju oku kao boje, ili posve izčezavaju u daljini pred okom. Sa visoke gore otvara nam se veći, prostraniji vidokrug; čistiji zrak nadima nam grudi; krepčije povjetarce prši okolo nas i čini nam se, da smo se podigli iz dolinskog praha bliže k' nebu; premda i najvisokija gora šta je u svemiru, nego maušna točkica, koja se valjda neda ni viditi sa kojeg drugog nebeskog tiela.

Ravnice i doline okitjene su plodonosnimi njivami, vrtlovi —, sadi —, voćnjaci —, šumami, gajevi i dubravami, livadami. Liepe su ravnice, koje prosiecaju veličanstvene rieke, silni potoci, šumeći potočići i žuboreće, romoneće struge, kao što je naša Posavina, naša Podravina, naše Podunavje i ravnice bačka i banatska, u obće velika ravnica ležeća izmedju karpatskih gorah k' jugu do Dunava i liepa lombardeska ravnica protežuća se od tirolskih Alpah k' jugu do rieke Po.

Po gorami i planinami imade mnogo znamenitih, čudnovatih i romantičnih špiljah, grozovitih jazah i bogazah, strašnih vrletih i pećinah, surdukah, strminah, klanacah, prolomah, razvalah i propastih. Sve je to dokaz silne one moći i snage, koja ravna i upravlja cielim svietom, i u svačemu na svietu,

Digitized by Google

bilo veliko ili malo, pokazuje nam se kao svemoćna snaga božja. Pogledavši po okrugu zemaljskomu vidimo svuda čudesa od krasotah po gorami i dolinami, i sve je otajstveno i veličanstveno u prirodi: kapljica jutrenje rosicé kao i sinje bezdano morje; zrnce pieska ili praška kao visoka gora; crvid kao i slon, ili kit u morju; mravak, lišajak ili isti plišanj kao i hrast stoljetni. Na svakoj stvari nalazimo čudo svemogućnosti i milosti božje; misli naše uzvisuju se i čiste promatrajući pozorno prirodu i sa strahopočitanjem promatrajući djela vjekovitog božjeg svemogućstva utječem se i sakrivam pod okrilje vjekovite božje dobrote i ljubavi. *Slava Tebi Bože!*

---

15. Jutro na dunavskoj obali.

Leži svuda naokolo pust predjel, neprekida nikakav glas čarobnu tišinu. Nad planinami, što se ogledaju oriaškim svojim licem u caklećem se uvalju dunavske vode zapoznavaše se božji danak, biela zora, zlatno jutro; tiho povjetarce šuškaše i šapotaše po rakitnjaku i vrbaku uz dunavsku obalu; veličanstvena rieka po povrhšju vode svoje izgledaše obla i gladka kao mladjano lišce spavajućega nevina djeteta. Naokolo po zelenom, mekanom čilimu travice odisahu hiljade bilinah ugodnim mirisom; tihačko i polagano strepahu jim jutarnjom, bisernom

rosicom obterećene gla.ice u uzduhu gibanom mlakim vjetrićem, i kad jača promaja zraka prodiraše kroz napole otvorene cvjetiće oglašivaše se zujanje kao da mati priroda nad kolievkom (zibkom) milih svojih čedah pjeva tiho dadiljsku pjesmicu. Pozlatiše prve zrake izlazećeg sunca vrhunce planinah; oživi bližnji gaj, lúg (šuma) dubrava, i kano čarobnom šibkom udarivši podigoše se hiljade pticah pjevačicah iz zelenog svog skrovišta, te pozdraviše božji danak pjevanjem, žamorom, cvrgutanjem, priželjkovanjem. Meni se od radosti i mila Boga zakresi oko, silnije kucati poče srdce, poleti mi duh s' toplom molitvom k' Bogu. Koju slast, koje blaženstvo poćuti čovjek u času, kad pomisli na Boga! Kad nas sve na ovomu svietu ostavi; kad ljudi nemare i nehaju, što mi trpimo jade, biede, nevolje i tuge; kad pri bjesnećoj oluji udesa u životu izgubimo svaku nadu, te neimamo drugog drúga do trapećeg nas gorkog jada — samo pogledajmo gore k' nebu pomislivši na Boga, kojem su poznati svi naši jadi, i mahom će nam odlanuti srdcu.

---

16. Uzduh (zrak).

Uzduh je gibak, prozračan, tekuć, jako lagačak i okružava cielu zemlju do stanovite visine, a prodira i ulazi u svaku i najmanju pukotinu sviuh

Digitized by Google

tjelesah. Pozračan je i brez ikakve boje, tekutniji nego voda, i od ove daleko je laglji. Toplina ga ši-ri, a studen sgustjava. I to ima zrak svojstvo, da neprestano teži održati se posvuda u ravnovjesju, odkud postaju i vjetrovi: Jug, Sjever, Zapadnjak, Iztočnjak, Gornjak, Dolnjak itd.

Sad vlada u zraku tišina, da se nemiče na jag-njedu ni listje; sad prši tiho povjetarce, kao kad prši leptir i lepetje krilmi kao lepezicami; sad duše blagi Jug toplo i ugodno, kida spone leda i sniega, te nastaje jugovina, snieg se topi, led puca, streha kaplje, struga oživljuje i šúmi; sad zavlada britki Sjever, voda se mrzne, sa strehe sljevaju se le-denice, iz rose postaje mraz, a iz blata po drumu čvorav čačak*), mjesto kiše pada snieg iz oblakah; sad se sudare dva protivna vjetra, te se sklupče i vitlaju i dižu stubočke zrakom u vihar; sad opet po-digne se olujina, silna bura i biesneći polomi, iz-čupa drvetje iz korenjah, poruši krovove, potopi vo-denice i brodove, opustoši predjele.

Što nižje pri zemlji gustji je zrak, a što vi-sokije to je tanji, redji; u polju je čist i zdrav zrak, gdje ga hiljade bilinah i cvjetićah začinjaju svojim mirisom, gdje ga vjetar pri zapeki i ljetnoj zaparini ublažava; u gorskih predjelih zdraviji je, nego po nizinami uz bare i ritine, iz kojih podižu se u zrak ljeti nečista izparenja.

*) čačak — gefrorne Erdschollen am Wege.

Digitized by Google

Zrak je za nas, za živine i biline neobhodno potrebit. Seoski, čisti zrak po poljanami i livadami, po gajevih i dubravami, po brežuljcih i planinami ljeti je prava ljekaria; i koja velika razlika izmedju takovog i onog zrak po krčmami i varoškimi kavanami, — med i jed, liek i otrov, život i smrt. —

17. Munja i grom.

Zaparina je, omarica*), zrak se slego i otežčo, a oblak se u daljini zapoznaje prostiruć se po obzorju nebeskog svoda;munja sieva čudnom vatrom i kresi se u nakrst, uzduž i prieko po oblacih neopisivom hitrinom, da nam se vrte žmirci pred očima, zasjene nas kolikogod putah sievne munja žarkom vatrom.

Grom se ori silnim glasom i odziv njegov prolazi zračne prostore i strahovitom urlavinom odjekuje se po gorami i šumami udarajuć o drvo i kamen, o stiene i pećine.

Svuda u prirodi nalazi se osebna, posve fina vatrena tvar, što se zove munjevina, osobito ima nje u uzduhu. Dokgod je munjevina jednako podieljena u zraku, sve je mirno i iz oblakah teče ona s' kišom na zemlju, i sa izparenjem podiže se opet u

*) Omarica — Schwüle.

Digitized by Google

zrak gore. Ali ako se nagomila munjevine u pojedinih oblacih, i ako se njom napunjen oblak približi drugomu, u komu nje neima, poteče munjevina u prazan onaj oblak, te ako je suv zrak izmedju sastavših se oblakah, prodre tada silom velikom munjevina i upali se, i tako postane munja i grmljavina ili grom.

U malenu predstaviti se može munja na električnomu stroju ili makini.

Munjevina postala je u najnovije vrieme osobito znamenita pri brzojavu ili telegrafu. Povučena je izmedju udaljenih gradovah i zemaljah na drvenimi, visokimi stupovi odebela bakrena žica. Ovoj se žici strojem i posredovanjem njekih kiselinah podiele munjevne (električne) iskre, koje za jedno oka trenutje (za jednu sekundu) prolete žicom 40.000 miljah, i na drugom kraju žice odsievaju se kao munja. To je brzojav.

---

18. Djelotvornost prirode.

Kadgod pogledam iz moje školske sobe kroz prozor napolje, vidim same školske i crkvene zidove. Na jednomu nižjemu od drugih ovih zidovah raste i cvjeta svako ljeto raznovrstna trava: vlasulja, preslićica, bokvica, stoklaska, gorčak itd. Kadgod pogledam istu zakržljanu travicu neimajuću dovoljno

Digitized by Google

zemlje za svoje korenčiće, zadahne me taj pogled njekim čudnim čuvstvom, gane mi se srdce kao kad pogledam ubogu sirotu u oskudici, i pomislim u sebi: Eto mi liepa dokaza, kako je bezkrajno prilježna, pomnjiva, revna, djelotvorna priroda, svuda, gdjegod samo ikako može razprostira ona živine i biline, travke i stabarke, gljive i lišaje, mav i plišanj, crvke i mravke, bubice i nevide; djeljuje kao sjena božje slike, kao što djeluje Bog svuda i vazda. Izmedju Boga i prirode nalazi se bolji čovjek. — Kadra je i umije često domaćica u kojoj ubogoj koljebi radeći brezodmorno i nepočivajući malenkosti, stvari za oko neznatne i o kojimi bi rekao čovjek, da se nemogu za ništo upotrebiti, umije ih, rekoh, takva domaćica poslena, vriedna i radena prekrasno upotrebiti na korist svoje obitelji. Ta često se namjerimo, naidjemo više putah na plemenitu (blagorodnu) osobu, na mužku ili žensku glavu, koja si je odabrala vriednu svrhu, dostojan cilj, pak se trsi, posluje, radi, djeluje, tvori, trudi se, da izkupi svaku uru, svaki čas života svoga upotrebljava koristno, kao trudoljubiv zemljodjelac što nastoji, da mu nijedna brazda na njivi neostaje parložna i prazna. Na takovimi ljudmi pokazuje se jasno prava božja slika, njihova nebeskog Otca, i slika prirode, njihove majke.

Digitized by Google

19. Pobožnost u šumi.

Ništa u meni nemože pobuditi toliku pobožnost, kao kad se sam samcat šetjem po šumi, i nigdje se u meni tako neposestre milina i slast prirode i pobožnosti kao onde, u zabitnom, tihom lugu. Kad poldnevnog sunca žar i sjaj probije kroz šumsko zelenilo, i svako drvo, svako stablo postane svietjnjak i svaki listak na drvetu svietjica, kako je tad sve zeleno, sve sjajno, sve toplo, sve vonja! Gdje li je na ovom svietu gradjevina toli krasna, kao što je svod granah na visokimi stabli, a nad granami žarko sunce i ljetno vedro nebo!

Gdje su rezidbe i graditeljke šare, kao što su listnate hvoje šumskih stabalah, kad se nišu ugodno i titrajuć prilaze sa svietlosti na sjenku, s' ove na svietlost! Gdje je tamjan i miris káda, kao što je miris vonjajući iz grmja, sa cvietnih poljanah i livadah! Gdje je glasba *), kakvo je tiho duvanje i pršenje šaptajućeg ljetnog, blagog povjetarca po mreži od miliunah listnatih hvojicah, i kao što je romon i šuškanje gorske struge i bistra potočića, oko koga raste cvietje, a pjevaju ptice pjevačice!

U takovom hramu stojeći počuti čovjek duboko u srdcu svomu, kako je ubog i griešan, daleko nevriedniji od posljednjeg suva listka, štono ga vje-

*) Musik.

tar baca na zemlju s' drveta. Listak onaj, što opada s' drveta nije opao po svojoj volji, nego ga je taknuo prst božji i oborio; ali koliko i koliko putah opadne čovjek od Boga srušen burom svojih strastih, opadne po svojoj volji po griehu od Boga. — Ipak u šumi, u tom veličanstvenom hramu majke prirode pobožna duša skrušivši se i izmolivši „*Gospodine pomiluj!*“ uznese se i zapjeva „*Slava Bogu na visini!*“ i akoprem je nedostojna i nevriedna, rada je navieštjivati slavu Gospodnju, i veselit se nad slavom, veličinom i krasotom božjom, kao mala mušica što lepetje i raduje se na prasunja ljepoti.

---

20. Drvo.

U šumami po našoj domovini nalazi se raznog drvetja; hrastjah, cerićah, bukvićah, grabovah, klenovah, briestovah, javorovah, topolah, lipah, vezovah, drenovah, jagnjedovah, jovah, bagrenah, vrbah, borovah, jelah, čamićah, smrekah ili fenjikah, jablanah i drugih. Gledajući drvo pada mi na um, što o njemu piše Alban Stolz u svojoj knjigi „Spanisches“ kad veli, da leži u prirodi drveta otajstveno odnošenje naprama čovjeka, osobito naprama čovjeka, kako ga svatja krstjanstvo. Već se, veli, čuditi moramo prilikovanoj (simboličkoj) sposobnosti, koja se, dobro prispodobivši čovjeka sa drve-

Digitized by Google

tom glede na postanak i bistvo drveta nalazi; ali i to čini se, da dublje nješto znači, što je cieli čovječanski život od početka do konca kanoti prikopčan za drvo i obgradjen ovim. Kakogod što zemlja žitnim klasjem i vinovom lozom kanoti pruža čovjeku svoje majčine grudi, tako je drvo naručaj, u kom zemlja mati noša čovjeka. Čim se rodi čovjek, položi se obično u kolievku (zibku), a kad umre u mrtvački sanduk. Kad legne čovjek boraviti sanak, legne u postelj, koja je obično napravljena iz drveta kao i kolievka i škrinja. Krov kućni, (ili bar gradja na kući), pod kojim živi čovjek, pód sobni (patos), po kom hodi, stolica na kojoj sjedi, astal (stol) s' koga blaguje, kola i brod, na čemu se vozi, vatra, brez koje bi čovjek bio gol, nago na pustoj, divjačnoj zemlji; sve to dolazi od drveta.

Drvo, svibajuć se, pupajući, cvjetajući i listajući veseli nas u proljetje; razgaljuje nas sjenkom svojom ljeti pri žegi sunca i zaparnoj toplini; hrani nas ili živine svojim plodom u jesen; a grije nas u zimi. Drvo je skupocjeni dar božji za nas. Korenje drži stablo (drvo) u zemlji, korenjice, žilje upija vlagu, svoju hranu iz zemlje, stablo drži otroke, grane i grančice, hvoje i hvojice na sebi, koje su ukrašene i nakitjene cvietom, listjem i plodom, i svako drvo ima svoju krošnju, te je liepo i milo viditi snažno i zdravo drvo, kad se izlista, ili okiti cvie-

Digitized by Google

tom ili plodom pokazujuć se tako u podpunoj svojoj snagi silan dokaz božje dobrote i milosti.

---

21. Dolazak jeseni.

Promjena godišnjih dobah brez dvojbe je poetično pojavljenje, koje se kòsa svačijeg srdca. Šta može biti ljepše od gizdavog proletja u našoj domovini, kadno probudi jarko proljetno sunašce izvor vode, te ključati i šumiti počmu oproštene zimskih ledenih sponah, probudi cvietje iz kličicah i pupovah, kad zablišta sjajno zelenilo po polju i šumi i nad još pospanom zemljom kad zapjeva Ševa svoju milu pjesmicu. Koje srdce neprolitaju blažene rajske slutnje? I ne samo nanovo probudjujući se život krasnog i uresnog proletja, ili podpuno razvivši se život ozbiljna, muževna ljeta, nego i jesenji, propast javljajući život duboko nam zasieca u srdce i kosa se najnutarnijeg našeg ćutjenja. U jesen žarko sunce izljeva poslednju svoju sjajnost i jarkost, dočim nevidima ruka božja već piše po prirode knjizi „*konac*, *kraj*, *skončanje*“ i svakako pokazuje se jesen i glede na vonj i krasotu kao predposljednja godišnja doba. Nu ako i nije ljepša od svojih predšastnicah sestarah, to je ona svakako ona doba, koja nam dublje zasieca u srdce. Svakako znači jesen nješto ozbiljna, i zato pruža nam toli svojstvenu

Digitized by Google

dražest pozivajnć nas, da idemo tragom znakovah, po kojimi se ona nami najavljuje.

Jesen dalazi polagačko, tihano. Tek ju onda spazimo, kad već baci tmastije sjene bojah: žute, crvene, modre i plavušaste po godišnjoj sliki. Mjeseca Srpnja žanje se u polju žito i sadjeva u krstačje. Najprie pojedince tu tamo, ovde onde; ali čim vidimo u poljn krstačje, već počutimo u sebi, kano da nješto šapota tihano: „*Ode ljeto, nestaje ga!*“ Jerbo viditi zrelo klasje znači svakako ozbiljno venutje u prirodi, i zlatno klasje u polju kano da nam veli: *Eto kako brzo prolazi ljetno vrieme!*“ Domalo oživi posvuda polje, šušteći pada snoplje, podiže se krstačje na stotine; utrven je već mirni, skromni poljski pút, po kom rastiaše bujna trava, u kojoj prepelica pućpurikaše, okati Gorčak cvjetaše izmiešan divjim makom, a klasje ga žitno kao platno gradsko s' desna i s' lieva obkolivaše i nad njim se nagibaše kao vrba nad potokom. Još koj danak — i ogoljeno, ćelavo strnište*) prostirat će se poljanom, gdje odprije zastiraše njivu najprije ćilim zelena usieva, a po tom ukrašavaše zlatno klasje žitno. Eto već se počima javljati jesen, koja se toli silno kosa ljudskog srdca. Dovršila već opet priroda svoje veliko djelo, kojeg plodom hrani i čovjeka i crvka i mravka; i sad eto već slaže se u sebe, utrudjena

*) Stoppelfeld.

velikim poslom blagosivajuć smieši se i prozaička tišina razprostire se po zemlji. I gore u zraku izpod nebeskog svoda nastaje tišina. Umučale su vesele ptice. Kukavica i Slavulj prave su ptice letnje, i već su odišle od nas. Sprema se već i dugonoga roda za njima, skoro će se čuti i krika putujućih Žeravah po zračnih prostorih.

Eno jim u pruženoj dvokrakoj povorki *) poredana jata! Plove visoko po zračnih prostorih, po kojimi krese se često ognjevite munje u vrieme ljetne žestine, putuju po magli i noćnoj tmini; ali kroz noćnu tminu, kroz magluštine i oblačine vidi njihov sluteći pogled onkraj morja zemlju užitka. Tko već nije pratio čeznećimi misli polazeće ptice selice, u kojoj duši nije već probudio njihov glas dublji odziv! To su jesenska putujuća jata pticah, glas je to jeseni, kao glas javljajući se sa drugog svieta, i srdce je ljudsko istovjetno kao Žerav, i ljudskomu srdcu poznata je zemlja, gdje ga čeka cvietno proletje boljeg života.

Istina još je tu Ševa, ali sjedi u razoru na njivi kao niema, nepjeva; izmedju strnja na strnjaku sunča se Jarebica šarenim svojim perjem i obzira se svuda naokolo, kao da traži skromna zaklona. Samo jato Čvorakah kriči, pišti i tumara po ogoljenimi livadami i mlakami, a Lastavice vježbaju se u le-

*) Zug.

Digitized by Google

tenju leteći gore dole po krovovih; nego i one već odlaze i redje čuje se njihovo priželjkovanje. Kad već i Laste odu od nas, onda znamo da nastaje prava jesen, i tad mjesto pticah i leptirah leti zrakom paučina i često papirna aždaja, kao glup neotesan leventa, ili kakva nakaz morska, jesenski bušar. Mladež pravi papirnu aždaju i puštja ju letiti zrakom te se ruga i podsmijava jeseni. —

Medjutim još se zeleni u polju staza i medja. Još se vidi po njimi trava Poputnica; cvjeta i ružičasta Bodlja, ljekoviti Trputac, po gdjekoj divji mak ili po gondže Kozlaca, dočim u vrtlu veselo cvjetaju Gjurgjini, Turčinci, Okani, Zviezdani, Puznjaci, kao da se neplaše jeseni. Gdje iz djetelinske druge ili treće otave viri po gdjekoja racvjetana glavica, tumara oko nje po koja pčelica; niše se i ljulja na stabarki Okanac, i Zrikavac još jače nego prie zrika. Niti po pustom, praznom strništu nije sve izumrlo, još se giba i komiega po gdjekoj živ stvorak. Siroma zec traži sigurnu ležaju; poljski miš skakuta tamo amo, i gdjekoja zemna žaba bulji izšikle oči i skakutje prosto i slobodno, jerbo niti mišu niti žabi negrozi se pogibel od rode; pustolov, nestašnjak Vrabac čiliće i prpoši se. Živi stvorovi nalaze još svuda dosta hranice. Sve je sjajno, sve se svetli na sunašcu. Srebrene paučine lete po uzduhu, i teče kao med, i mlieko blaga toplina okolo stabalah, travkih i kamenčakah. Pasu mirno stada

Digitized by Google

ovacah i govedah. Glede cvjetane sad je kao i glede pjesničkih proizvodah: Proljetno cvietje miriše, a jesensko samo se blišta i cakli bojom. Jesen je Fata Morgana proletja, i jesensko najljepše cvietje pokazuje konac i svrhu, te nam je valjda upravo zato tako i milo. Jesen je vrieme ploda, a ne cvjetanja.

I ljeto je privelo mnoge plodove k' zrelosti; ali to biahu brzo prolazeći darovi, koji se nedadu ostavljati, nego ih moradosmo brzo uživati: Jagode, trešnje, višnje, ranke kruške, dinje, lubenice itd. Plemenitiji, postojaniji plod donosi jesen. U plodove svoje polaže jesen sve ljepote bojah, sve slasti kusa i mirisa ugodnosti. Evo zlatna kruška i smiešeća se lica jabuka, šliva popala plavetnim injem, i sladka i tečna voćka, breska odjevena toplijom, dlakavom odjetjom. Po dolinami leže na njivi o jakimi lozami trbušaste bundeve: Brezkorke, Raćanke, Tvrdokorke, Dublekdinje, po brdinami viju se vinove loze. Tko bi mogo opisati dovoljno plod vinove loze, grozdje! Svaka bobica kapčica (kapljica), a bobica stoji uz bobicu na grozdu. Kroz mirisnu koprenicu prozire se i gleda duboko unutri u rujni, zlatni oganj, i sluti se, da je u grozdju jarost, snaga proizvedena silom i snagom žarka sunca i silom topla, plodna zemljišta. Plod je grozdja rujno vince, koje rumeni lice i veseli srdce čovjeku. Pogledajmo grmje. Na trnu vise kukinje, po zemlji širi se crni ogrozd, na Liski lješnjaci, na Šipku šipci, na Zovi zovina, na

abdi abdovina, tu bobice udikove, tamo piskalove, kalinove, glogove itd.

Gledajuć drvetje u šumi još najmanje opažava se jesen. Sve je još zeleno, sve puno, kitnjasto. Nišu se mirno i tiho visoke krošnje. Dole izpod drvetja u mavu, izmedju kapicah od žira izmedju orasah i kestenah cvjetaju zvončići žutih Lepušakah. Blišta se u vrtlu zaručnički cvietak, veseli Ružmarin, a po travi sunča se hitri gušter. Kako je drago, milo i ugodno sve to gledati! Ali ipak zadiše nas kroz svu ovu krasnu i veličajnu ljepotu i punoću zadah turobnosti. Zaspala pustoš, neveže više vesela sveza ptičjih pjesmicah vjenčiće listja po drvetju i granju; samo Žuna kljuca po otrokami i stăblima, samo još Sinica i Crvenka cvrče kao da plaču za ljetnom dobom. Već se eno niše na ljetnomu končiću uvenut listak Breze. Ona biaše prva, koja pokaza proljetje u šumi i nju prvu počima jesen kračati. Još malo, pak će ciela prirode obumrti, ciela će šuma požutiti i pocrveniti i najposlje sve opasti listje!

Ali još su ljetni danci! Slavi i praznuje nebo praznik priobraženja. Zaisto nad nijednom drugom dobom godine nerazljeva se tolika magička svjetlost, kao nad početkom jeseni. U proletje još se konoba i bori vrieme sa zimnimi magluštinami, u ljetu sve se blišta u zaparnoj žegi; ali u jesen sve je inače, i ista koprena jeseni svietla je i sjajna. —

Digitized by Google

Gledajući to, sluti čovjek, štono mistici pjevahu o onom nebu, štono se stere nad oblacih, kojeg neba bistrina i jasnost doseže do one nestvorene svjetlosti, koja je isti Bog. Koja i kolika blagost i nježnost, milina i slast odiše u tom čistom uzduhu! Koji i koliki neizmjerni otvora se prostor prid nami! Svaka uvenuta slamka i travka u polju i na livadi vidi se; u zraku, vidi se kako se sigra mila sjenka okolo zaostavših klasićah i travčicah! Svaki uvenuti listak pozlatjen je, svaki kamenčak sja se kao živ. K' ovom mekom razplivu svjetlosti skladaju se slike i boje raztapajućih se oblakah. Često leže kao da borave sanak oblaci u dugačkimi gomilami na obzorju, ili utkavaju i upletju bliede, zlatom obrubljene vehe (koprenice), kojimi zastiraju nebo. Mečta *) se sigra gradeći kule sunčane i stere ravnice, po kojimi vlada čarobna tišina i rajski mir. Po kadšto proplovi izpod nebeskog svoda pojedini, usamljen oblačak, oklevajući postaje, kano da nezna, kuda bi, kamo li plovio; drugi oblaci ponamjestaju se kao kreljuti okolo sunca, te ga kano nose k' pokojnomu zapadu, porano. Tko nenalazi gledajući zapad sunca u jesen, da tužno mre priroda? Nije viditi u jesen zapad sunca kao ponosnu smrt, kojom mre ljetni danak. Ljetom strovaljuje se sunce u mladjanoj svojoj krasoti kao nepobjedjen kralj biela danka dole

*) Mečta — Fantasie.

za gore na lomaču, iz koje žarki plamen suklja gore k' nebu pod oblake i svietli se i odsieva čak do divne slave i svjetlosti novog danka. U jesen pako ugasne sunašce na zapadu tiho polagano. Zastre si lice plaštem oblakah i potone za gore, — njekoliko tinjajućih prugah pokaže se — i biel šiljak svjetlosti, pak nastane tavna noć. Na iztoku podigne se turobno crvena, velika, čudnovata slika iz povojah magluštine, bliedi mjesec.

Tako dolazi jesen. Leži sanano čermutje prostrto po svietu. Nepregledni prostor zraka nad nami, cieli naš vidokrug vidi se tih, i povlači nam srdce i um u neizmjernost. Sva nam čuvstva odriešena, nepriečí nas daljina nikakva. Na milje daleko siže pogled do bregovah plavetno sivajućih, i pratit možemo okom na ure hoda sijajući se tečaj potoka i brodovnih jadrilah. Niti za uši negubi se nijedan glasak, nije bo oglunio zrak. Praznimi ravnicami škripi voz pun žita ili siena, ili hrane, ori se glas beračah kukuruza i grozdja, iz udaljenih stanovah čuje se lajanje pasah i klopot stupakah i trlicah, na kojimi tuče se i tare lan, a po zemlji plazi crvak, gamzi mravak. —

Sve hitrije i žurnije primiče se konac, znakovi jeseni sve bivaju razgovetniji. Domalo naoblači se nebo i po ciele dane nesnima s' lica turobnu koprenu; naliči nebo mokrom oku, iz kog pri svakom pogledu kane suza. Čim duhne vjetar, već se

niše, i koleba listak po listak, i opada sa drvetja; probije li zraka sunča na koj čas kroz tmastu maglu, to samo jasnije pokaže prolazak ljetne ljepote. Nad šumom i poljanom nose se tanane koprene magle zaudarajuće mrazom i zimom, iz čega poznajemo, da priroda gnjili i trune. Sve se skočaje, ili se sprema za zimski sanak. Stada ostavljaju pašu, zaostavši plodovi spremaju se u trapove i rovove, i tad već neostaje drugo na polju do osušene loze, kojim turobnim niše vjetar, i ogoljen lúg. Sjever duše s' sniežnog brda, nastaje zima.

---

22. Priroda u obće.

Liepa je priroda, preliepa u najmanjem svome uresu i nakitu! Onaj se čovjek lišava najčistijih veseljah, koji prolazi nemarno mimo prirodnih uzoritostih, krasotah, ljepotah i milinah, onaj, kog je pokvarena ćud razuzdanimi strastmi i krivimi, faličnimi radostmi otrovano srdce, koji je nesposoban za čisto, plemenito veselje, kao što pijanac nemari za najčistiju, najbistriju i najbolju izvorvodu, nego traži vina i žganice, rakije, ruma, araka i ovim spodobnih jakih pitjah. Blažen i srećan onaj čovjek, koga duša nije pomutjena i zanešena gadnim, kaljavim mišljenjem, koga sviest neukorava, te zato kadar je osetjati svaki utisak prirode u dušu svoju; gdje se

drugim gadi prolazeć, onde se smieši na njega mnogostručno veselje; za njega je liepa, krasna, uresna i vesela priroda u svakoj dobi godine: Proletje sa novim svojim životom, sa nanovo probudjenom, kao iz groba zimnog mrtvila uskrsnutom djelotvornostju, sa svojimi pupovi i klicami, sa svojim cvietom i cvietjem; ljeto i jesen sa svojimi plodovi, ista ljuta zima sa svojimi mećavami, burami i nepogodami vremena uzveseljava sbožna putnika; sva mu čuvstva nalaze uviek neizcrpive izvore veseljah: sad u pobožnomu promatranju okitjenog zviezdami nebeskog svoda, sad slušajući kako struge i potočići žubore i šúme, romone i pljuskaju pored stazah, kojimi prolazi, u svakoj sjenki, gdje se hladi, odmara i opočiva; blaga i nježna uzhitjenja izviru mu iz svake česme, vonjaju mu ugodnim mirisom iz svakog cvietka, oglašavaju mu se iz svakog grma; negadi mu se na nijedno novo veselje, koje mu ponudjaju i pružaju prirodne ljepote u brezkrajnoj mnogostručnosti. I u najmanjemu uresu liepo je i mnogostručno uredjena priroda, kao što je i kućanstvo njezino shodno, udesno i mudro uredjeno, svaki stvor, svaki predmet smjera k'najboljoj svrhi, i liepi su i dobri svi stvorovi i predmeti u svojih odnošenjih. Srećan, o presrećan! tko počivajuć u krilu sladke majke prirode crpi iz neizcrpivog njezina izvora nevina uzveseljenja; vedra mu je i vesela ćud, kao svibanski veseo danak; blago, nježno, čisto, drago

Digitized by Google

i milo svako njegovo ćutjenje i osetjanje kao povjetarce razkadjeno mirisom cvieta i cvietja, što ga okružava u proletje.

---

23. Vodopad.

Vidio sam na maloj gorskoj strugi, na gorskomu potočiću nedaleke od sriemskih Karlovacah mali vodopad; ali sravnivši taj vodopadić sa onimi vodopadi, o kojimi sam čitao, tako mi se čini kao nevid prama slona, kao mavak prama šume stoljetna drvetja, kao krtičina prama visoke planine, kao stružica prama silne rieke. Taj vodopadić biaše prie njekoliko godinah znatniji i ljepši, ali bujica voda razvali ga, i doćim se prie na stopu široko, dva fata (12 stopah) stubočke, strmo sljevaše voda šumeći i prskajući, sad po razvalinami voda nepada ni dvie punne stope u prolom. Njeki dan ovog minulog ljeta šetajući se opet prodjem mimo vodopadića i sjedavši u sjenku njekog drveta stanem ga gledati, pak izvadivši iz džepa knjgu „*Spanisches*“ spomenuvši se, da sam u istoj knjigi već čitao nješto o vodopadu, isto mjesto potražim, i nadjem, kako Alban Stolz opisuje „vodopad. „Idjoh, veli, samotan od Hochenschvangau k' „Reute u Tirolskoj, ništa neimado okolo sebe do viso„kih, pećinastih planinah, za koje biaše zašlo sunce. „Šiljaste glavice (vrhunci) crvenkasto mrkih pećinah

Digitized by Google

„sršiahu gore k' plavetnomu nebeskomu svodu obrub-
„ljivajući vedro nebo svojimi nakostrušenimi šiljci —
„kao kremen stojeći naprama ocila. Drugi dan popeh se
„gore na planinu obrastlu šumom do jezera Plane.
„Najprie dodjoh k' silnomu vodopadu, daleko sil-
„nijemu od onoga kod Schafhausen (na Rajni).

„Cieli vodopad izgledaše kao nabajan toranj,
„sagradjen iz čista srebra i žarkih sunčanih trako-
„kovah (zrakah) sa brezbrojno mnogimi, finimi stup-
„čići — plavetnimi, crvenkastimi i bielimi. Razpr-
„šena u maglu od silnog pada jedna strana vode
„podiže se kao dim kakva ogromna požara gore, i
„dočim sunce proizvodjavaše u tom spletu od mili-
„unah bisernih kapljicah neopisimo nježnju sigru i
„tančac dúginih bojah, hukaše i grmljaše pad iz du-
„bljine jaza i ponora, kano da se strovaljuju i ruše
„od temelja pećinaste planine. — Sad dodjoh k'
„divnomu, ozbiljnomu jezeru Plan. Čudna, zatrav-
„ljujuća samoća i prostoća prirode okružavaše me.
„Zelena stiena planine i tmasto zelena dubljina vode,
„nad ovim razapet šator plavetni vedra neba, dol
„se blieštaše brezkrajno sjajna svietlost odsievajuća
„se u talasih, koje Iztočnjak (vjetar) zakovrčavaše
„i rudiaše po jezeru. — Čujaše se zujanje po šumi,
„žamor po jezeru, na drvetu vrhu mene cvrljugaše
„ptičica, a do mojih nogah medju kamenjem zrikaše
„i škripotaše zrikavac. Uzvišeno i veličajno stajahu
„u jutarnjoj sjenki s' onu stranu vode visoke ka-

Digitized by Google

„menite gore odjevene crnogoricom, držeći u svomu „mramornom krilu jezero, kano da se jedna gora „drugoj diviše, kano da pećine gledahu dole u du- „boko oko jezera, a jezero opet gore k' zviezdami „stojećimi daleko nad visokimi pećinami. Najveće „ljepote, što se samo mogu viditi na svietu u pri- „rodi, sbivahu se i prolazahu onde u samoći; ja „biah jedini čovjek, koji to gledaše. Pun blažene ra- „dosti, blaženog veselja svratjah očima sad na ve- „like, sad na male predmete, sad gledah jezero, sad „planinu, sad cviet, sad leptira, sad baca opet po- „gled s' malog na veliko, na šumsku dolinu, na gro- „made stienah, na pećine, na strmence, na planine, „k' Bogu.

„Više urah hodah sam samcat onuda po onoj svetoj prirodi, nad kojom se razprostiraše suncem „žarkim osvetljeno nebo, hodah kao s' litijom (pro- „cesionom), moljah se Bogu, da mi duša u onoj „samoći, u onom veselju pronikne ljubavju s'pram „Boga, i da se duboko ukoreni ista ljubav u momu „srdcu.

---

24. Bara i rit sa svojimi žitelji.

Bara i rit u zabitnomu su šumskom, divjačnom predjelu. Onde je puno gliba, treseta, sve obrastlo trskom, šašem, sitom, travami tresetnjačom, indjiro-

Digitized by Google

tom, ševarom, rogozom, lopočem i šibjem i šikarjem Ivovim, Rakitovim i Vrbovim, vrpčasta Žabokrečina — trava — i Oraškovina — bilina vodena — spleli se po kalnoj, mutnoj, smrdljivoj vodi, punoj žabah, žabacah, kučicah, mrmoljakah, vodenih paukah, pužićah, školjkah, ribicah: Pljucavicah, Grgečićah, Bandarčićah, Kesegicah, Bjelicah, Karasčićah, Linjačićah, Štukarčićah i pogdješto Šarančićah, a nevidah i brez broja. Nad barom rojevi Muvah, Mušicah, Komarah, Zlatarah, Stršenah, Osah, Obadah i drugih zglavkarah. Po bari letaju i kriče razne ritske ptice: Čaplje, Liske, Polojke, Sabljarke, Ugare, Čigre, Ronci, Vivke, Patke, Ražalji, Rode, Gnjurci, Gemi, Galebi, Guske i druge ptice štuljače i plovice, od kojih svaka po svomu osobitomu načinu živi, hrani se, leti, oglašuje se, pari i gnjezdi se, jaja nosi i leže i mladiće svoje hrani. Jedne ovih pticah hrane se ribom, vodenimi zglavkari i pužići, druge vodenimi bilinami, žabami, gujami, pijavicami, i tako dalje.

Mnoge su ritske ptice liepa, gizdava perja, koje se uzima za nakit, druge hasne svojim mesom i jajima, sve brez razlike od njeke su koristi, dočim sve utamanjivaju gad i glotu, i svaka pojedina mrtva ili živa stvar dokaz su nam božjeg svemogućstva, njegove mudrosti, milosti i dobrote. Kako bi tužno i žalostno izgledale zabitne bare i ritine, kad bi po njimi lego se i umnožavao samo svakojaki

Digitized by Google

gàd i rastle samo svakojake travurine, a nebi se po njimi nalazilo pticah, koje tamane gàd i pusto- šne one predjele oživljavaju i ukrašavaju ih. Lie- po je viditi ploveće vodom jato patakah; kra- sno vidit, kad u povećemu broju šetaju se po bari Rode i Čaplje vrebajući i vatajući ribé i žabe; milo je viditi ploveće jato gusakah, a još dražje i milije jato labudovah, kad gizdavo plove po barskom či- stanku ili po jezeru, Svagdje je, na svakom i naj- zabitnijem mjestu naći i viditi stvorovah brez broja, koji navjestjuju slavu Gospodnju i srdce nam pod- tiču na ljubav Njegovu.

25. Ptice pjevačice.

Kršne gore i planine, dražestne dubrave, plodne poljane, cvjetne livade, zelene šume, sjenasti gajevi, guste šikare i medje, dolci i grmci, vrtlovi i voć- njaci, gdjegod samo ima drvetja, grmja i šikarja, stanak je pticah pjevačicah.

U prozorje čim zarudi božji danak, i žarit se i zlatiti počmu vrhunci planinah i vršike drvetjah zlatnimi zrakami žarkog sunca, probude se pjevačice ptice, stresu, maknuvši kreljuticami, sa perjica svoga pavše noću po njemu inje biserne rosice i taki počmu pjevati.

Digitized by Google

Žuna i Djetelj kljucaju po drvetju kljunom, kao da bude oda sna ostale ptičice. Drozd zviždi, Bravenjak šaka, Kos daka i pjevajuć potreptava krilimi, a maše repom gore i dole, Muvar zvižduće, Govedarka ciće, Pliska fićuka, Trepteljka sa vrh drveta sićušno pjevuši, milo i veselo; Samoćnjak zujaka i cička, Slavulj pjeva mile, krasne, liepe, umilne, čarobne, sladke svoje pjesni sad tihim glaskom, sad nizko, sad visoko i gromko zvoneći i priželjkujući, sad trubi, sad jèca, sad zvòni, sad zviždi i jekta, te glasom savija i uzvija, da ga je milina i naslada slušati; Podvoljka plava pjevuši, Crvenovoljka veselo i krasno pjevà, kao da se nadpjeva sa Slavuljem; Crvenrepka kao da se utječe sa prvašnjom pojeći; Pogrmuša pjeva orećim se glaskom, Medjarica pjeva tihačko, ali milo i ugodno, kao da bulazni nadpjevati Slavka; Trnjačica žubori i žužori milo; Ritski Drozd kejuka, keruka, karaka i kieta i pjeva kako zna, a tako i Trstenjarka, samo slabijim glasom; Strižic citaka slabačkim glaskom; Carić cebka se, diže rep, ovrljuga; Ševa poljka trepteći u zraku milo pjeva; Ševa šumska pjeva liepo, milo i ugodno treptеći u zraku i sjedeći na drvetu; Vrabac cipoka, i njemu se hoće pjevati, te žamori u družtvu svojih nestašnih drugovah; Konopljarka liepo pjeva; Zeba pjevuši, kao kad romoni izvorvoda i štogod više pjeva, tim glasnije i jače zvoni joj ugodno grlce. Cizak cizuka drago i milo; Zimka tiho i prijatno;

Digitized by Google

Sinica pinka, Vuga fućka i cvrguta, a sve skupa, ili njih po više nablizu čuti pjevati u prozorje ili prid večer, to je milina i slast, koja se dade osetjati i uživati, ali ne opisati. Kad još pomislimo, da, dočim pjevačice ove poje, i ostale ptice oglašuju se: Orao klokotje, Lasta cvrljuga, Grlica guče, Svraka kreketje, Kreštelјica kreči, Vrana gaktje, Gavram hropotje, Čavka čaka, Kukavica kuka, Golub(grlaš) pliluče i siluče, Čvorak pišti, Roda klepetje. Po travi opet Zglavkari, zasjeke, kornjaši i bube zuje, zrikaju, šture, bumbaraju, cikaju, šuškaju, cipokaju, švrče, pište: Stršen drombulja, Osa (zolja) zujeca i zoljeca, Pčela zuji, Muva bronji, Mušica zúka, Zrikavac zrika, Bumbar bumbara, Cvrčak cvrče, Kornjaš šturi; listje na drvetju i grmju šušti, dočim povjetarce njime tiho niše. Kad stojeći u polju, u prostoj prirodi čovjek sve to vidi i čuje, mora se čuditi, kako je velika i silna, brezkrajna moć i snaga božja, koja nam se pokazuje i očituje u majki prirodi. Kad čujemo toliko raznih glasovah i vidimo toliko različnih živih stvorovah, nečini li nam se, kano da svi ovi stvorovi, svaki na svoj osobiti način slaveći svoga Stvoritelja slažu skladno pjevanje, veliki spjev, štono ga priroda daje svaki dan u slavu božju?! Pak da čovjek nezapjeva: Alleluja, Alleluja! Slava Teb'je Bože!

Digitized by Google

26. Večer na kršnoj Fruškojgori.

Sve je tišje i mirnije u dolini izmedju kršnih bregovah okolo koljebah i stanovah, a po šumi sve umuknulo i sve gluvje, izgubio se i posljednji glasak ptičjeg pjevanja, razneo ga vjetar po granju. Kao kad dobar i vjeran drúg i prijatelj šaptje nam rieči ljubezne, sladke, utješiteljne, iz kojih poznamo se srdačno udioničtvo, tako eno šaputje tihano oko liticaste stiene kamenita briega povjetarce. Sve više i više zaogrtje se gora u zagasito sivo tmastu magluštinu, a nestalo sunca, tek se malko vidi trag mjesta, na komu je zaišlo za gore, kao kad se na dalekom obzorju metju munje. Tavna noć kao da sjenku svoju, tmastu svoju i mrku koprenu izvlači iz prolomah, špiljah i jazah, da zastre njome lice zemlje, i dočim to biva užižu ljudi svietje po stanovih, a u uzvišenimi dušami svitaju jasne, svjetle, bistre, čiste misli.

Dan je uzan (uzak) i u njemu mnogog brata tište trudni poslovi i velike brige, noć je mirna i velika, i tek ona polaže nas spokojno svietu u krilo.

Danak bieli razsvietljuje sjenicu, zemlju ovu, dolinu stanakah, gdje njeko vrieme putnik čovjek pribiva, noć prolazi kao i vjera kroz brezkonačne prostore vjekovitosti. —

Digitized by Google

27. Talasi.

Vozio sam se Dunavom na brodu. Bio je liep dan. Žarko sunce sjaše i ugrivaše prirodu. Plavetne dunavske talase obsievahu sunčani traci, i kad ih gledah, činjaše mi se, kano da iz talasah smieši se na mene liepo, milo i drago lice. Talas grljaše i ljubljaše, celivaše svoga druga, a njega drugi i množtvo talasah i talasakah valjajućih, talasajućih se opominje čovjeka, kako je sva ljepota u našem životu prilična talasu, koji se za časak podigne nad vodom i zasja na suncu i plavetno bielasne se, pak brzo opet potone u tmastu dubljinu i tako u množini vode potone i izgubi se. Tako i naša ljepota: traje desetak dvadeset godinah, blišta se na sunašcu mladosti i snage, pak onda nestane je! Ali čovjek ima u sebi i drugu ljepotu, s' kojom se stvar ima inače. Sve u čovjeku osniva se na vjekovitom temelju, na kome se iste prolazeće stvari zauviek dadu učvrstiti. Ako po izrečbi Gospodnjoj isto bogatstvo promjeniti se dade u nebeski miraz, u nebesko blago, to mora još laglje biti, da se tjelesna ljepota dade u vječnu promjeniti, buduć ljepota bistveno skopčana s' čovjekom. Tjelesna ljepota ipak je najposlje samo prilika duševne, moralne ljepote; nu ne tako, kano da je duša čovječanska onakve slike, kakvo je tielo, nego da bi mogla i imala odgovarati toj ljepoti. Čovjek je kadar religioznimi i moralnimi po-

Digitized by Google

slovi u sebi tjelesnu ljepotu prineti na svoju dušu, kao što kipotvorac sa kalupa načinjena iz sadre prinese sliku na mramor, i tako je kadar učinit ju vjekovitom. Ista tjelesna ljepota učvrsti se i oplemeni, štogod više čovjek kao vještak naobražava svoj duh. Pravo naobražen, oplemenjen duh blišta se i sja kao žarko sunce u istoj najvećoj starosti s' lica i pogleda. Na svaki način pako prestati će pri uzkrsnutju pùti nesklad izmedju duše i tiela, i kakogod što se krepost (dobrodjetelj) i blaženstvo sjedine i sjedinjeni ostaju, tako i duša priobrazit će tielo tako, da će ono postati pravo, čisto očitovanje duše.

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

PUČKE SIGRE SLAVONSKE.

Digitized by Google

Digitized by Google

PUČKE SIGRE SLAVONSKE *).

1. Prstenak.

Posadili su se sigrači i sigračice jedno do drugoga sklopivši ruke. Uzme jedno od njih prsten, te ga nosi u sklopitimi rukami od jedne do druge osobe dajući prsten prividno svakoj redom, dok ga jednoj spusti u ruke. Prošavši tako sve osobe pozove dvoje izmedju sigračah, koji stoje na strani, i od kojih jedno pridstavlja Dobarce (Dobrišu), a drugo Zalce (Zlišu), neka pogadjaju, kod koga je prsten. Dobarce pogadja najprije do tri pút. Ako pogodi, odvede dotičnu osobu u raj, — na odlučeno prije sigre mjesto —; ako li nepogodi, onda Zalce pogadja samo dvapút. Ako pogodi, vodi osobu u aps; ako li nepogodi, onda uzme sudac prsten, iznova dieli ga na isti način. Ovo pogadjanje ponavlja se tako dugo, dok sve osobe dospiju u raj ili,

*) Naš slavonski puk imade razne svoje sigre, od kojih ću sljedeće u slikicami predstaviti i na kratko opisati. 1. Prstenak, 2. Žmirak, 3. Kličenje i Kotačenje; 4. Lopta, 5. Pčela, 6. Titranje, 7 Kockanje, 8. Klipići, ili car i kapral, 9. Priskakivanje, 10. Bacanje ili uhitjivanje, 11. Ljuljanje, 12. Zob, 13. Širišapa, 14. Lončićak, 15. Kvočka, 16. Sugreb.

Digitized by Google

u aps. Po tom sastanu se Dobarce, sudac i Zalce, pak viećaju i uzamši zabilježe tri drvca: Dobarčevo, sudčevo i Zalčevo. Čim to odluče, postave svatri drvca na poosebce. Pozovu najprije sve iz raja, poslje iz apsa, da prilaze priko drvacah; ali tako, da svatko stane samo na jedno drvce, brez da znade, koje je čije. Sudac stane kod tog mosta (tako zovu ona tri drvca) i one, koji stanu na prvo drvce, postavi obaška, koji na drugo, obaška, a koji na treće, obaška. Čim prodju svi, kaže sudac čije je koje drvce i tko kuda pripada, i tad vodi Dobarce svoje u raj, sudac svoje na zemlju, a Zalce svoje u aps. Pri toj sigri bude dosta smijanja i šale.

---

2. Žmirak.

Skupljeni su sigrači u kolo i uzamši drvo promitaju se, t. j. svi ga obuvate desnicami tako, da dodje ruka do ruke, i ona osoba, koje ruka bude najdoljnja, privatja drvo (štap) opet gore, dok se tako dodje do kraja drveta. Čija bude najgornja ruka, onomu svežu oči dobro maramom, da nemože ništa viditi. Drugi uvate se okolo sliepe babe i tiho plešuć i pjevušeć okretju se. Sliepa baba tumara okolo, pak najednoć stane prid koga u kolu, lupi nogom o zemlju i škomucne. Na to stane kolo cipom. Onaj, prid kim je stala sliepa baba mora od-

Digitized by Google

škomucnuti, ali tako, da ju sliepa baba nemože lako poznati po glasu. Tako škomucne sliepa baba do tri pút i toliko joj se putah mora odškomucnuti, i ako pozna onoga po glasu, prid kog je stala, i izrekne mu ime, odma pogodjeni mora izmjeniti sliepu babu i čini ono, što je ona činila; ako li nepogodi, počme se kolo iznova okretati i pjevajuć prkosi sliepoj babi. Jedni piskaju, drugi zviždukaju, drugi guraju ili štipaju sliepu babu, i pjevajuć pritvornim glasom okretju se sigrači brzo i čim lupi baba nogom prid kim, opet stane kolo ciepom.

I mala djeca sigraju se žmirka, ali drugčije. Poslje kad se promitajuć ruke na štapu nadje sliepa baba, ovu sigrači pošalju na dvor, dok se oni posakrivaju kojegdje po kutovih i zaškuljcih. Vani stojeća sliepa baba poviče: „Je li zora? Ako su se svi sakrili, odviknu, da jest, ako li nisu, vele; „Nije još zora!“ Čim dobije sliepa baba očekivani odgovor, udje u kuhinju, u sobu, ili u koju drugu sgradu, gdje se sigraju, i traži sudrugove. Koga nadje najprije, onaj mora biti sliepa baba, mora ići ván, dok se ostali opet posakrivaju.

Čobančad i drugi odrastli dječaci sigraju se takodjer žmirka na svoj osobiti način. Zavežu jednomu oči maramom, dadu mu u ruku drugu na skretanj spletenu maramu i uvedu ga u kolo, koje okolo Žmire uvate. Žmiro tumara po kolu mašući maramom dok koga udari. I ostali sigrači imadu spletene

marame u rukami, pak zadirkuju Žmiru. Nalazeći se u kolu dječaci razmaknu se jedan od drugoga i stoje nepomično, pak, ako se razumiju dobro u sigru, izmlate podobro Žmiru, dok on u njeke udari koga, te ga pogodjeni izmieni. Kadšto i takvom prilikom kad udari Žmiro koga, škomucka i mora pogadjati iz glasa, koga je udario; ako nepogodi od tri pút, nebude izmenjen, nego viču mu: Petljaj Žmiro dalje!

---

3. Kličenje i Kotačenje.

Razdjeli se družtvo dječakah, čobanah, ili momčićah na dvije strane. Svaki sigrač ima svoju kotaču — palicu s' doljnjeg kraja grbavo zakositu — s' kojom se tepe kotač — okruglo izdjelan kolobar, drvena lopta. Jedna stranka baci kotač, a druga nastoji odbiti ga, odtepsti, i tako se nadteplju kad što po više urah po polju il' meraji, po ledini ili parložnoj njivi.

Kličenje je trostruko: Čvara, Čoro i Firiz.

Sigrajuć se Čvare izkopaju dječaci čvarinjak (okruglu, a oplitku jamu) na zgodnom mjestu u polju na ravnici; oko ove izkopaju po broju sigračah japažice (male jame) i odrede svakomu sigraču svoju jamicu, na kojoj ima stajati. Ove su jamice podobro razmaknute jedna od druge, a tako isto od čvarinjaka tako, da svaki sigrač svojom kotačom može doseći do usred čvarinjaka. Čvaru stave u čvarinjak,

Digitized by Google

izmaknu se u redu od čvarinjaka na desetak koračajah, pak u jedan mah bace svaki svoju kotaču k' čvarinjaku, i kog kotača padne najdalje od čvarinjaka, taj bude kličar, t. j. on mora uzeti Čvaru iz jame i tako postaviti, da ju sigrači, koji medjutim zauzmu svoja mjesta, mogu zatepsti u polje. Kličar nastoji, da zatepena čvara neodleti daleko, nego da ju on svojom kotačom što prije utepe u čvarinjak, što mu okolo stojeći sigrači gledaju pripriečiti; ali kličar znade, da nesmiju sigrači maknuti se sa svojih jamicah, i tako, ako je samo vješt i hitar, obziran i dobar sigrač postigne brzo svoj cilj, pak, ili utepe čvaru u čvarinjak, te onda počima sigra nanovo, ili zateče koga sigrača, koj u žestini odpora, da kličar s' njegove strane neutepe čvaru, zaboravi se i odmakne desnu nogu sa svoje jamice, kličar taki stane svojom nogom na istu jamicu, i onaj mora mjesto njega dalje kličiti. Često bude jedan kličar po više urah i skoro spadne s' nogah, dok nadhitri koga, da ga izmjene; rukami nesmije bacati čvaru u čvarinjak, nego ju mora tepsti kotačom, i ako utepe unutra, izmjeni ga onaj, s' kog je strane utepo čvaru. Često odskoči zatepena čvara kotačom i udari ili kojeg od sigračah, il' od gledaocah ili istog kličara u nos, u glavu, u nogu il' u ruku, pak bude plača, suzah i krvi; ali sigrači vele, da kod sigre nema parbe, niti suda, i tko se nezna čuvati, nek se nesigra.

Digitized by Google

Sigrajuć se Čoro položi se lapat (daska od dvie do tri stope dugačka, a pedalj široka) u pošik na podmetak. Okolo lapta okruži se nožem čorinjak, kao što je i čvarinjak. Sigrači izkopaju, kao i kod čvare jamice na razmak pol fata jednu od druge. Čoru udjelaju iz drveta od 3 do 4 palca visine, u obsegu do 2 palca, s' dolnje strane zatube ga, da može stajati na laptu, s' gornje pako zakose ga u šiljak. Na kog će od sigračah najprije pasti kocka, da klići odredjuju kao i kod čvare bacajuć se palicom, koje se od kotačah u tom razlikuju, što su ciepci, štapovi, (palice) izpravni, a ne s' doljnjeg kraja grbavi. Stanu sigrači svaki na svoje mjesto, uzmu palice u ruke i čekaju, dok kličar namjesti čoru na daski, pak onda bacajuć se redom sa svoga mjesta tepu čoru palicami. Tko dobro svati palicom čoru, ovaj odleti daleko, Kličar mora ga sa onog mjesta, gdje je pao baciti rukom k' čorinjaku, i ako čoro padne u obcrtjen čorinjak, ili ako je kličar hitar, te sgrabivši čoru doleti brže k' čorinjaku, nego sigrač, koji zatepavši čoru letiti mora po svoju bačenu palicu, te ovog mjesto zauzme, ali medjutim i čoru spremi pod lapat, onda onaj, koji je tepo, postane kličar, i tad tepe drugi sigrač, dok se svi obrede. Hitrina i vještina tepsti palicom, da čoro od palice odskoči i dalje odleti sve odlučuje pri toj sigri. Tko je trom i spleten, taj se pri toj sigri zamori klićeći.

Digitized by Google

Kadšto pri toj sigri i ovako postupaju: Tepu svi sigrači redom čoru, dokgod se svi obrede, i gdje padne kojeg palica bliže ili dalje čorinjaka, onde i ostane ležeći, dok se svi obrede, a kličar sveudilj namjestja čoru na dasku, pak kad posljednji zatepe i baci svoju palicu, odma hitro poleti svaki za svojom palicom, a kličar za čorom, pak sgrabivši svak svoje, paličari žure se svaki na svoje mjesto, da nogom stane svaki na svoju jamicu, od kojih jamicah svaka ima svoje vlastito ime, n. pr. Starka, Vrana, Zeba, Svraka, Smrdivrana, Medenjača, Djubrenjača itd. Kličar pri toj jagmi nastoji ugrabiti čoru, spremiti pod lapat i zauzeti koje prazno mjesto. Svaki sigrač jagmi se za boljom jamom, i onaj postane kličar, koji pri tom trčanju i metežnom jagmenju ostane brez jamice, ili koji sgrabi tudju palicu, a svoju ostavi. Kad se opet učini mir i red, onda tek gledaju sigrači, tko je ugrabio koju jamicu, i tad svakog zovu po imenu jamice Starkom, Vranom, Svrakom itd. Sigra je ova zabavna i vesela, samo kadšto bude pri njoj i zavade, te se sigrači i počupaju za palice i jamice; zato mora svaki svoju palicu dobro poznavati i svaki mora pri početku sigre upamtiti, kako se zove koja jamica. U ostalom pazit se mora, da neudari palica ili čoro koga od sigračah i gledaocah.

Kako se tepe Firiz, to sam već ponajviše zaboravio; jerbo prošlo je od ono doba, kad sam se kao dječak zabavljao takvimi sigrami više od dva-

Digitized by Google

deset i osam godinah, i od onog vremena nisam više niti viditi mogo takve sigre. Toliko znam, da je Firiz tanji od čore i sa obadva kraja zašiljen, te se tepe palicom stavljen poležce na kolčić zaudaren u zemlju. Oko tog kolčića zabilježeno bude okruglo mjesto — Firizinjak. Sigrač udari palicom po jednomu kraju Firiza, i ovaj dobro zgodjen skoči hitro u visinu. Kličar sa onog mjesta, gdje padne Firiz, baca ga k' firiznjaku, a sigrači odbijajuć brane palicami, da ga nemože baciti, gdje želi.

---

4. Lopta.

Loptu zovu i lapka i top. Prave ju dječaci iz vune ili iz govedskih dlakah, kad ove u proljetje opadaju sa govedah. Lopte sigraju se čobani i drugi dječaci na mnogo načinah. Družtvo sigračah promietje se na dvie jednake stranke. Sa svake stranke izidje po jedan, promietju se opet u ime cielog družtva. Kojeg od ovih bude na štapu gornja ruka, onog stranka krije loptu, dočim ostali ostaju u kolu. Naznačen je okrug, izvan koga nesmije se izići, koko na jednoj, tako na drugoj strani. Stranka sakrivajuća loptu ide na stranu i loptu izruči jednomu; al da ga nebi izdali, svi ture ruke u njedra, u kapu ili u krilo. Kad se povrate od skrivanja stanu okolo kruga i natežu tamo amo, dok onaj, u kog je

Digitized by Google

kopta, dobije zgodnu priliku udariti koga u kolu loptom. Čim koga udari, svi njegove stranke drugovi bježe; a oni, koji su u kolu hitaju loptu za njima, nebi li koga udarili. Ako bude koj udaren, onda ciela njegova stranka zastupi mjesto protivne, i tako traje sigra dalje. Nu onaj smatra se kao mrtav, koj je jedared već udaren loptom.

Drugi put našao je svaki sigrač sebi para, pak se promietjü na štapu, po čemu oni gornje ruke usjednu na ledja onim, kojih ruke pri promietanju dolnje ostanu, i postave se u krug. Sjedeći bacaju lapku jedan drugomu izvan reda tamo amo. Dogodi li se, da ju tko neuvati, te lopta padne na zemlju, onda jašivši moraju bjegati, a drugi hitaju loptu za njima, i ako udare koga, tada se mienjaju i ovi usjednu na one, i sigra se počima. To zovu sigrat se konjah lapkom; ali ovaj način sigranja nevalja.

Sigra ju se lopte i ovako: Uzme jedan loptu i baci kome hoće iznenada, ako ju onaj uvati, baca ju drugom, ako li ju neuvati, ide u kolo, i drugi koj dovati loptu, pak se dobacuju njom i njih po više vošte loptom onoga u kolu, dokgod se on dočepa lapke.

5. Pčela.

Sastavše se družtvo najprije izbere pčelara i kradljivca (tata). Ostali sigrači posade se okolo

Digitized by Google

astala (trpeze) i naslonu se glavom na astal, da nemogu viditi, što se radi okolo njih. Pčelar sjedne kod svojih pčelah i nasloni se takodjer na astal, a kradljivac uzamši batinu lupka njom o zemlju i obilazi pčelinjak i pčele. Pčele tiho zuje, Pčelar nepodignuvši glavu i negledajuć na tata pita ga: Tko to tapka i kucka oko mojih pčelicah? Ja, ja kume! odgovara kradljivac. Nemoj kume, stršene! ukrasti koju pčelicu. Kradljivac gurne štapom najskrajnu pčelu odgovarajuć pčelaru: Neću, kume, jednu, neću, ne! Odvedenu pčelu prikrije, pak opet ide tapkati i lupkati oko pčelah i divanit se sa pčelarom, i na taj način vodi sve pčele redom; ali kad već najposljednju povede, probudi se pčelar i podigne glavu, pak vidivši, da mu neima pčelah u pčelinjaku pita kradljivca: Kume! jesili vidio moje pčele? Kradljivac odgovara, da nije vidio nigdje nikakvu pčelu. A ti, kume! veli mu pčelar, pomozi mi tražiti moje izgubljene pčelice. Drage volje, tko nebi kad je sladak med, odgovara tat. Tad idu i traže pčele zvekćući klepčicom ili zviždukajući. Našavši pčele veli pčelar: Evo mojih pčelicah, a tat: Nisu, kume, to tvoje pčele, nego moje. Sad pčelar počme zvati i vabiti k' sebi svoje pčele, a tat k' sebi, i jedne pristupe k' svome pčelaru, a druge pristanu uz tata, i tako ove pristavše uz tata postanu ose i navale na pčele, ove se brane, i tad se medjusobno štipkaju, samo se pazi pri tom, da tko

Digitized by Google

kome neučini na žao, i uviek, dakako, jača straka pobjedi slabiju i sigra se svrši.

---

6. Titranje.

Pod sjenastim drvetom sjedi njekoliko dječakah na mekom ćilimu zelene trave, ili svaki od njih na smotanoj svojoj kabanici. Sve su čili dječaci, jedrih, suncem sapaljenih licah, ogoljenih prsiuh i vratovah, većom stranom bosi i obučeni samo u dugačke, pripasane pojasom ili tkanicom košulje, i u vezene, oširoke gaće. Svaki ima puno krilo lešnjakah, ili žira, sjede u krugu. Čim posjedaju, počme kojigod od njih titranje: Uzme najprije jedan lešnjak ili žir na dlan, pak ga baci hitro u vis, dočeka u letenju dok bačeno nepadne na zemlju gornjom granom ruke uzdignuvši ponješto prste, i taki lievom rukom izvadi si iz krila koliko može više lešnjakah ili žirovah, stavi predase na očistjeno i ugladjeno mjesto, što ga zovu titralište, pak dočim bačeni komad leti u vis, sigrač (titra) sgrabi desnicom koliko može ležećih na titralištu komadah; ali tako hitro i vješto, da mu bačeni u vis komad nepadne na zemlju, nego ga opet dočeka u dlan i na ruku. Tako kao što baci prvi komad u vis, baca poslje po 3 — 6 — 9 — 12 — 15 i po više komadah, dok pokupi sve s' titrališta. Kolikogod putah baci leš-

Digitized by Google

njake ili žirove, izvratja ruku tako, da jedan pút dlanju, a drugi pút granom ruke bačeno dočeka; što mu bačeno spadne na zemlju, to gubi, i to se podieli na svrhi sigre medju one, koji su najvieštiji titrači, koji 3 — 4 i više putah po 20 — 30 komadah bacaju s' dlani u vis i dočekaju bačeno na granu ruke, i opet s' grane povrate na dlan bacajuć, i to tako, da jim neopadne na zemlju nijedan komad. Nadtječu se sigrači, tko će s' više komadah titrati, a neizgubiti.

Kadšto opredjele dogovorom sigrači, osobito kad se titraju na púst žir, što ga nemogu jesti, da onog zvocnu prstom — palcem, kažiputom, srednjim, prstenjakom ili malim — onoliko putah u čelo, koliko tko titrajuć izpusti komadah na zemlju, a to čine iz pùke objesti i prokšije, te bude pri koncu sigre i smija i plača. Nu plača čuva se svatko do velike nužde, jerbo ga drugovi prozovu plàčkom, pak mu poslje prkose i pjevaju.

Tjera plàčko goveda
I babinu kravicu;
Zakla baka kravicu,
Dade plački kapicu;
Ode plàčko plačuć
I Kapicu žvačuć!

Poslje titranja bude često u gdjekojeg sigrača crveno čelo, kao da je žacnula osa (zolja); ali pusta mladost nemari ništa, i izzvockani samo na-

Digitized by Google

stoji, kako će drugom prilikom povratiti drugovima šilo za ognjilo! Titrajuć pomaže se sigrač lievom rukom uz desnu samo onda, kad već počme bacati više od šest komadah.

---

7. Kockanje.

Družtvo čobanah sjedi u skupu na ledini, po 3 — 4 druga; prostrli su predase sigrači kabanicu; svaki izvadi po njekoliko krajcarah crvenjarah (bakrenjarah), te po jedan uzme redom šešir ili šubaricu od kog druga, ako mu se vlastita vidi nespodobna za kockanje. U šešir ili šubaricu metne dva komada novca, pak lativši obod šešira, ili okrajke šubare cebka, kao kad žene siju bražno na sito, i dočim od njegova cebkanja zveketaju bakrenjare pita druga do sebe sjedećeg: „Šta će biti — pismo ili glava?“ Drug mu odgovori promislivši se malko ovo ili ono, i dok drug odgovara, on već okrene hitro kapom i brzo ju poklopi na kabanicu, i opet pita isto. Kad već i po treći pút odgovori drug, i ostane pri tom odgovoru, i tad sigrač podigne šešir s' novacah, pak svi vide, šta je palo gore, šta li dole. Ako je pogadjač kazao „pismo“ i ovo zaisto stoji gore u obodva novčića, ili ako je rekao „glava“ i ova zaisto gore bude, novci su pogadjačevi; ako li stoji protivno, onda platja sigraču. Ako li jednog

Digitized by Google

novčića stoji gore pismo, a drugog glava, pogadjač dobiva samo jedan novčić, i po tom poklapa drugi, dok se svi obrede. Pri tom izgubi gdjekoji sve svoje novce, a drugi dobije; nu redom, vele, pada hrdja po junacih, kao i crn po babinim tikvami u vrtlu; tako i pri toj sigri, koj izgubi danas, dobije sutra. Kockaju se i na puceta (dugmeta), samo vele pri puceti „*glava i stabka, lice ili uška mjesto pismo i glava.*"

---

8. Klipići.

Za ovu sigru uzme se komad od prsta debela štapa, 2 — 3 palca dugačak. Klipić taj mora imati koru, i razkoli se posried srdčike na dvie podpuno jednake pole. Uzme jedan od sigračah klipić i sastavi razkoljene pole onako, kako su čitave bile, lati s' jednog kraja klipić prstima — kažiputem i palcem, te okrene hitro u kolobar k' sebi i baci u isti hip gore u vis. Klipić padne na ravnu zemlju, razstavi se na svoje dvije pole. Ako legnu obodvie pole na koru od klipića i lice srdčike stane gore, sigrač postane car; ako padnu obadvie pole na biel ili srdčiku, te kora stane gore, postane sigrač kapral; ako li najposlje padne jedna pola klipića na ledja, druga uznako (jedna na biel, druga na koru), postane sigrač svraka, i tad car sudi, kako će ka-

Digitized by Google

pral kaštigovati svraku: da stoji na jednoj nogi; da skače na jednoj nogi; da skače na jednoj nogi s' jednog mjesta na drugo; da se kotura po ledini, da stane stubočke na glavu; da kaplar ošine koj putah svraku sa uvijenom u skretanj maramom po dlanu itd. Kad se ovrši kaštiga, opet bacaju klipić, i tad često se dogodi, da postane bivša svraka car itd. — i tako kolo sreće okretje se brzo i vrieme protječe, prolazi sigračem hitro i veselo.

---

9. Priskakivanje.

Usieku djećaci, čobani ponajviše, u šumi dvie krakljaste sošice, na kraju roguljaste, od njekoliko palacah debljine i njekoliko motčicah od 2—3 stope duljine, pak zaudare u polju dvie sošice osovno ili stubočke na razmak koliko je dugačka motčica, koju postave na kraklje od sošicah ravnovesno — najprije sebi do koljena visoko, pak redom priskakivaju ili zaletajuć se iz daleka u skoku, ili stavši blizu priskakaljke poskokom s' mjesta. Kad se uvježbaju priskakivati tu mjeru, onda podignu motčicu za njekoliko palacah visokije i najpolje dobri priskakači mogu priskočiti skoro stojeć sebe visoku priskakaljku. Tko se priskačuć dotakne nogami priskakaljke, nebroji mu se, da je priskočio.

Digitized by Google

Priskaću dječaci takodjer i šamce i jame, i bude često pri tom i oklade o sviralicu, o kakvu sigraćku, o komadić olova ili kositera, od čega oni sami sebi sljevaju puceta, obljevaju svirke, tikvice za vodu, nožne korice itd.

---

10. Bacanje.

Sastavši se dječaci, ponajviše čobani, naidju kadšto u polju na komade kamenjah ili na šljunke, prúd, komade opekah, na tvrde grudve zemlje uzrovane, pak se bacaju ili u daljinu — tko će veći komad dalje baciti, ili pribacuju komade priko kakva visoka drveta, da vide, tko će nadmašiti vršiku; ili se bacaju kamena s' ramena, da vide, tko će veći i težji komad dalje baciti; ili pribacivaju prúd ili šljunak priko kakve bare, priko kakva potoka. Kadšto zaudare kolčić u zemlju, pak se bacaju tvrdimi grudvami zemlje, da vide, tko će i koliko putah pogoditi u kolčić.

Bacaju se dječaci takodjer prudići i šljunčići s' pudaljke ili bacaljke, koja je nalik na bič: ima konopčić 1—2 lakta dùg i držalo, na kraju konopčića je petlja, kojom se obuvati kamenčić, pak bacač zamaše pudaljkom, ofrući držalom, kao kad se puca bičem, kamenčak se odmakne s' petlje, odskoči u zamašaju, pak odleti daleko u vis, ili kud

Digitized by Google

već nategne bacač (hitač). Mnogi se dječak tako izvješti u tomu, da pudaljkom sgadja upravo u onaj predmet, u koj nakani sgoditi.

— I David je pudaljkom srušio oriaša Goliata s' božjom pomoću.

---

11. Ljuljanje, (Cebanje).

Sastavši se u polju dječaci, opet ponajviše čobani, zapaze na kojemgod bližnjem drvetu (stablu) shodnu i za ljuljanje pouzdanu granu. Od ove otroke šibjah, grančicah naprave — privivši ju k' zemlji — sjedalo za cebanje, i jedan od njih sjedne na ljuljačku, a po dvojica — svezavši kakvim konopcem, ularom konjskim, uzicom, ili istim svojim pojasem — opružaju granu i ljubljaju cebaljkom. Grana škripota, ljuljačka hušti i leti gore i dole sa cebačem, te mu uzdrman zrak širi vlase na glavi i vjetar zuji oko ušiuh, da jedva može otvoriti oči. Kad se jedan naljulja, drugi mahom zauzme mu mjesto na cebaljki, a on mora na uzicu i cebati druga, koj je njega cebao, i tako obrede se svi, dok se nacebaju. Često napravi mladež svoju cebaljku (ljuljačku) i kod kuće na kakvom dudovom, vezovom, brestovom ili drugom kojem drvetu, privežu naime kakav jaki jedek za otroku i naprave cebaljku. Pri ovoj sigri dogodi se kadšto i nesreća, te tkogod

Digitized by Google

spadne sa cebaljke, pak se osakati; zato valja pri njoj pazljivo i oprezno postupati i okanit se svake vratolomne šale.

---

12. Zob.

Posjeda mladež obojeg spola u red, pokle je izabrala iz družtva dvie djevojke.

Jedna je od ovih sudac, druga kapetan. Kapetan ide redom od jedne do druge osobe i pita: „*Pošto, kume, zob?*“ Po to i po to, odgovara mu se; ali kapetan nemogavši toliko platit počme cienkati se dotle, dok se pitana osoba vrhu njegova šaljiva cienkanja nasmije, ili dva put izusti istu rieč. Ako se pitana osoba ili nasmije, ili dva put izusti istu rieč, mora dati sudcu štogod u zalog: maramu, burmu, prsten, cviet, nožić i t. d. Ovako kapetan cienka se redom sa svakom osobom, koja se sigra, dok bude puno zalogah, i tad stanu sudac i kapetan u sred kruga sigraćah. Kapetan imajući zaloge kod sebe u marami skupljene, uzme jedan zalog, brez da tko vidi čiji je, i pita sudca: „Šta je zaslužio onaj, čiji je zalog sad u mojoj ruci? — Sudac izrekne odsudu: da — n. pr. — kaže tri laži ili tri istine, da mjeri pantlike (vrbce), da tuče papriku, da sladi šerbet; da podieli pravo 7 jabukah na 3 osobe ili 13 lješnjakah na 7 osobah, ili

Digitized by Google

100 zrnah kukuruza na 27 gusakah i t. d. Za kapetana izbira se pri toj sigri uviek šaljiva osoba, a za sudca oštroumna i dosjetljiva, da bude dosta smijanja i znanovetanja.

---

13. Širišapa.

Ljeti po ledinami i merajami u selu ili prid selom stanu po tri djevojke u krug i sastave redom kroz prste palac i kažiput, druge pruže i po cielu ruku, i pljujuć govore „Čisto zlato nehrdjano!“ I tako dugo to opetuju, dok koja opljune drugu po prstu. Kad to spaze drugarice, nasmiju se grohotom i pošalju opljunjenu drugaricu u polje — na njeko 20—30 korakah od sebe. Došavši ova na odredjeno mjesto, počme pjevušeći mazno govoriti: „Širi šape! širi šape!“ — Druge dvie izmedju družtva uhvate se po ruke i trčeći k' njoj pjevaju joj porugljivo: „Sovo, sovo, sovuljago! Iš, iš, sliepi miš! šišmiš, sliepi miš! Širišapo!“ — Kad dodju blizu nje razstave se, i nastoje, da ju obtrkaju, brez da ih ona uhvati. Ako Širišapa uhvati koju, tad ostaje uhvatjena u polju kao širišapa, a prvašnja ide medju družtvo. Sastane se često po 10—12 parih i po više, i liepo ih je viditi, kako trče amo tamo po ledini pjevajući i popjevajući, vičuć, smijući se i šaleći. Obtrkujuć Širišapu ako se rukuju

Digitized by Google

prije, nego od njih koju ova uvati, ostane ista Širišapa.

Pri ovoj sigri čuju se razne vesele pjesme, od kojih samo jednu ovde navodim:

Ženio se vrabac Podunavac,
Uzimao Posavku sinicu.
Zove kuma kljunatoga drozda,
A prikumka hitroga brzelja,
Svirca slavka, šljuku djeverušu,
A djevera krvav zalogaja;
Krebedjeda svog provodadžiu.
Uzima si čvorka za čauša,
Ševe i krunke za pustosvatice,
Kuvačice dugojeze žune,
Uzovnike: Vuge, sojke, svračke,
Konopljare, Imelaše, Zebe,
Čavke, vrane, svrake i gavrane.
Kad u veče eto i šišmišah,
Eto mišah, eto Širišapah!
Bježe svati svuda, na sve strane.
Širišapo! uhvatit ih nećeš!

---

14. Lončićak.

Stane ženska mladež u kolo na porazmak od 3—4 koraka. Svaka sigračica posadi predase diete. Jedna od sigračicah nestaje u kolo, nego ga

Digitized by Google

obilazi sa maramom na bič spletenom, te govori: „*Mali lonko brzo kipi!*" i tuče maramom one sigračice u kolu, koje se usude obzirati se za sebe. U tom poviče kojagod iz kola „*Osolit!*" i tad se moraju mienjati, ali tako, da svaka ugrabi po jedan lončić (po jedno sjedeće diete lončić predstavljajuće). Tom prilikom nastoji i ona kolo obilazeća djevojka, da ugrabi lončić za sebe, i to biva, ako prosto položi ruke na glavu koga djeteta. Ostavša brez lončića opet viče obilazeći kolo „*Mali lonko brzo kipi!*" Sigra se ponovi; a zove se zato lončić, jerbo kakogod što mali lončić pri vatri brzo pokipi, tako i djeca brzo izgube strpljivost sjediti, te ih valja čimgod podmititi (podkupiti voćem i t. d.)

---

15. Kvočka.

Uhvati se povorka djece držeć jedno drugo od ostrag za pojas i to kruto i oberučki. Prednjak, koji predvodi sve sigrače zove se Kobac. Prvi, koj se uhvati za Kobca. zove se Kvočka, a ostali su pilići.

Kobac drži spletenu maramu u ruci i vrti se tamo amo neprestano i poskakajuć govori: U kas, kas, kas! a svi ga sliede. Kvočka pazi dobro na gibanja Kobčeva i podvikuje: U kvoc, kvoc, kvoc!, da se stražnji dobro pazi, jerbo, ako ga Kobac previjajuć se i motajući udari skretnjem od marame,

Digitized by Google

mora ne samo podneti udarac, nego mora takodjer izstupiti iz družtva, pak se smatra kao da je poginuo. Kobac pako, da može postići laglje svoju svrhu, sad svrne desno, sad lievo, sad vijuga povorkom tamo sad amo, i svakako ćeglja, da ulovi zadnje pilenće. Kvočka neprestano opominje piliće, da se čuvaju; ali Kobac privreba (puk veli pridiba, erlauert) i malo po malo pohvata sve piliće, pak najposlje navali i na Kvočku, te ju okupi udarati maramom. Kvočka za oslobodit se Kobca, počme krečati: U kvoc, kvoc, kvoc! Pilići na to kvocanje ožive, navale svi složno na Kobca sa svojom Kvočkom i očerupaju ga, otmu mu skrenitu maramu, te ga njom dobro izlupaju. Pri toj sigri natežu se, trče, uzmiču, skaču, podskakuju, kriče, smiju se, viču i buče, da se gledaoc i nehotice mora nasmijati.

---

16. Sugreb.

Skupe se djevojke, i jedna izmedju njih uzme u ruku toliko slamkih, koliko ima sigračicah. Po tom izvlače redom iz njezine ruke svaka po jednu slamku, a njoj ostane posljednja. Koja izmedju njih izvuče najdužju ili najkratju slamku (kako se kad ugovori) bude mrtvac. Ostale sigračice razdiele se na tri strane. Jedne kite mrtvaca cvietjem, druge

Digitized by Google

pjevaju, a treće tobože plaču i narieču. Pjevaju pri toj sigri pjesme svakojake, izmeju kojih evo jedna:

U petak se razbolio Rajko,
U subotu logom bolovao,
U nedilju rano priminuo.
Lipo ga je opravila majka:
Svilni pokrov po jelovom lisu,
U lis metje sitnu tamburicu,
Na kojoj su zlatjane strunice,
Nuz tamburu suze materine,
I majkine gorke uzdisaje.
Lipo mu je misto izabrala,
Lipo misto pod borom zelenim,
Kud prolaze dive na vodicu.
Majka mrtvog pohodila sinka,
Pohodila, vako govorila:
Drago dite, jedini u majke!
Jel' ti težka ta zemljica crna?
Jesul' težke te daske jelove? —
Ili ti je pokrov otežčao
I nuz pokrov sitna tamburica,
Na kojoj su zlatjane strunice,
Nnz tamburu suze materine
I njezini gorki uzdisaji?
Progovara Rajko svojoj majki:
Nije težka va zemljica crna,
Nisu težke ve daske jelove,
Niti mi je pokrov dotežao.

Digitized by Google

I nuz pokrov sitna tamburica,
Nuz tamburu suze materine,
I njezini gorki uzdisaji,
Već su meni, majko, dotežčale,
Dotežčale kletve divojačke:
Kad prokunu do Boga se čuje,
Kad uzdišu samom Bogu žao,
Kad zaplaču zemljica se trese,
Svaka suza u zemlju propada.

Digitized by Google

OPAZKE.

vrhu opisanih pučkih sigrah.

1. Povod svakoj sigri živanost je mladjane krvi, vesele ćudi, bezazlena nevina srdca mile mladeži. Najveća je muka i pokora za mladež — kako sam se kroz dugogodišnje obćenje s' djecom uvjerio — kad mora brezposlena u miru biti, ili kad ju roditelji, učitelji i odhranitelji krivim načinom neudobnom strogostju i onda k' učenju i poslu priležu, kad bi valjalo pustiti, da djeca odmore se i posigraju. Nevina je sigra za mladež zabava i okrepa za duh i tielo, ako samo mladež u sigri svojoj neprekoračuje niti medju umjerenosti, niti razboritosti i ako sigrajuć se nevredja nikoga. Svako takovo zloupotrebljenje može u ostalom dobro vozpitanje prepriečiti.

Netreba mi dokazivati, da je sigranje i odmor od poslovanja za mladež stvar potrebita, pokle je svakomu poznato, da prignutje k' zabavi i uzveseljenju leži tako rekavši u čovječanskoj naravi, i smatrati se može za začin života. Tko bi htjeo odsjeći krila ptici, da neleti, ili joj osakatiti groce, da nepjeva, nazvali bi ga okrutnim mučiteljem nevinih životinjah; tako isto postupao bi i onaj, koji bi htjeo zabraniti djetetu, da se nesigra. Kakogod naukom i obukom što se njeguje, kriepi i razvija duh

Digitized by Google

mladeži, i kakogod što se jelom, pitjem i snom jača, snaži i razvija tjelesna snaga djece, tako i pristojnim sigranjem, zabavom i uzveselenjem kriepi se i snaži i duh i tjelo dječje. Ne samo djeca, nego svi živi stvorovi, (osobito mladji) u prirodi sklonjeni su na sigranje: Tko nije vidio, kako se rado sigraju telići, jagnjići, jarići, prasčići, ždrebad, kučići, mačići,; guščići, pačići, pilići?! Skoro bi se reći moglo, da to prignutje k' sigranju leži u prirodi, a tko može nijekati, da neleži iz najbolje svrhe u njoj. U prirodi ništa se nenalazi brez uzroka i svrhe. U cieloj prirodi leži ovo prignutje k' sigranju, da — valjda — mladi živi stvorovi sigrajuć se razvijaju svoje sile i sposobnosti. Kad bi tkogod ptiče poletarče prie nego izleti iz svoga gnjezda uhvatio i zatvorio u kavez, te ga u njemu kroz dulje vremena (uzmimo kroz više godinah) hranio, pak onda pustio, da leti prosto kud mu volja, takva nesretna ptičica kukavno bi se uživala stečene slobode, njezine bi kreljutice, njezina krila ostavša nerazvijena i neuvježbana u letenju jedva ikad mogla sposobna postati za letenje. Tako je i kod djece: sigranjem skačuć, poskakujuć, priskačući, trčeći, hodeći, plešući razvija im se snaga nogah, dižući, noseći, radeći pri potezanju, bacanju, natezanju, držanju razvija se i jača snaga rukah; gledajući, smatrajući, promatrajući, obzirući se, izgledajući, mereći očima predmete kriepe se oči; govoreći, kričeći, pjevajući raz-

Digitized by Google

vijaju se grudi i orudje govora itd. Jednom riečju sigranje je za mladež neobhodno potrebito.

2. Mnoge od opisanih sigrah na raznimi mjesti različito se i zovu i sigraju, što više: skoro svaki predjel u Slavoniji ima svoj osobiti način sigranja za iste sigre, pače svako selo drugčije ih sigra, ali u glavnimi svojimi crtami sudaraju se posvuda, iz čega se zaključiti može, da su naslieđjene od starine, i možebit dalo bi se naći u našimi pučkimi sigrami ako ne u svimi, barem u njekimi tragovah poganskih običajah, kad bi ih vješt izpitatelj starinah malko razčlanio i prorešetao; svakako su važne i u obziru bajoslovja.

3. Pri sigri „Prstenak“ vriedno je uvaženja, što puk naš i u krug sigranja svoga povlači pomisli o sudu božjemu, o nebu (raju) i paklu (aps), o Dobarcu — angjelu — i Zalcu — napastniku, nečistnjaku (veli puk) djavolu, i nikad pri toj sigri nisam vidio, da bi sigrači dopustili, da u sigri Dobarce — angjeo — podlegne Zalcu (nečistnjaku) i da ono konačno ostane pobjedjeno, nego uvick okonča se sigra pobjedom Dobarca nad Zalcem, dočim svi sigrači najposlje pristanu uz Dobarce, a ostave Zalce na cjedilu.

4. Sigra „Kličenje i Kotačenje“ važna je u gimnastičkom obziru, samo bi ju valjalo bolje savršiti i urediti, i nedopustjati, da se djeca nje sigraju brez nadziranja; jerbo svaka brezobzirnost

Digitized by Google

može lako naneti štetu budi sigračem, budi gledaocem. Sigrač mora biti pri ovoj sigri pozoran, obziran, pazljiv, vješt, hitar, smotren i iskren, ovo posljednje zato, što često postaje svadnja, ako koj sigrač prevarom kani izbavit se kličenja ili dokopat se boljega mjesta. I umjerenost nemože se dosta pri ovoj sigri preporučiti, osobito nevalja prenaglo trčati, jerbo se naglim trčanjem krv odviše razpaljuje, tielo odviše znoji i zamorava, te snaga tjelesna slabi, mjesto što bi se umjerenim sigranjem krepila, jačala i snažila.

5. Sigranje lopte nije samo kod nas, nego skoro posvuda poznato i sigra se na mnogo raznih načinah. I pojedini, i po dva druga, i po cielo družtvo zabavljati se može ovom sigrom. Od sviuh načinah sigranja onaj mi se nikako nedopada, što ga zovu — sigrat se loptom konjah —. I pri sigranju lopte treba obziran, vješt i hitar biti.

6. Iz sigre „Pčela“ vidi se, da je puk naš od starine zabavljao se rado plemenitim i uharnim poslom pčelarstva. U obće može se iz pučkih sigrah ponješto barem zaključiti, na što je puk naš bio ponajviše sklonjen, i za čim ga i sad vuče srdce.

7. Titranje izključivo samo je sigra čobančadi, kao i kockanje i Klipići, kojimi se sigrami dječaci samo onda zabavljaju, kad se kojom gimnastičkom sigrom zamore, ili kad nemogu iz drugog kojeg uzroka sigrati se čega drugog, pri čemu bi bolje vježbali sile svoje.

Digitized by Google

8. Priskakivanje je gimnastička sigra, pri kojoj sigrač paziti mora, da skačući nepada na pete, nego neka se uviek skočivši dočeka više na nožńe prste, po čemu će uklonit se naglog i jakog potresanja tiela, kojim potresanjem osobito utroba tiela patiti može.

9. Pri bacanju dobro paziti valja na mjesto i okolnosti, i ove sigre nevalja se latjati na mjestih, gdje bi se kome kvar kakav mogo učiniti.

10. O sigri „Ljuljanje" dodati imam, da se dječaci ljuljaju ili cebaju i na prokoli ili sječi i na daski, dočim ovu udese ravnovesno preko člana sječe (ograda) ili preko kakva ćiriša (balvana) i sa svake strane daske sjedne po jedan, pak se medjusobno dižu i spustaju tako, da sad jedan sad drugi podiže se gore u vis, sad pada dole pazeći dobro, da se uzdrži daska u ravnovjesju. Štogod su slabiji i manje nvježbani dječaci, to snižje namjestaju prokolu ili dasku, a štogod su jakostniji, više uvježbani držati ravnovjesje, to visokije do 4—5 stopoh.

11. Pri sigri „Zob" pobudjuje te dosetljivost, razvija oštroumje, i računanjem iz glave, koje je s' tom sigrom skopčano, oštri se razum, te nikako nije poslednja medju pučkimi sigrami, i pri njoj se zadaju često i zagonetke..

12. Sigru „Širišapa" zovu u Sriemu Šabac (Šapac). Poreda se po 10 i više parih sigračah i si-

Digitized by Google

gračicah, a jedna osoba brez para stane podaleko u polju od poredanog družtva, i tad redom po jedan par trči okolo Šabca i ako ga obleti brez da on kog uhvati, opet ide par u družtvo i stane po redu odzada, a prednji trče itd.

13. Pri sigri „Sugreb“ sastoji se sva zabava u pjevanju raznih narodnih pjesamah, kakvih imade naš narod skoro reći brez broja. Još prije desetak godinah, kad sam živeći medju našim pukom u Slavonii skupljao pučke pripovjedke, sabrao sam njekoličinu i pučkih pjesamah, i uvjerio se kako o množini, tako o ljepoti i izvornosti pučkih pjesamah. Mnoge su tako nježne i pune čuvstva, da bi služiti mogle mnogomu pjesniku za obrazac, iz čega se zaključiti može vrlina ćudi i značaja našega puka, kao i duševna sposobnost da leži u njemu u obilnosti. Naidje se u pučkimi pjesmami na osobito nježne i mile ćuti, na duboka čuvstva, na tako uzvižene, veličajne i preizredne pomisli, na tako cvietne i krasne izraze i prispodobe, da se čovjek čuditi mora tolikoj ljepoti, bujnosti, točnosti, toli drzovitomu poletu pjesničkomu, toli živanoj sili uobraženosti pri prostoti i neusiljenosti, kojimi se liju kao izvorvoda iz stiene ove pjesme iz grudih prostog puka,

14. Osim u ovoj knjigi opisanih sigrah ima ih naša slavonska mladež još mnogo više, od kojih ću samo još ove poimence spomenuti, a opisat ću ih drugom zgodnom prilikom. Ove su: a) *Sigra konjah,*

Digitized by Google

b.) *sigra lova*, c.) *sigra vojnikah*, d.) *sigra vodenicah*, e.) *Trgovanje*. f.) *Makarisanje*, g.) *Svatovi*, h.) *sigra Zukovah*, i.) *Promitanje na palicu*, j.) *Vozanje na kolicih ili na saoničicah*, k.) *Šplijanje po ledu*, l.) *Gradjenje kolebicah*, m.) *Poručivanje*, n.) *Zapitkivanje*, o.) *Utrkivanje*, p.) *Učionica*, r.) *Kotrljanje kotura*, s.) *Pletenje cvietnih vienacah*, t.) *Litija i sievnice*, u.) *Klada*, v.) *Lovenje ptičah*, z.) *Gradjenje siničarkah*, *štrcaljkah*, *pucaljkah*, *strieljah i pudaljkah*.

15. Mnoge od opisanih u ovoj knjigi i imenovanih sigrah izključivo su mužkog spola tako, da bi sramota bila za žensku osobu, kad bi pri takvimi sigrami udioničtvovala, i ljudi bi ju prozvali muškarom, a tako isto stidi se mužkarac udioničtvovati pri ženskimi sigrami, da ga nebi ženskarom prozvali. Najposlje imade i takovih sigrah, pri kojimi udioničtvuju osobe obojeg spola, a pri djeci do 10—12 godinah neuzima se strogo razlika glede na spol.

Digitized by Google

Saderžaj.

Strana.

PREDGOVOR. . . . iii.

I. SLIKE IZ DOMAĆEGA ŽIVOTA NAŠEGA SLAVONSKOGA NARODA.

Guščar . . . 3
Djevojčica lutkarka . . 16
Kopači . . . 18
Žeteoci . . . 20
Kosci . . . 23
Sijač . . . 27
Težak . . . 29
Dom . . . 31
Stan . . . 35
Božič . . . 37
Vodokrstje . . 41
Uskrs . . . 47
Gjurgjevo . . . 49
Filiplje . . . 52
Spasovo . . . 53
Duhove . . . 54
Reduša . . . 57
Slavonske šume . . 58
Njive i livade . . 60
Obća slika seoskog života našega slavonskoga naroda 63

II. SLIKE IZ PRIRODE (NARAVI).

Zora . . . 73
Jutro . . . 76
Podne . . . 79
Večer . . . 82
Noć . . . 84
Sunce . . . 86
Ljepota . . . 88
Mjesec . . . 90
Okrepa u prirodi . . 92
Zviezde . . . 95
Zemlja . . . 97
Pojavljenja u uzduhu . . 100
Život bilinah . . . 104
Kopno Zemlje . . 108
Jutro na dunavskoj obali . . 111
Uzduh (zrak) . . 112

Digitized by Google

	Strana
Munja i grom	114
Djelotvornost prirode	115
Pobožnost u šumi	117
Drvo	118
Dolazak jeseni	120
Priroda u obće	128
Vodopad	130
Bara i rit sa svojimi žitelji	132
Ptice pjevaćice	134
Večer na kršnoj Fruškojgori	137
Talasi	138
DODATAK. PUČKE SIGRE.	
Prstenak	143
Žmirak	144
Kličenje i Kotačenje	146
Lopta	150
Pčela	151
Titranje	153
Kockanje	155
Klipići	156
Priskakivanje	157
Bacanje	158
Ljuljanje (cebanje)	159
Zob	160
Širišapa	161
Lončićak	162
Kvočka	163
	164

Pogreške tiska.

Na	strani	13.	mjesto	pjevajuč	čitaj:	pjevajuć,
„	„	18.	„	kućanstva	„	kućanstvu,
„	„	18.	„	svakojekim	„	svakojakim,
„	„	22.	„	jorosti	„	jarosti,
„	„	34.	„	mone	„	mene,
„	„	35.	„	sadradjena	„	sagradjena,
„	„	35.	„	sadradjenoj	„	sagradjenoj,
„	„	39.	„	s'	„	s.
„	„	41.	„	jele	„	jelo,
„	„	43.	„	kokoži	„	kokoši,
„	„	46.	„	príčića	„	pričíca,
		105.		[illegible]		[illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

U Zemunu.
Tiskarnicom Ignjata K. Sopprona
1 8 5 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

26 IX 1935

…anecký,

Digitized by Google

…nackova 15.

Digitized by Google